

Број 37

Година IV

Јануар 2017.

КЊИЖЕВНИ ЧАСОПИС

Излази месечно
Глушци

Главни и одговорни уредник
Анђелко Заблаћански

Уредништво
Енеа Хотић
Сања Живковић
Јелена Глишић

Сарадници чланови колегијума
Проф. др Љубица Несторов
Проф. др Слађана Миленковић
Споменка Денда Хамовић
Марко Јуришић

Технички уредник
Анђелко Заблаћански

Лектура
Јелена Глишић

Коректура
Споменка Денда Хамовић
Јелена Глишић

Контакт
+381649803118
sustinapoetike@hotmail.com

Издавач
Анђелко Заблаћански
Глушци

Први број је објављен 23. новембра 2013. Године

Часопис је покренуо
Анђелко Заблаћански

Излази месечно

Народна библиотека Србије ISSN 2334-9417 COBISS.SR-ID 204386828 Суштина поезике, електронски часопис (2013)

Интернет адреса
www.knjizevnicasopis.com

Број 37 - Суштина поетике

Књижевни часопис

Јануар 2017
Глушци

*Свим православним верницима,
љубитељима лепе речи,
срећне божићне и новогодишње празнике,
жели редакција Суштине поетике!*

Садржај

Уместо уводне речи	11
МОЛИТВА	11
Пригодна песма	12
БАДЊЕ ВЕЧЕ	12
Прва шанса Теодора Родић	13
ЋИЛИБАРНА ПРАШИНА	13
ЛАБУДОВИ	14
ЗИМСКА РУЖА	15
ФУГА У СВЕМИРУ	16
ГЛУВА КАПИЈА	17
О ПЕСНИКИЊИ	18
Подсећање Миодраг Булатовић	19
ПОСВЕТА	19
ИЗ ГОВОРА МАТИЈЕ БЕЋКОВИЋА, НА КОМЕМОРАТИВНОМ СКУПУ У ФРАНЦУСКОЈ 7, ПОВОДОМ БУЛАТОВИЋЕВЕ СМРТИ	20
О ПИСЦУ	22
Прича Радован Синђелић	23
БАБА НАСТА	23
О ПИСЦУ	31
Дневничке белешке Ранко Павловић	32
КАДА ЧИТАТЕ, НИКАДА НИСТЕ САМИ	32
Четири песме Невена Милићевић	46
ЉУБАВНИЦИ	46
ОСЕЋАЈ	46
ПРЕОБРАЖАЈ	47
КАД СЕ НЕКОМ ВРАЋАШ	47
О ПЕСНИКИЊИ	48
Заборављени песници Јован Суботић	49
ЖИВОТОПИС	49
МАТИ ПЕВА ЖАРКУ	52
ВИДА И ЗЛАТАН САН	52

КОЛЕВКА	53
ЕМБРИОНУ	54
ЉУБОВИ	56
НАРУЧЕНА ПЕСМА	57
Приказ Цвијетин Ристановић.....	58
РОМАН О ЉУДИМА БЕЗ ИМЕНА.....	58
О АУТОРУ ПРИКАЗА.....	63
О младима је реч	64
ПРАВО НА ЛЕПУ РЕЧ	64
Поезија наших дана	69
СТУДЕНА СВЕТЛОСТ.....	69
ОЧЕ	70
ПРЕДАК	71
ОТИШЛА САМ	71
КАДА БУДИШ ЗОРО.....	72
ИЛУЗИЈИ.....	73
БОГОСЛОВИМА ПРИЗРЕНСКЕ БОГОСЛОВИЈЕ.....	74
НЕЗАШТИЋЕНЕ ВРСТЕ.....	75
Путопис Миљан Кујача	76
ОДЛОМЦИ НЕДОВРШЕНОГ ПУТОПИСА ОХРИДОМ.....	76
Модерна у књижевности Софија Ивановић	82
Роман у наставцима Ђуро Маричић	86
13. ПОВАМПИРЕНЕ УСТАШЕ.....	86
14. УСТАНАК	89
Писање удвоје	93
БЛЕСАК НЕДОГЛЕДА.....	93
Похвале	97
МОЛИ ПОБЕДИТЕЉА БОГА ДА ПРАВОСЛАВНА ВЕРА ХРИШЋАНСКА НЕОСКУДНО СТОЈИ У ОТАЧАСТВУ ТИ.....	98
САМО ДЕЦА НЕ ПРЕСТАЈУ ДА БУДУ НАРОД У ВРЕМЕ КАД ЈЕ ЈЕДИНО ПОШТЕНО И ПАМЕТНО – БИТИ ДЕТЕ.....	100
Две приче Дијана Тошић.....	102
КРОЗ СЕЋАЊЕ.....	102
ГРЕШИО САМ	104
Афоризми Ненад Максимовић.....	106

О АУТОРУ	107
Три песме Драгана Зорић	108
ВУК	108
* * *	109
АМАНЕТ ДИМА	110
О ПЕСНИКИЊИ.....	111
Књижевна студија.....	112
ИМАГИНАРНИ СВЕТОВИ У КЊИЖЕВНОСТИ ЗА ДЕЦУ	112
Фантастика.....	113
Дефиниција	114
Историја	114
Фантастика у књижевности за децу	116
Идентитет фантастичне приче	118
Имагинарни светови у књижевности за децу: бекство као повратак	122
Закључак	129
Литература и извори.....	130
Критика	131
ПАПИНА КЋИ ДАРИО ФО	131
Сонетни венац Мирослав Бакрач.....	134
КОСОВСКИ БОЖУРИ.....	134
Магистрале	134
Деца пишу поезију.....	142
ДУГА.....	142
ЗИМА	142
ЗИМА	143
КОБРА	144
ЛУТКА.....	144
ПЛАВА	145
ДЕТИЊСТВО.....	145
ЗИМА	146
Одломци које памтим	147
Оноре де Балзак – <i>Сјај и беда куртизана</i>	147

Виктор Иго – <i>Човек који се смеје</i>	148
Енеини огледи	149
САМО НАМ ЈЕ ЉУБАВ ПОТРЕБНА	149
Представљамо нову књигу	152
ЉУБАВ ЈЕ У НАДИ И ВЕРИ Анђелко Заблаћански	152
О ПЕСНИКИЊИ	155
БЕЗИМЕНА	156
ЈОШ САМО ОВДЕ СЕ СРЕЋЕМО	157
ТИШИНА	158
Поетски времеплов	159
Бранко Ћопић	159
КУДА ЋЕШ, МЕСЕЧЕ	159
Шандор Петефи	160
СЛОБОДА СВЕТА	160
Слободан Ракић	161
НЕ СМЕМ ДА ЗАВРШИМ ПЕСМУ ОВУ	161
Никола Шоп	162
МОЛИТВА ЗА ВЕДРУ СМРТ	162
Васко Попа	163
КОСОВО ПОЉЕ	163
Карл Сандберг	164
ВЕЛИКИ ЛОВ	164
Василиј Симоненко	165
ДУНУЋЕ СМРТ	165
Пол Верлен	165
МЕСЕЧИНА	165
Добриша Цесарић	166
ТИХО, О ТИХО	166
Јелена Спиридоновић Савић	166
САЊАЛИЦА	166
Томас Харди	168
ЗАБЛУДА	168

Душан Срезојевић.....	169
СЕНКЕ	169
Александар Тишма	170
ПОДЛАЦИ.....	170
Радјард Киплинг.....	171
АКО.....	171
Велимир Рајић.....	172
ЗАШТО.....	172
Војислав Илић.....	173
ЗИМСКА ИДИЛА	173
Милорад Панић Суреп	174
ВОДЕНИЦА.....	174
Вилијам Батлер Јејтс.....	175
ЖЕНСКО СРЦЕ.....	175
Душко Трифуновић	175
ХИЉАДЕ ЧУДА	175
Бранко Миљковић.....	176
КАП МАСТИЛА	176
Слободан Марковић Либеро.....	177
ЈЕДНОМ У ГРАДУ КО ЗНА КОМ.....	177
Уредниково ћоше.....	178
СЕЋАЊЕ НА ПЕСНИКА.....	178
САН.....	180
МАЧВАНКИ	180
ГРЛИЦЕ.....	181
ЂУРЂЕВСКА КИША.....	181
БИТВА У МЕНИ.....	182

Уместо уводне речи

МОЛИТВА

Милостиви, господар си душе моје
И услиши молитве свога раба
Нека патим, ако казне су Твоје
Али не дај да ми смерност буде слаба

Господе, услиши да грехе кајем
Све моје – и мојих предака с мача
И улиј ми снагу Теби да се дајем
Али ме спаси искушења плача

Боже, не дај да у свом болу заборавим
Бол туђи - и Твој трпљен за нас
Дај и у јаду с надом да боравим
А у Теби само душа нек нађе спас.

Анђелко Заблаћански

Пригодна песма

БАДЊЕ ВЕЧЕ

Вечери света, хоћу ли те и ја
Славити пјесмом радости и среће?
У моме оку, ево, суза сија,
И моје ране постају све веће.

Твој златни поход и убогу годи,
И види Бога у часима овим;
Нада мном само мрак студени броди,
И душу бије немирима новим.

У пустој соби сам, кô сјенка бона,
У себи слушам звук погребних звона
И стискам срце јадно и кукавно.

Вечери света, дођи! Тихо, тише!
Јер овдје нико не чека те више —
Сви моји мили заспали су давно.

1904.

Алекса Шантић

Прва шанса | Теодора Родић

ЋИЛИБАРНА ПРАШИНА

Много је наших година
уткано у бетон овог града.
Лична еволутивна прашина
која кружи над мјестима на којима смо били.
Ја сам придошлица
која чита типик који си написао.
Ауре старог тебе
гутају моје блиједе, димљиве сјенке.

Твоје превертеровско доба на Дорћолу.
Мртви пјесници Прве гимназије
са зидова гледају чедо.
Можда смијех твој звонак ходницима,
Можда немарно забачен прамен са чела.
И сигурно неугледни дјевојчурци
за које си био Бог.
Вољела бих те и тада,
да сам знала да постојиш.

Кристализуј у ћилибру
сваки дан свог архе-себе.
Распрши честице сјећања
ту, изнад шина трамваја двојке.
Хватаћу их у лету,
док клапарам у црвеном џину поред Скадарлије.
Свици твоје прошлости
морају бити довољни,
Јер, некад си био ту,
а данас не знам гдје си.

ЛАБУДОВИ

Брзоточна пјена под крилом се скупља,
Сњежно бијели лабуд ковитлацем плови.
Повијеним вратом разастире маглу,
Вапајном пјесмом облаку се моли.

За облаком ниским, друга страна ријеке,
Црноперог лабуда једнако свуд носи.
Вирови му оштро преплићу се с путем,
Од капљице сваке за милост он проси.

Бјелутак и Црнкаст не виде се сами.
Видокруг им магла и хук ријеке граде.
Засебито плове, носећи по усуд сваки,
Отежале душе за те птице младе.

Ох! Кад би се копрене изненада дигле!
Бјелан и Црнолети одмах би се срели.
На средини ријеке, међ' виров'ма бучним,
Лепезастим крилима поздравит се хтјели.

И виспрено крикнут, у силини миља:
„Нађох и ја друга, за пловидбу брата!“
Док преплићу вратом, ријека ће се склонит,
Лакше ће се ходит кроз вртлоге блата.

Ипак, црни лабуд бијелом непознат оста.
Црном се бијели у надању јавља само.
Грациозне птице усамљено водом језде,
Брзацима крутим крај се снива само.

ЗИМСКА РУЖА

Ружин трн, ружина језа.
Ледени сок стаблом јој преза.

Из жиле у лист, петљом кроз вене,
Од иња дах искри јој тјеме.

У снијегу је булка, пркосан цват.
Бријегу је јагода, уснама врат.

Црпећи студ, топлотом дише.
Снага њена зиме сок брише.

Њена је душа искрена бит,
Да буде румена, топлотна нит.

За друго не зна. Јалова ријеч.
Инстинктом вођена, глува је већ.

Топла изнутра, али још мало.
Мразном соку живот се дао.

Истрај, ружо, за малу наду,
Зрно и издан што незнађе краду.

Не дајем ријеч. Мисао држи.
У цвасти душе студен издржи.

ФУГА У СВЕМИРУ

Поново се свемир игра
осјећањем мојим смјело.
Галаксије и звијезде прамет чине хитро.
Моје срце, ко комету,
бацају кроз вртлоге, немани и тмине.
Уживају у игри, јече смијехом бистро.

Нирвана је громка изаткала пређу,
Астрономско клупко,
мрежу густу звјезданих чворова.
По том рупцу, немоћно,
котрља се тијело мало,
Ношено тежином планетарних џинова.

Залутали кепец једној сврси служи:
Разоноди, доколици разузданих богова.
Одјекују смијехом несагледни углови,
Бруји пећина сфероидних дивова.

А оно је тужно, рањено и трошно,
Бестјелесне сузе премете му квасе.
Скрећућа комета оста да се пита:
Каквом се то молбом болне игре гасе.

ГЛУВА КАПИЈА

Довратак, праг.

Мала ширина дрвета стопалом заузета

Гдје сам склупчана, чвором завезана,

Ван сјенке звијезда склоњена.

Шкрипутави једини степенник

свијет мој непресушни.

Галаксија ширине педља

грли ме својим правим угловима,

и сужава ме у ћошак.

Широка гвоздена међо са бравом,

Ти што ми се упиреш у длан,

и извиреш из границе чистилишног свијета,

Отвори ми се!

Пусти моје сузе да ти буду кључ,

скуте сиве да ти избришу алке

као земља тешке.

Пусти ме да прођем твоју раван бесконачности,

Зашкрипи најслађи пристанак

оној која те посматра из подножја.

Чуј ме! Још стојиш нијема и глува.

Стамено ти око под бравом затворено,

закључана трепавица,

лозинка одавно изгубљена.

Пусти ме сузом мојом,

душом самом са длана и коже.

Ти власт имаш,

макар вичем ја пјесмама.

Погледај ме, отвори се.

Срећа ми је на твојим стопама.

О ПЕСНИКИЊИ

Рођена 28. септембра 1989. године у Бијељини, у Републици Српској. Дипломирала је на Стоматолошком факултету у Београду 2014. године, и сада је студент докторских студија на Медицинском факултету у Београду, на смеру Биологија скелета. Осим микроструктуре вилица, што истражује за своју дисертацију, интересује је и естетика и хармонија лица којој се тежи у ортопедији вилица, грани стоматологије која се бави исправљањем

зуба и вилица.

Други део њене личности јесте онај уметнички и осећајни, који изражава кроз свирање клавира и флауте, плес и писање. Песме пише од шесте године, када још није знала да се оне пишу у стиховима. Како каже, поезија је била нешто што је само избијало из ње, расло са њом и годинама се уобличавало. Одрасла је уз песме Јована Јовановића Змаја и Љубивоја Ршумовића. Касније, на њу су највише утицали Васко Попа и Иван В. Лалић, а није занемарљиво ни њено дивљење поезији Јована Дучића и Шарла Бодлера.

Неке своје песме је рецитовала на приредбама у основној школи. После тога, годинама је у *тишини гајила корал свог пјесништва*, пунећи бележнице стиховима различите метрике, али увек јаког осећања. Њена лирика је љубавна и љубавно-рефлексивна, са визуелним мотивима који често имају апстрактна значења.

Досад није објавила ниједну песму.

Подсећање | Миодраг Булатовић

ПОСВЕТА

*Милошу Марковићу, Синајиту, који ми је, без
стида и мржње према било ком, све признао,
посвећујем ову авантуристичку хронику,
писану целом, десном шаком.*

Домовино, не треба ми више твоје име. Домовино, хајде да сведемо рачуне, ти и ја: узми све што си ми дала, на првом месту име, које ти враћам, па ме ослободи своје судбине и свог мрака! Јер, домовино, против тебе сам, стога што си, ти, огромна и без срца, а ја безначајан и пороцима начет, штетан у теби, која си велика, румена јабука! Домовино, проклетство моје, јабуко, пусти црва, да изађе из тебе, а ти расти и крупњај, буди највећа и најлепша међу јабукама...

Судбина, кажеш. Јесте, судбина, али свињска! Прво волиш домовину, бориш се за њу, крвариш и поносиш се тим. Домовина те, вољена, одбаци, и ти се нађеш, сав у ранама и сузама, на нечијем буњишту. *Домовино, једина, не дај да ти пљују сина!* зацвилиш. Ниоткуд помоћи. Мрак и сове! Онда те и с тог сметлишта, ружним речима и псима, отерају, као што су мене, пре двадесет и кусур година. Све више тугујеш за родним крајем, за црквама и гробљима, за песмама на свом језику. Не знаш никад, у туђини, где је исток а где запад, па тумараш, идеш за људима које ни по чему не можеш волети, посебно не зато што знају стране света, што имају свој правац, дом и крст негде у њему.

Покушаваш домовини, изнемогао и у крпама, да помогнеш. *Не тако, сиротице!* поручујеш јој: *Не тако, већ овако, осрамоћена моја сестро!* Домовина, будући велика и без срца, свака, па и наша, то и не чује, не види. Брига њу,

што ти се боре плету око очију, што те покривају плесан и рђа, што се савијаш и смањујеш, као ово ја. *Домовино, бездушна и незасита курво!* крикнеш једне ноћи, па станеш ковати освету. Пробудиш се, промрзао, гладан и жедан, убица, крвопија, емигрантски сатрап! Спалити, дакле, оно једино што ти је, после свих бродолома остало, очеву земљу!

Шаком угушити сопствено, намучено срце! Насрнути на туђе животе, на своју бедну, од напуштености и чежње излуделу главу!

ИЗ ГОВОРА МАТИЈЕ БЕЋКОВИЋА, НА КОМЕМОРАТИВНОМ СКУПУ У ФРАНЦУСКОЈ 7, ПОВОДОМ БУЛАТОВИЋЕВЕ СМРТИ

1. априла 1991. године

Кажу да срце памти. Оно што човек преживи у срцу се бележи и слаже и кад се чини да је све пребродило опруга се опушта и срце експлодира. А срце Миодрага Булатовића је толико препатило и запамтило да је чудо како се није одавно препунило. Булатовић је писац који нема претеча и учитеља, али има настављача и ученика. Писац који је за све имао своју реч. Родио се и умро у Црној Гори, али у њој није могао ни живети ни опстати. Биле су му тесне и веће средине. Био је уочљив и у највећим метрополама. Нигде није био, а да је остао незапажен. Издвојен већ рођењем: ликом и начином живота и погледом на свет, никако није знао где да смести ни њега ни његово дело. У српску књижевност стигао је блед и изгладнео из србијанских сиротињских избегличких домова, у прогорелом војничком шињелу. У време које је објавило да више нема просјака и божјака, отпадника и умопоманика, кад се веровало да су се сви ђаволи

подавили у запечаћеној боци, двадесетпетогодишњи Булатовић се огласио књигом *Ђаволи долазе*. Кад је званична крилатица била: „Човек како то гордо звучи“ Булатовић је на почетку свога првенца цитирао Књигу о Јову: „Шта је човјек да га цијениш и да мариш за њ“. Кад је све било прописано и уметрено написао је да „без претеривања нема песништва“. У земљи митова и забрана, затворених и непроветрених глава ово сироче је иза сваког табуа стављало запету и отпочело спрдњу са целим светом. Тамо где је рат највећа светиња за њега је било највеће ругло оличено у каплару који је уместо иконе ставио шињел и крстио се према њему. У повестима овог писца често се спомињу сузе. Сам је гледао на свет кроз сузе својих ликова, али нико није видео сузу у оку овог гоњеника који није важио за јунака. Усамљеник кога није држало место, издвојеник који је свакоме пружао руку, искушеник коме је негирано све осим књижевног дара. Из пакла у коме је живео певала је његова лака реченица, бистра као срма.

Миодраг Булатовић је наш први књижевни дисидент и гастарбајтер. А шта у нашем свету значи бити непослушник може се закључити и из порекла једне речи коју често срећемо у говорном језику Булатовићевог родног краја. То је реч лутор. Лутор је скитница и пробисвет, а изведена је од имена Лутер. Тако је и у нашем забити доспео Лутер да његовим именом зову сеоске сакалуде...

О ПИСЦУ

Миодраг Булатовић

Рођен у Оклади код Бијелог Поља 20. фебруара 1930. године. Нередовно се школовао. Гимназију је завршио у Крушевцу 1950. године, а на Београдском универзитету је студирао психологију и књижевност. Неко време је радио као новинар.

Миодраг Булатовић био је романописац и драматичар, склон мрачним, демонским визијама. Био је један од најпознатијих писаца модерне српске књижевности. Његова

слика света је морбидна, а ликови су карневалски, истовремено гротескни и трагични. Дела овог писца су страни критичари стављали у раван са делима Ђованија Бокача, Франсоа Раблеа и Мигела де Сервантеса.

Написао је десетак романа, али са укупно четрдесет осам домаћих и осамдесет два инострана издања. За роман *Људи са четири прста* добио је Нинову награду 1975. године.

Умро је 15. марта 1991. године у Игалу.

Прича | Радован Синђелић

БАБА НАСТА

У петак је умрла баба Наста. Ја нисам био код куће, полагао сам испит из физике у гимназији и кад сам се пред вече вратио кући, отац ми рече тужну вест. Изненадио сам се, баба Наста је деловала крепко и чило упркос својих осамдесет осам година и баш тај дан је за мном просула бокал воде кад сам пошао у гимназију, и махнула је, намигнувши ми и не рекавши ништа. То је радила увек кад бих кренуо да полажем испите, ради урока, за мој сретан пут и сретно полагање, тако ми је говорила. У четвртак сам прешао код баба Насте да се мало одморим од учења те глупе физике која ми низашта у животу неће требати, одавно сам одустао од факултета и великог учења, био сам златарев син и наставићу пут свога оца. Али морао сам да положим физику и учио сам месецима, све сам морао напамет да научим јер ја ту науку никако нисам разумевао. Пред својом летњом кујном, у хладу велике трешње баба је требила лук за сарму, а њени пси Жућа и Лиско су седели поред ње. Мачак Миле је висио на грани трешње опасно се нагињући изнад баке и гледајући шта она ради. Очигледно су знали да баба спрема неку дивну храну од које ће и они добити део. Пита са вишњама, так печена, хладила се на столу покривена белом крпом по којој су били извезени цветови белих рада.

– У добар час си дошао синко – рече она – ево готова вишњевача, још који минут па да је пробамо. Хоћеш ти да је исечеш оним малим ножем, ево у мене руке миришу на лук, не бих ја да сечем...

Седох на столицу насупрот бабе, Лиска и Жућа ми ставише главе у крило, а мачак Миле поче љутито да

мијауче. Случајно погледах ка свом поткровљу и видех нашу домаћицу Марину како брзо замаче за завесу. Она није волела што одлазим код Насте са којом није говорила јер је баба оптужила да је тровала њене псе који су једва преживели. Ја лично нисам у то веровао, али отац је молио баку да не пријави Марину милицији.

– Јеси ли научио ту визику – питала ме је баба секући и задњу главицу лука.

– Учио сам бако, ваљда сам научио – рекох и узех да рендам на велико ренде шаргарепу.

– Па Давиде, сад си мазио џукеле, а сад дираш шаргарепу – прекори ме.

– Нема везе – нашалих се – ионако ћемо ми појести ову сарму. Скочих да оперем руке на чесми.

– Донеси ми оно месо из кујне, ено га у црвеној вангли поклопљено зеленим поклопцем, нешто ме боле ноге Давиде, не могу да ходам задњих дана.

Донесох месо и баба замеси сарму па поче да увија листове. Узех и ја да правим сарме, нису испале баш лепе и једнаке, али она ми ништа не рече. Мачак скочи са дрвета и поче да се умиљава око мојих ногу.

– Давиде, морам нешто да ти кажем. Ето, пало ми синоћ на ум. Дала сам твом оцу давно неку стару лупу која ми је остала од мог оца, ето и мој је отац некад био златар, умро је млад, ја га се и не сећам добро... Мало је ствари остало иза њега, све то чувам у сандучету на тавану, а ту лупу сам дала твом оцу још пре твог рођења. Нешто смо причали о његовом занату и он ми је рекао да је реткост наћи добру лупу. Хтео је да наручи неку из Пеште, па му ја показах ову што ми је од оца остала, и дадох му да се служи док бољу не набави. Да ли ти је причао о томе?

– Није – рекох – није ми помињао твоју лупу, ми у радњи имамо неке две старе остале још од покојног деде Абрахама.

– Е па кажи оцу да ту лупу да теби да је ти чуваш и даш неком ко буде завређивао да је има.

Баба млатну дршком ножа по косматој глави неваљалог мачка који је њушкао око шерпе са сармом, о он се наљути, увређено фркну па седе поред чесме и поче да лиже шапу посматрајући нас испод ока.

– Кажем ти Давиде, синоћ ми та лупа пала на памет, не знам ни ја зашто, ко да је неко намерно у мој ум ставио, и све ме нешто опомиње да ти кажем за њу, може бити да ћу отегнути ове моје шапе...

Ја се насмејох. И она се насмеја. Поделисмо питу са вишњама, мени и њој по два парчета, Лиски и Жући по једно, а мачку љутици пола парчета. Остатак она уви у белу крпу и рече да понесем оцу. Кад ме је испратила до капије она ми рече да обавезно сутра после школе дођем до ње и да се не секирам много и ако добијем јединицу. Однесох оцу питу, он је узе, био је нешто замишљен и дуго је дуго гледао у завежљај. Мени одједном нешто сину и ја се запрепастих како сам могао да заборавим данашњи датум, па мом је оцу био рођендан. Још пре месец дана сам му купио поклон и упаковао га па склонио у ланицу писаћег стола. Отрчах горе у моју собу, узех поклон и вратих се у приземље. Он је још стајао код степеница и држао онај завежљај неотпакован. Пружих му поклон и он се насмеја, ретко се смејао мој отац, а осмех му је био диван, светао и топало као пролетње сунце.

– Мислио сам да си заборавио мој рођендан – рече он.

Ја се насмејох и не рекох ништа, нисам хтео да га ражалостим истином да сам ипак заборавио.

– Наста ми сваке године направи питу са вишњама – рече он – некада давно правила ју је моја баба Кони, волео сам је више него било који колач...

Он ми је много причао о баки Констанци. Она га је одгајила јер своје мајке није имао...

– Вечерас те водим на сладолед – рече отац. И отишли смо код Пере Пеливана који је правио најлепшу лимунаду и сладолед у целом граду. Пера се у ствари звао Фахрудин Танкосић Лијевчанин, али он је тражио да га зовемо Пера. Лепо сам спавао те ноћи. Ништа нисам сањао и наспавао сам се као никад. Кроза сан чуо сам шуштање лишћа и шумор ветра али ми нису сметали, звучали су као риме најлепше успаванке.

Сутрадан је баба Наста умрла. Једно парче пите са вишњама сам чувао у мојој соби данима после њене сахране све док га није појео њен мачак који се некако ушуњао у моју собу попевши се уз кајсију. Затекао сам га на делу, боље речено у недељу, није се много потресао као да је знао да га нећу грдити. Помазих га по глави и рекох:

– Е мој Миле, то нам је била задња пита од вишања, нико нам је више спремати неће...

Положио сам физику али се нисам радовао. Отац ми је рекао да ће он ићи на сахрану, а да ја останем код куће но ја се нисам сложио са тим. Ишли смо обојица у невеликој поворци до гробља и остали смо све док и последњи грумен није пао на њену хумку. Никад раније нисам видео преминулог. И ништа ми није било страшно. Баба Наста је деловала као да је заспала.

Нисам ни знао да је њено право има било Анастасија Фјодоровна док нисам видео њен крст.

– Баба Наста је била Рускиња? – питао сам оца.

–Јесте сине, њени су побегли из Русије после револуције и населили се у Београду. Није имала неки сретан живот...

– Много тога нисам знао – њој рекох. Отац је ћутао и држећи шешир у руци гледао је у хумку. Ја сам спустио поред крста велики букет који је он купио од неке жена која је продавала цвеће пред гробљанском капијом. Гробари су завршивши посао стајали око нас као да су нешто очекивали.

Отац се трже, извади новчаник и даде сваком по папирнату новчаницу, они се захвалише и одоше.

– Рекла ми је бака да ми даш њену лупу – рекох оцу. Он ме погледа.

– Кад ти је то казала?

– Јуче кад сам био код ње.

– Даћу ти лупу – он се насмеја – све што имам оставићу теби сине, али све у своје време.

Облаци се надвише над гробљем, спустише се ниско и прокапа ситна киша. Отац расклопи кишобран, загрли ме и ми пођосмо кући. На изласку из гробљанског дворишта он се окрену и погледа низ стазу којом смо дошли ка Настиној хумци. Ћутећи смо дошли до наше. Видео сам неке непознате људе у баба Настиним дворишту како нешто послују и њене псе како стоје на капији и кисну гледајући на пут. Кад нас угледаше они радосно залајаше па дотрчаше и почеше да се умиљавају.

– Шта ће бити са њима? – питао сам оца.

– Узећемо их нама – рече он отварајући капију.

– Марина ће грдити, већ имамо пса...

– Марина нема права да одлучује о томе.

Још смо били на стази кад се сручи страшан пљусак. Потрчасмо на трем кад нам Марина отвори врата смркнутог лица.

– Звала сам доктора, морала сам, госпођи није било добро, узнемирила се вероватно због сахране... Он је још ту, дао јој је неки лек, мало је спавала, а сад се опет узрујала и само пита где сте ви господине. Рекла сам да сте отишли у варош до радње и да вас чека тамо нека муштерија. И морала сам да измислим причу, опростите ми, нисам могла другачије са њом, јер она стално запиткује и ако јој не одговорим виче, цела кућа се ори од њене вриске... Рекла сам да вас је неки човек замолио да направите огрлицу по његовом цртежу...

– Добро си učinila – рече отац скидајући капут – та ће јој прича скренути начас мисли са њене болести.

Чуо сам докторов глас, нешто је говорио мојој мајци, нисам разумео шта је причао. А она је викала:

– Ко је то умро? Реците ми истину, ко је то умро, Је л' Давид?

Отац застаде на степеницама кад то чу.

– Знам, јесте он умро и требало је да умре давно он, а не Павле... Кажите ми докторе истину, је л' умро Давид?

Отац се окрену мени и рече ми да одем у своју собу. Обично у тим тренуцима кад је мајка имала своје нападе он би ми рекао да одем до баба Насте и тамо сачекам док се она не смири, али сад нисам где имао сем у своју собу. Док сам пролазио поред њега он ме дотакну па рамену рекавши да не обраћам пажњу на то шта мајка прича. Ћутао сам. Одавно сам огуглао на њене речи и њену болест. Марина се крстила у подножју степеница. Отац је ушао у мајчину собу и она је почела нешто да му говори на француском, нешто су разговарали, на крају она је почела да плаче. Застао сам на степеницама и послушао. Доктор је изашао са оцем у ходник и рекао му да је најбоље да је смести у неку установу у Карловцима, јер се ово више издржати не може. Отац је ћутао. Марина им је пришла и позвала их на чај у салон.

Видео сам Милета мачора како замакну ходником ка потровљу и пожурих за њим да се уверим да ли је то заиста он или моја уобразиља. Имао сам седамнаест година, а понашао сам се као да имам десет. Волео сам животиње и било ме је некад страх мрака, па би често намамио мачора баба Настиног да преноћи са мном. Он ме је волео таквог какав сам, и ја сам волео њега. Стигох у поткровље, нигде никог. Ипак ми се учинило. Чуо сам гласове, у приземљу су отац и доктор Фелман разговарали, но нисам разумевао о чему причају. Легао сам у постељу и посматрао сенке кајсијине крошње како плешу у помрачини. Помолио сам се

Богу и Богородици за моју баба Насту и за брата Павла, за очевог оца, и за све наше знане и незнане, и за мог друга Мишка који се пре три године удавио у Сави. За мајку се нисам помолио, није било сврхе и нисам више имао воље да се молим. Питао сам се како је то могуће да ништа не осећам према њој, да ме не боли њена бол, да једва чекам сваке ноћи да заспим и да је не чујем како јечи. Била је дуго болесна, од исте болести од које је умрла и њена сестра Снежана, само Снежана је умрла са четрдест и четири године, а моја мајка је имала педесет и седам кад се разболела, већ је три године лежала тешко покретна у соби из које није хтела да изађе чак и кад ју је отац молио да је изнесе мало на сунце у врт, или бар на терасу. Снежана је била десет година млађа од ње, мало је памтим али само по лепом. Волео сам је, била је мршава, плавокоса, весела и ведра увек, као анђеоло је ширила око себе неки златасти топли сјај, имала је само једну слабост, мошорински дуван који јој је на крају и дошао главе јер је потпуно уништио њена плућа, бар је тако рекао доктор Фелман. Питао сам га да ли је рак наследна болест и како то да је од исте болести оболела и моја мајка која никад није узела цигару у руке... Он ми је рекао да постоји више врста те злоћудне болести и да је рак код мајке никао у њеној утроби па се проширио свуда по телу.

– Зато она говори свакакве ствари дечаче – казао ми је доктор – немој њене речи узимати к срцу, на жалост болест је допрла и до мозга... Твоја мајка те воли али се дешава да некад заборави ко си или не може да препозна твог оца или Марину...

Ја сам га слушао али његове речи није примала моја душа. Ја се добро сећам мајке из времена кад није била болесна... Нека ми бог опрости, али она никад није имала места у мом срцу. Жао ми је било Насте, ко зна ко ће се доселити у њену кућу... Отац рече да она и није била власница већ је кућа припадала њеној сестричини која је живела у

Бечу. Отац је затварао капију, испратио је доктора, брујање његових кола одјезди ка вароши. Ветар се ојуначио па почео да удра о прозорске капке. Помислио сам на псе и Милета мачка, где ли су они сада, сигурно су се претужни сакрили у шупи и будни ће дочекати јутро не верујући шта их је снашло...

– Морам им сутра однети нешто да једу – помислих тонући у сан. Сат је откуцао поноћ. Негде је кукурикнуо петао, само једном, помислих на Настин кокошарник, сад кад ње нема може неко ноћас доћи и покупити њену живину... И тако у полусну ја устадох и дођох до прозора па погледах у бабино двориште. Кад тамо месец се спустио ниско скоро на врх кајсије под којом смо нас двоје последњи пут седели, кајсија испреплетала гране са презрелом трешњом црно-травком. Погледах боље, неке жене су биле око каменог стола, једна од њих је стајала на столу и брала трешње па их стављала себи у недра, кидала би гранчице па их давала осталима. Лиска и Жућа су седели поред чесме и гледали. Жене беху младе и лепе, обучене у бело, косе им беху дуге, некима се пружаше до земље... Разбудих се и утонух у сенку тешке брокатне завесе. Било их је седам, избројох двапут, нисам погрешао. Прекрстих се па полако се спустих на под. Нешто ми је ту било чудно и необично, допузах до врата, отворих их па изађох бос у хладан мрачан ходник, и дођох до очеве собе. Он је мирно спавао, али пробуди се одмах чим ја уђох.

– Шта је било питао ме је.

– Неко је у Настином дворишту. Неке жене беру трешње.

Он устаде па погледа кроз прозор.

– Ја тамо не видим никога. Можда си сањао нешто...

– Одавде их и не можеш видети али из моје собе се виде...

– Давиде, дођи овамо, ево одавде се види цело двориште и кућа, чак и добар део баште, нема нигде никог.

Ја погледах, заиста нигде никог, крошње кајсије и трешње су се снено љуљушкале.

– Хајде да спаваш овде, кревет је велики таман за двоје. Закључаћемо собу, прозори су затворени, мирно спавај и ничега се не бој.

И ничега се нисам плашио кад је мој отац био поред мене. Сутрадан сам све заборавио. Ипак кад је била прва субота и кад је дошла Настина сестричина, њихов свештеник је окадио кућу и двориште. Ја сам тад испричао Марини шта сам видео те ноћи, а она ми је рекла да су то биле виле, да се оне скупљају на нечистим местима те да је и покојна Наста сигурно била једна од њих. Видевши неверицу у мојим очима Марина ми рече да је Наста некад била веома лепа и да је она памти кад се доселила у комшилук.

– Тад је имала око четрдесет година али изгледала је много млађе, живела је сама, удварали су јој се многи и ожењени и неожењени, свега је било... Ја сам тад била млада, тек сам напунила двадесет и пет година, дадиља твог брата се удала и отишла, а мене су унајмили на њено место...

Твоја мајка је није волела, нико од варошких госпођа је није подносио, а ником ништа није скривила. Слушала сам те варошанке како ружне ствари причају о њој, некад су се сваког четвртка окупљале овде код нас у салону... Била је веома лепа покојна Наста, мора да негде има нека слика из њене младости, заиста дечаче била је веома лепа... И носила је са собом неку велику тајну...

О ПИСЦУ

Радован Синђелић

Рођен 01. 11. 1994. године у Сремској Митровици, а школовао се у Шапацу, Школа примењених уметности – Гравер уметничких предмета.

Добитник је многих награда и признања за поезију и кратку причу. Живи у Богатићу.

Дневничке белешке | Ранко Павловић

КАДА ЧИТАТЕ, НИКАДА НИСТЕ САМИ

Зашто записујемо своје мисли, чак и онда када дјелују помало несувисло? Можда је то једноставно потреба да се остави траг.

Зашто другима, најчешће потпуно непознатим људима, повјеравамо своју интиму? Ваљда због оног Пјесниковог побратимства лица у свему.

Није ли то макар дјелић објашњења за ове „истргнуте листиће“ из мог „интимног бревијара“, писаног „зарад свога разговора“?

1. септембар

Данас је почела нова школска година.

Некада су ђаке прваке у основним школа првог школског дана у школским двориштима, фислуктурним дворанама и учионицама дочекивали њихови пјесници, углавном они чије ће стихове наредних година учити из својих читанки. Данас, нарочито ако је изборна година и ако се ускоро бирају општинске скупштине и државни парламенти, писце су потиснули начелници општина, градоначелници, одборници и посланици, посебно они који би жељели да обнове мандат.

Тако првог школског дана, у изборној години, каква је, ова у Републици Српској, а онда их наредне три године нема у школама, чак ни када кров школске зграде прокишњава, фасада отпада и пријети ђацима, горива за загријавање учионица понестаје.

Није толико проблем у томе што политичари посјетама основцима, па и првачићима, желе да придобију гласове њихових родитеља и наставника, него више забрињава што су у

последње вријеме школска врата све чешће, да не кажем чвршће, затворена живој пјесничкој ријечи, како волимо рећи. А некада су и велике фискултурне сале биле претијесне да приме све ђаке који су с радошћу дочекивали књижевнике из лектире или оне који ће тек постати лектирни писци. Послије тих гостовања у школским библиотекама отимали су се за њихове књиге.

Зашто је данас стање сасвим другачије? Разлози су вишеструки, али их, прије свега, треба тражити у томе што школе немају новца за такозване ваннаставне активности, а ни слабо плаћени наставници нису баш претјерано заинтересовани за ораганизовање таквих манифестација.

И онда, питамо се зашто ђаци све мање читају књиге предвиђене програмом обавезне лектире (о другима да се не говори)? Жива пјесничка ријеч највише доприноси развијању љубави према књизи. Томе писци много више могу доипринијети него они који се боре за још један мандат. Зато им треба широм отварати врата, не само на почетку школске године.

7. септембар

Данас ми је, у фејсбук поруци, пјесникиња Лара Дорин послала врло занимљиво размишљање о књигама које пишемо:

„Постоји читава метафизика оног што није материјало и видљиво. То се и кроз поезију тешко отвара, тај други свет. Ми остајемо у књигама живи заробљени, вечно. Као у бајци *Успавана лепотица*. И спавамо док нас не пробуди прави читалац. А таквих је мало. Прави читаоци су као принчеви и принцезе.

Не може свако ко књигу отвори са њом се саживети. Потребна је та друга димезија коју човек својом муком, својим мислима отвара, као по оној мудрости: *Тражи и даће ти се, куцај и отвориће ти се!*

Јер ко тражи реч, ко јој тежи она ће му доћи, и то не једна...

Није лако бити заробљеник својих књига, али ја мислим да је песник само тако жив, а све остало је припрема за поезију, за писање.“

Мудро речено! То је једино што бих овоме, у овом тренутку, могао додати.

5. октобар

Данас је Свјетски дан учитеља.

Мислим да ни овог пута министар просвјете није путем новина, радија и телевизије упутио честитку онима чије би, нећу рећи занимање него – послање, требало писати великим почетним словом.

Први разред основне школе завршио сам у Горњим Вијачанима, сусједном селу које припада прњаворској општини. Много тога сам заборавио, чак и име учитељице, само знам да сам морао од куће до школе, уз брдо и низ брдо, често и кроз снијег из кога ми је једва вирила глава, ићи нешто више од шест километара и исто толико од школе до куће, каткад и по таквој врућини на којој се, како народ каже, и камен топи. Памтим такође како сам, када сам добио буквар без корица, у повратку кући каснио најмање три сата и изазвао праву пометњу у породици, јер сам сваки час застајкивао и уплитао поглед у шарени, дотад невиђени свијет који се преда мном отварао из реалистичким маниром рађених илустрација. Можда ми је ипак из тог периода најупечатљивије сјећање на чоколадне бомбоне (двije-три, не више) које сам у школи за Нову годину добио из Унриног пакета, па их стиснуо у шаку да их подијелим са двојицом млађе браће, а кад сам стигао кући на длану је била само тамносмеђа мрља на коју су капале моје сузе.

У други разред сам прешао у Шњеготину Горњу, јер је и моје родно село добило школу. Учитељицу Љубицу, супругу

командира мјесне станице милиције, памтим више по њеној сестри, коју годину старијој од нас ђака, која је била обучена „по градски“ и личила нам на принцезу из прича каквих је било у нашим читанкама. У трећем разреду дочекао нас је Учитељ (морао сам овдје употријебити велико почетно слово!) Вељко Лаушевић. Млад, лијеп, рјечит, благо насмијешен и кад нас је коррио због несташлука или ненаписане задаће, ауторитативан, господственог држања, ријечју – човјек због кога сам зажелио да и ја будем учитељ. Када сам прешао у Теслић, у пети разред, више сам жалио што се растајем од њега него од родитеља. И сада је мој Учитељ, мада у позним годинама, виталан, живи у Бањалуци и не пропусти ниједну моју промоцију новообјављених књига.

Данашњи дан је прилика да се сјетимо свих оних лучоноша, како смо их некад звали, који су блатњавим друмовима стизали у сеоске школе, често смјештене у незавршене задружне домове, распакивали оно мало ствари и одјеће што су доносили у картонским коферима, провјеравали хоће ли под њима издржати зарђале жице на војничким или болничким гвозденим креветима који су их, крај шпорета *фијакера*, чекали у учитељским скученим становима и распитивали се има ли неко у околини ко би им могао бар сваког трећег дана умијесити и испећи погачу, а уз њу шта се нађе. Нису се жалили на услове живота и рада, предводили су мјештане у електрификацији, изградњи путева и водовода, радили на описмењавању и формирању културно-просвјетних друштава. Учитељице су држале домаћинске и здравствене курсеве и, уз свјетло петролејки, подучавале сеоске дјевојке онеме што су њихове вршњаке у грађанским друштвима училе на женским лицијима.

Касније су учитељи с поносом причали колико међу њиховим бившим ђацима има добрих мајстора и техничара у фабрикама, професора, инжењера, љекара, успјешних привредника и политичара, па и доктора наука.

А данас? Ко данас мари за учитеље? Штрајковима се боре за плату која ће им омогућити голо преживљавање, радна мјеста су им све неизвјеснија, ријетко се одазивају на свечане скупове својих бивших ђака, јер за то немају пригодне гардеробе.

Чак им они од којих се то очекује забораве честитати њихов празник – Свјетски дан учитеља.

6. октобар

Одгледах вечерас, у Дому омладине, монодраму о Момчилу Настасијевићу „Песник за песнике“ у извођењу њеног аутора Ивана Перковића, глумца који је као гост недавно у Дјечијем позоришту Републике Српске сјајно одигао улогу Тома Сојера. Утисак је врло повољан. Ипак, Перковићу је сценски покрет много, много јача страна од сценског говора, који је ипак важнији за казивање поезије. Складност покрета и говора, увјерљиво дочаравање ситуација кроз које је пролазио, по многима, најзначајнији српски пјесник између два свјетска рата и беспријекорна дикција у сјајној интерпретацији надокнадили су оно што није могло да пружи „грло“.

Охрабрујуће је то што су ученици бањалучке Гимназије, с којима сам гледао монодраму, били врло пажљиви гледаоци и што их је дубоко дирнула Настасијевићева поезија.

13. октобар

Боб Дилан је, како је данас саопштено, добитник Нобелове награде за књижевност за 2016. годину. Велико изненађење! За многе, наравно, и чудно. Ако Нобелов комитет тако мисли (ако стварно тако мисли), нека му буде! Лијепо Дилан пјева, занимљиви су и текстови пјесама које пише да би их пјевао, али сигурно има у свијету писаца који су заслужнији да добију ову награду. Када сам чуо вијест, мој

једини коментар је био: Сада би и НИН-ов жири морао своју награду додијелити Бори Ђорђевићу, мада не пише романе! (Узгред, неколико писаца је добило ову награду за књиге које заиста ни по чему и не личе на роман.)

Вечерас је, у организацији Друштва чланова Матице српске у Републици Српској у Бањалуци одржано књижевно вече Стевана Тонтића кога су надахнутим бесједама портретисали Дејан Ђуричковић, Младен Шукало и Ранко Рисојевић (он Дилана упореди с нашим Душком Трифуновићем).

Стеван се ваздизао до неба и силазио у подземље за својим стихом, као какав витез скепсе у људској души, праћене иронијом. Он се у поезији као подругује и пркоси, а заправо њежно срцем додирује врхове трња у својим пјесмама.

За њима, Стеваном и стихом, пазећи да не згази мрава, корачала је брижна Мајка и опомињала сина да се чува Поезије. Непримјетно, као кад Бог гледа стадо расуто по планинским пропланцима, Отац их је обоје надзирао, страхујући да ће побјећи од себе или у себе.

Док говори пјесме, Стеван гледа како публика удуше стихове, као несрећник чист ваздух када га неколико дана послјије потреса извуку испод рушевина.

Штета што овом догађају није присуствовало више посјетилаца.

17. октобар

Волим октобарске крошње дрвећа. Такву раскош боја не могу наћи ни код Реноара.

Када сам био дијете, упорно смо на слику трешње која се налазила изнад куће, чије сам контуре преносио на листове из блока за цртање, наносио слојеве водених бојица, не бих ли у лишћу које је добијало боју бакра запалио пламичак јесењег руменила. Чинио сам то све док не бих исцртао све листове или док ме мајка не би почела да грди

што немилосрдно трошим папир („Знаш да немамо пара да купимо нови блок“, брижно је говорила), а отац стиснуо моју ушну ресицу и вукао је све док ми се пред очима не би појавиле искре које су, како сам мислио, једине могле распалити онај жељени пламичак у трешњиној крошњи.

Данас је све до касног поподнева био ведар дан и никако нисам могао одвојити поглед од крошње дрвета којем не знам име, стотињак метара удаљеног од моје зграде. Надвисују га и иза њега се кочопере три брезе, чије лишће тек незнатно нагриза жута боја, с његове десне стране су два, а с лијеве четири четинара, борови и јеле, зелени као да су тек ушли у мај.

Моје дрво има боју крошње коју не знам именовати ни описати. Лишће је негдје између блиставожуте и наранџасте боје. Под сунчевим зрацима гране пламињају растопљеним златом, а када се између дрвета и сунца раскрили облак, учини ми се да је крошњу омотала танана копрена од растањеног ћилибара која је у себе заробила мајушно сунце, омотано прозирним облачком магле.

Ближи се вече и сигуран сам да у мом дрвету неће букнути пожар.

Гледаћу га још неколико дана, јер знам да ће моје мисли водити на далеке брежуљке дјетињства, а кад лишће почне да опада, поглед нећу више усмјеравати у том правцу, јер не бих могао да посматрам то болно разодијевање и гашење пламена какав ниједан сликар не може пренијети на платно.

6. новембар

Јутрос, када сам пошао да купим новине, дочекао ме јак, врућ, нездрав вјетар. У ковитлацу је носио суво лишће платана, липе и брезе, дрвећа кога највише има око моје зграде, и слагао га у гомилице, прмјештајући их сваки час по асфалту с једног на друго мјесто. Угледах и понеки храстов

или церов лист, мада нигдје у близини нисам видио то дрвеће.

Јесен је, осјећам је и у костима.

По повратку записах:

Таблета је стајала у грлу као грана коју бујица закачи за грм на обали подивљале ријеке. Ни горе, ни доље, узалудни су гутљаји воде, пролазе крај ње као мутни брзаци, сву снагу троше на клокотање, а таблета пркосно стоји тамо гдје се зауставила закачивши се за некакав израштај на унутрашњости опрљеног гркљана.

Ватра у таласима осваја један по један дио тијела. Прво се разбуктава у грудима, затим се пење у главу и жари унутрашњи дио чеоне кости, расплињује се по лобањи, силази низ врат и кичму, кроз руке и ноге допире до јагодица прстију, гори под ноктима, хоће да их почупа.

Стискам зубе и гутам камен који расте у грлу, а грло се све више стеже, тешко пропушта ваздух, па ми, при напињању да ускркнем макар гутљајчић кисеоника, из мутног погледа, пред којим све у соби подрхтава и руши се без икаквог шума и лома, избијају ројеви ускомешаних звјездица.

С напором устајем, прилазим прозору и приљубљујем чело уз хладно, замагљено стакло. Напољу ројеви пахуљица у таласима запљускују прозор, а из мојих очију, кроз капљице зноја, међу њих се усијецају варнице које гасну у додиру с густом бјелином која се шири и према небу и према земљи, и у дубину и у ширину...

Ковитлац сувог лишћа, ковитлац сњежних пахуљица. Наоко, никакве сличности. Ипак има. То што записах подстакнуто је вјетром који је на својим крилима носио прохујало љето и дио је мог сомнабулног сна који се јавља повремено, нарочито када ме захвати температура. Прије дванаест дана, по повратку у Нови Сад са Сајма књига у Београду, гдје ме дочекао мој нови роман *Громада*, објављен у издању новосадског „Прометеја“ и Фондације Бранко Ћопић у Бањалуци,

морао сам у кревет. Љекар је установио почетак упале плућа, улиједили су антибиотици и други лијекови. И, наравно, кошмарни снови, па и један облик овог што га записах. А то што записах биће највјероватније почетак нове дуже прозе. Романа или приповијетке, видјећемо. Углавном, већ дуже ме прогањају и у поприлично јасан мозаик слажу се чудесни снови који ме враћају у дјетињство. Траже да буду записани и морам им удовољити.

10. новембар

Кроз прозор уплићем поглед у јесење јутро које настоји да растјера маглу и сивило. Да ли то киша сипи или је само измаглица? Стазом за пјешаке жена шета пса. Вирка испод кишобрана, пружа слободну руку, провјерава, па га на крају склапа. У добар час, јер њен псић, нешто већи од мачке, чиграст, јурну на неколико пута већег џукца који је наишао травом крај стазе. Онај већи узвраћа напад, псић заштиту тражи уз женине ноге, она склопљеним кишобраном тјера великог пса. Чарка се завршава тако што псић наставља да трчкара пред смеђокосом женом, а онај већи, не подвијајући реп, одлучан је да и даље обија росу са траве која се још зелени као да је Ђурђевдан.

Не знам зашто, али ме тај сукоб псића и пса подсјети на прекјуче завршене изборе у Сједињеним Америчким Државама чији су резултати саопштени јуче ујутро. Побиедио је Доналд Трамп, кандидат на кога је мало ко типовао на кладионицама. Што се тиче међународне политике, мислим да би однос охولة велесиле (њеног капитала, заправо) према Балкану био исти и да је побиедила Хилари Клинтон. Два потпуно различита типа, а у суштини једнако погубна за политику!

Боже, какви су све данас људи на челу великих и малих држава! Има ли више политичара и државника сличних

Черчилу, Рузвелту, Де Голу, Гандију, Нехруу, Насеру, Хрушчову, Кенедију? Па и Стаљину и Титу, ако баш хоћете?

Јуче је први снијег забијелио пристранке око Бањалуке. Сјећање на ту слику одагна ми туробне мисли. Ено Доналду Трампу његове Америке и оних који протестују против његовог избора, а ја ћу потражити књигу Јесењинових стихова у препјеву Пешића и Марковића, јер ми негдје у подсвијести, као прапорци на тројкама упрегнутим у санке на којима се возе Наташа Ростова и Ана Карењина, звоне његови стихови о снијегу који пада, пада...

11. новембар

О писцу треба да бесједе писци, а научници нека зборе на научним скуповима.

То је закључак који ми се намеће послје свечане академије поводом стогодишњице смрти Петра Кочића, одржане у Бањалуци, у организацији Академије наука и умјетности Републике Српске и Српске академије наука и уметности.

Горан Петровић је, надахнутом бесједом, показао да се прича на најбољи начин освјетљава причом, какву је о Кочићу испричао аутор *Опсаде цркве Светог Спаса, Ситничарнице 'Код срећне руке'* и других дјела која утискују снажан печат у савремену српску прозу. Осјетила је то и многобројна публика и наградила га дугим аплаузом.

Та Петровићева прича на искрен и топао начин казивала је о томе како је у његову породицу, док је он још био дијете, стигао први комплет сабраних дјела неког писца. Био је то комплет Кочићевих дјела, али – авај! – имао је два друга и трећи том, а онај први, с *Јазавцем пред судом*, отишао је неком другом, ко вјероватно није добио други том.

Прича о томе да је отац на уличног продавца књига био љут више због тога што је онај други купац остао ускраћен за други том, него што он није добио први, била је

изврстан оквир да се говори о Кочићу, бунтовнику, народном трибуну и писцу који је моћном приповијетком, исприповиједаном здравим народним језиком, обиљежио и обогатио српску књижевност.

Ваљало би да из овог извучемо поуке, па да нам пригодне свечаности, на које долази разнолика публика, различитог образовног нивоа, не личе на уско специјализоване симпозијуме.

12. новембар

Не би, чини ми се, имало смисла ископавати кости ових мртваца и поново их сахрањивати у мјестима живих потомака, далеко од овог вјечног почивалишта у пустом али ипак драгом, своје родном крају. У космичкој тишини. Ако ико, они ће проникнути у саму срж ове и оволике тишине.

Тако, у својим родним Грдановцима, над гробовима оца, мајке и других својих најрођенијих, размишља пјесник Стеван Тонтић, у путопису (који је више од тога) *Један дан у крајишком завичају, посвећеном Бранку Ћопићу, о стогодишњици његовог рођења*, објављеном на блогу Миљенка Јерговића. Путујући од Бањалуке до у посљедњем рату до темеља разрушеног родног села, Тонтић на врло занимљив и по много чему оригиналан начин описује то што види, призивајући успут сјећања на доживљаје везане за та мјеста, нарочито на запамћења из дјетињства.

Како писати, двадесет година по завршетку рата, о свом историјски потопљеном завичају под Грмечом? На питање које сам себи поставља, пјесник одговара текстом: једноставно, не дозвољавајући емоцијама да надвладају чињенице.

Текст који заиста вриједи прочитати!

15. новембар

Округао, крупан до распрснућа, сличан огромној Мулићевој калајисаној тепсији из Ћопићеве приче, с мрвицама злата и угља расутим по дну, синоћ ми је тај насмијани бекрија, увијек загонетног осмијеха, намигивао с ведрога, тананом копреном магличасте свиле прекривеног неба. Гледај ме, као да ми је говорио. Никад ме овако великог ниси видио, а сигурно ни нећеш, јер сам над твојим крајем овако моћан и овако свијетао био прије шездесет осам и поново ћу бити тек за осамнаест година. А ко ће гдје тада бити, не знам ни ја који сам вјечан.

Слиједећи језик астронома, медији га назваше супермјесецом. Јуче је од Земље њен једини вјерни природни пратилац био удаљен *само* 356.511 километара. Када јој је тако близу, онда, према подацима америчке агенције НАСА, дјелује као да је за четрнаест процената већи и за тридесет одсто свјетлији него када се налази на „нормалној“ удаљености.

Дуго сам га посматрао и настојао да продрем у његову душу, увјерен да је има. Да није тако, зар би Мјесец измамио толико уздаха заљубљених и зар би кроз вијекове инспирисао пјеснике да му посвете хиљаде и хиљаде пјесама?

16. новембар

Испод прозора моје собе радници предузећа које брине о градском зеленилу данас су посадили три јеле, добро развијене саднице, високе око метар и по. На једну од њих овог часа (14,42) слетјела је крешталица, креја, сојка, птица са много имена чијим шареним крилом ловци украшавају шешир, шумска љепотица коју до сада нисам видио у граду, међу стамбеним зградама.

Она *моја* љетос осушена јелика добила је замјену, а моја осјећања су помијешана: радујем се новим садницама, а

жалим што сам остао без *дружбенице* која ми је сваког дана весело махала гранама пуне тридесет четири године.

Сада ми ништа друго не преостаје него да дочекам да младе јелике надвисе кров моје четвороспратнице.

17. новембар

Писцу који оцјењује своје дјело не треба вјеровати, као ни родитељу кад говори о својој дјечи. На читаоцу је много већа одговорност; оно што чита, он мора да просијава и кроз срце и кроз ум.

Синоћ сам, шетајући својим насељем, газио по гомилама сувог лишћа опалог са платана као по сметовима мењавом нанесеног снијега. Само, из лишћа исијава неко руменило зрелости, а из снијега невина првотност.

20. новембар

... кад читате добре писце, догађају вам се понекад невероватне ствари — одједном осетите да тај кога читате говори о нечему што тиња запретено негде у вама, и ви на зачуђујући начин сазнате да нисте сами, да је још неког мучило то што мучи вас; да нисте остављени, и да је једном још неког болело то што вас сад боли и због чега се ви сада распињете.

Ненадмашан је Андрић, баш у свему. Када прочитате нешто што је он написао или рекао, лако препознате и себе у томе, као што је и он своје *болове* препознавао у дјелима писаца које је волио.

Дуго је Драгослав Зира Адамовић покушавао да од нашег нобеловца добије изјаву за своју чувену рубрику *Ко је на вас пресудно утицао и зашто*, биљежио је из њихових разговора оно што му се чинило да је дио одговора на његово питање, али му Андрић то није хтио да ауторизује, већ је стално говорио да текст објави као некролог, када он оде с овог свијета. И тако се текст појавио у *Политици* 1975.

Мени данас поново дође до руку и, поред оног дијела који говори о значају доброг превођења (о чему данас наши највећи издавачи најтиражнијих књига уопште не воде рачуна), најснажнији утисак остави мисао о препознавању читаочевог сопства у добром књижевном дјелу.

29. новембар

Иза прозора бијеле лептирице у чудесом плесу плету чипкасту мрежу. Волим кад пада овакав снијег. Као да је неко рашчупао кудјељу вуне с преслице моје мајке, па крупне пахуљице препустио вјетру који се завлачи у крошње дрвећа и провлачи између зграда.

А можда то и нису сњежне пахуљице. Можда су конфете које нам небо шаље за негдашњи Дан Републике, велики празник пропале нам државе? Јер, колико могу да закључим, вјетар стиже низ Врбас, одозго од Јајца.

Четири песме | Невена Милићевић

ЉУБАВНИЦИ

Исконска љубав
греје се изнутра,
откуцајима врелих срца
која пале пустиње.
Жар-планина,
варнице иња
и
пећина.
Станиште за љубавнике.

ОСЕЋАЈ

Лаган, уверљив
посве тих.
Клизи кроз несвесно,
распирује ум.

Тежимо да откријемо
веродостојност црва тог
што неуморно
осваја сваки тунел нашег бића.

Убрзо постаје саставни део жића
и храни само најлепше
у нама.

Прави осећај
у дослуху је са истином

ПРЕОБРАЖАЈ

Звезде пале моје очи,
ватра сажеже носталгију,
огањ пламти лековито.
Примам нову одежду,
Облачим се у мир,
хрлим високо,
мрак је само привид.
Немерљиво се открива без граница,
знамо оно што нам се да докучити.
Звезде силазе,
ноћ клизи по времену...
Део сам целине коју очима не могу сагледати,
али је срцем осећам.
Део сам немерљивог,
што стоји над нама
и допушта могућност
преображаја.

КАД СЕ НЕКОМ ВРАЋАШ

Кад се неком враћаш,
он ти слути кораке.
Чује даљину кроз коју долазиш.
И чека... Нестрпљиво
Твоје лице
тужно или радосно,
задовољно или скрушено,
свеједно, чека,
јер зна да долазиш!

И зна, доносиш му срећу,
себе,
загрљаје,
осмехе унутар целог бића.
Кад се неком враћаш,
тек онда волиш изнова
сваког дана
исту њу
истог њега
са једином жељом да вечност буде
још мало дужа!

О ПЕСНИКИЊИ

Рођена 26. 12. 1990. године у Крушевцу. Завршила мастер студије *Српска књижевност* на Филолошком факултету у Београду. Воли уметност која катарзично делује на људе и оплемењује живот. Верује у добро, љубав и снагу речи. Објављивала је на неколико сајтова посвећених књижевности.

Заборављени песници | Јован Суботић

Приредила: Споменка Денда Хамовић

ЖИВОТОПИС

Јован Суботић је рођен 30. јануара 1817. године у Добринцима у Срему. Био је песник, приповедач, драмски писац, књижевни критичар, антологичар, састављач уџбеника, цензор српских и румунских књига, новинар. Потиче из свештеничке породице. Основну школу је завршио у месту рођења, гимназију у Карловцима, филозофију у Сегедину, а права на универзитету у Пешти где је докторирао филозофију 1836. а права 1840. и 1841.

добија адвокатску диплому. Уживао је велики углед у Пешти и 1847. је на позив заступао редовног професора римског права и то обављао цео зимски семестар. У Пешти је остао као адвокат све до 1848. и бавио се уређивањем *Летописа Матице српске* (1842-1847) као и својим књижевним радом.

За права свог народа политички се ангажовао и био је председник на великом митингу који је одржан марта 1848.

у дворани Текелијанума где су се скупили заступници из 83 општине да формулишу и у петицији изнесу пред угарски сабор жеље и захтеве српског народа. Као веома активан у народном покрету 1848. неодвојиви је део историје српског народа у Угарској.

У лето 1853. добија право на адвокатску службу у Новом Саду где је живео до 1861. а потом се сели у Вуковар, следеће године у Загреб и 1874. у Осиек где наставља адвокатску делатност. Био је цењен бранилац у кривичним делима док је службени језик још био немачки. Промена настаје 1859. кад је дозвољено предавање аката и на другим језицима и од тада Суботић све своје делатности обавља на српском језику на велико незадовољство судија. Постављен је 1862. за члана септемвирата (касационог суда) у Загребу и ту је остао до 01. 09. 1867.

У Срему је 1865. изабран за заступника на загребачком сабору и са тог места је много радио на постизању слоге између Срба и Хрвата. Имао је понуду 1867. да ступи у руску државну службу али је одбио уз образложење: *Силни руски народ може се обићи и без мојих малених сила, али не и народ коме ја припадам и домовина у којој сам, јер овде нема довољно стваралачких снага, па смо сви дужни да радимо и помажемо, колико можемо.* Његово деловање за добробит свог народа је велико и значајно, а важио је за човека велике увиђавности и необичног такта. Издавао је и политички лист *Народ* (1870-1873) веома значајан у том периоду. Био је председник *Матице српске* и ту остао до 1872. и први увео прославу Светог Саве.

Прве песме је објавио у *Летопису* 1834. у седамнаестој години: *Блажени живот, Живот пољски и Растанак*, а 1837. *Матица српска* издаје његову прву збирку лирских песама *Лира*, а 1843. сам издаје другу збирку песама *Босиље*. Исте године издаје и *Науку о српском стихотворству*. Књижевни опус му је разноврстан и обиман. Писао је: класицистичке

оде, епове (*Краљ Дечански* 1846. друго издање 1860, *Потопљена Пешта* 1838), драме (*Немања* 1862, *Звонимир* 1868, *Бодин* 1869), трагедије (*Херцег Владислав* 1862, *Прехвала* 1868, *Милош Обилић* 1869), приповетке (*Суђеница* 1845, *Стеван Јакшић* 1846, *Мађарица* 1850, *Господар Арса*, *Два брата* 1851, *Женски јунак* 1852, *Отац и кћи* 1858, *Лука Сенчевић* 1870), роман *Калуђер* 1881. године и многе критике, расправе, путописне и историјске текстове. Од *Матице Српске* 1864. године добија награду за *Српску граматику*. Један је од првих поборника Вукове реформе језика, један од првих песника дечијих песама, а једини песник који је писао епске песме. Надахнуће је црпио из народне књижевности. Суботићево књижевно дело стоји на размеђи класицизма и романтизма. Говорио је немачки, румунски и словенски језик.

За свој дугогодишњи рад на књижевном и културном пољу одликован је 1863. руским орденом Св. Ане II степена, а у јуну 1884. године доживео је ретку славу – прославу педесетогодишњице књижевног рада, коју му је приредила *Матица српска* уз учествовање *Српског ученог друштва* и уз честитке целог српског народа.

У Земун се пресељава 1884. где је и умро 16. јануара 1886. године.

МАТИ ПЕВА ЖАРКУ

Устај мали Жарко
Дошла ти је куца,
Да јој дадеш руцка,
Дошла ти је цица
Да јој дадеш винца,
Дошло ти је теле
Да му дадеш млека:
Љоке, теле, љоке!
Не да Жарко млека,
Треба за себека!

*Из „Антологије српске поезије за децу
предзмајевског периода“ – Зорана Опачић*

ВИДА И ЗЛАТАН САН

Заспала је мала Вида
Њој долази златан санак,
Да се мало поиграју,
И по цвећу провитлају.
Златан санак на праг стао,
Преко прага на нос пао,
А Вида се засмејала,
Па се у сну насмејала

*Из „Антологије српске поезије за децу
предзмајевског периода“ – Зорана Опачић*

КОЛЕВКА

Видина је мајка
Колунџије звала:
Дођите овамо
Колунџије младе,
Ухватите зраке
Од јутарња сунца,
Из њих ми сакујте
За Виду колевку.

Видина је мајка
Танкопреље звала:
Дођите овамо
Танкопреље младе,
Ухватите зраке
Од млада месеца,
Из њих ми опред'те
За Виду пеленке.

Послало ми небо
Нежнога анђела
Да му га отхраним
Да му га одгојим,
Па ми сада треба
За то чедо неба
Колевка од сунца
Повој од месеца.

*Из „Антологије српске поезије за децу
предзмајевског периода“ – Зорана Опачић*

ЕМБРИОНУ

Откуда тако, ти мили путниче,
У живот овај посла л' живот тебе?
Је ли то живот, је л' то право биће?
Кад свет не видиш, видиш ли сам себе?
Отац у теби себе не познаје,
Кћер матери тражи, ту јој вид не даје!

Зашто си боље оставио дане,
Да пут нов овај свршиш у ноћи?
Знала је судба да зора да сване
Нећеш ти, нећеш дочекати моћи,
Па зашто даде, да се кренеш к цели,
За коју нужно дан ти треба бели?

Ил' је и мрачно материје ти крило
Пристојно жељи, која живот тражи?
Да л', што се овде зачне, није било?
Да л' је где човек прије дана наши'?
Је л' биће, које само сате броји,
Равно животу, који сто лета броји?

Којем је од вас двојице неправда:
Теби што уста немаш, да с' насмејеш,
Ни ока, сузом образ да опереш,
Ил' старцу, који мучи се и страда,
Међутим пева, вес'о зановета,
И тако за сто, мање, више, лета?

Мора л' то бити, да се човек роди
Овде, и време своје да пробави?
Има л' пут земља, који кроз гроб води?
Може л' се преко, да с' овде не јави?

Ил' је баш нужан живот од сто лета,
Да се отворе врата другог света?

Е да л', — но иди, ти мисли недрага! —
Е да л', што овде не угледа дана,
Навек пропада из света саздана?
Нит' му је игде у животу трага,
Нити надежде, моћи бар постати,
Коју имају сами незачети?

О не, не да се то ни помислити!
Што је постало, то на веки траје.
Тајна је, зашто баш то мора бити,
Да земља живот и постанак даје;
Колико време, где л' се ко ту скита,
То се за писмо на тај пут не пита.

Шта може цветак, који с' чупа рука
Тек што га роса освежила прва!
Зашто да навек она душа кука,
Која пропаде ни дужна ни крива,
Нит може светлог угледати данка,
Јер јој с њом рано мила умре мајка!

Заслуга дели по правди награду:
Чим онај старац доби дане своје?
Бич има само над кривицом владу:
Зар мој да страда син за грехе моје?
Да је сав живот један пут за тамо,
Сви би столетни умирали само!

Збогом, о збогом, ти мили путниче!
Наћи ће тебе и отац и мати;
Они ће теби, ти ћеш њих познати,

И кад ум ћути, срце јасно виче.
А ти да јеси, да ћеш тамо бити,
Душа нам каже, и не да се крити.

ЉУБОВИ

Пуста љубов шта учини,
По мом серцу шта почини!
Сву тишину изгна, прогна,
И веселост моју пропра до дна.

Немам места, немам стана,
Ходим, бродим до свих страна:
Сам сам, нит' ме когод дира,
Ал' ја опет не находим мира.

Предмет сваки на ме зјаје,
Једна страст ме другој даје.
Душа клоне, сердце пишти,
И ја не смем казат гди ме тишти.

Иштем, просим свуд забави,
Да ми сердце заборави
Ону која ме пленила,
Ал' све всује, не да љубве сила.

Што је више смећем с ума,
То ми више дође с пута,
Све се лако заборави,
Љубов себи вечни спомен прави.

Или без ње или с њоме,
Тешко бедном сердцу моме!
При састанку тајно стењем,
При састанку плачем, гинем, венем.

Други кој' у љубви страда,
Он се добром концу нада;
Ал' ја љубим без надежде,
Драгу моју сојуз веже.

Љуби, терпи, сердце моје,
То је јадно стање твоје;
Другом се ружа румени,
Мени с' тавни пелен, ах, зелени.

НАРУЧЕНА ПЕСМА

Хоћеш, драга, да ти певам песму,
А како ћу, кад немам о чем' ћу.
Ноћ ће доћи, лећи ће ти мама,
А ти дођи до менека сама,
Да ти лица видим спрам месеца,
И очице спрам звезде Данице,
И да с' само мало поиграмо,
Све у шали, да не псују стари,
Пак ћеш чути песму над песмама,
И сама јој чуди ће се мама.

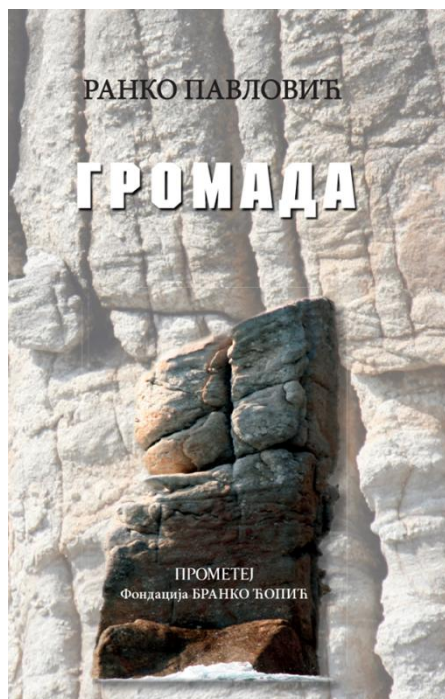
01.10. 1856.

Приказ | Цвијетин Ристановић

РОМАН О ЉУДИМА БЕЗ ИМЕНА

(Ранко Павловић: *Громада*, „Прометеј“, Нови Сад – Фондација Бранко Ћопић Бања Лука, 2016)

На прсте једне руке могу се набројати савремени српски писци који објављују обимнија сатирична дјела. Међу те мало-бројне писце романом *Громада* сврстао се и Ранко Павловић, који је унио знатно освјежење у неинвентивну данашњу књижевну продукцију.

Као искусан романијер (*Громада* му је пети роман за одрасле читаоце), Павловић је одабрао интригантну тему и презентовао је на једноставан, разумљив и пријемчив начин. Пошао је од древне истине да поједини људи нису у стању да самјере своје прохтјеве са способностима и у тој чињеници видио могућност за приказивање гротескних ситуација у којима се често нађу људи неумјерених амбиција. У роману је мајсторски исказао потребу појединаца да стреме изван својих могућности а врло успјелом градацијом исмијао је апсурдне људске поступке којима се покушава освојити виша степеница власти.

Фабула романа смјештена је у недавну прошлост (период социјалистичке владавине) и у град означен само иницијалом Б. Ликови у роману обликовани су на основу

функција (генерални, замјеник, секретар, активиста), затим према занимањима (вајар, чистачица, возач, отпадник), онда по родбинској вези (мајка) те по мјесту издржавања казне (затвореник). Ради универзализације приче о људској изопачености, аутор је избјегавао конкретизацију мјеста, времена и ликова. Поступком изостављања личних имена постигао је стилски ефекат, увјерљиво показавши да су функција и занимање у формирању идентитета много важнији од личног имена. Аутор се овдје вјешто послужио парадоксом – дао је главне роле обезличеним ликовима.

У наоко једноставну причу о упорности Секретара комитета у мјесту Б. да се одржи на власти и послуже истека трећег мандата, писац уграђује мноштво епизода којима освјетљава пороке људи на разним нивоима власти. Није, дакле, ту ријеч само о Секретару који се бори за виши положај него и о свима онима који својим полтронством подупру такве прохтјеве. Јер, као што Секретар улаже огромне напоре да се додвори свемоћном Замјенику, тако сви Секретарови потчињени беспоговорно извршавају његова често и бесмислена наређења, пошто им од њега зависи положај, каријера, а, некима, и егзистенција. У томе су најагилнији Активиста и Вајар, који са Секретаром чине уиграни трио за реализацију и најступиднијих идеја. На лицемјерју и обманама устројени друштвени односи су богомдани за стварање и одржавање култа личности, што Павловић рендгенском прецизношћу снима и сасвим успјешно карикира.

Највећи дио романа посвећен је приказивању Секретарових настојања да се умили новом вођи оличеном у Замјенику, који је на перфидан начин са политичке сцене уклонио Генералног и већ постао моћник коме се сви са нижег ранга власти безусловно потчињавају. Секретар смишља разна лукавства да би скренуо Замјеникову пажњу на себе: даје Замјениково име свим школама и једином

вртићу у граду Б., мијења табле на школама и предузећима да би то име, изгравирано специјалним словима, било свугдје присутно, спаја насеља да би добио најдужу улицу у држави која ће, такође, носити Замјениково име, пише замолницу Замјнику да прихвати почасти првог и јединог почасног грађанина мјеста Б., али све то не даје жељени резултат. Сваки пут неко *али* поквари добро смишљен Секретаров план и њему остаје да чека нову прилику за „лов“ на Замјеника.

Неке Секретарове планове да Замјеника доведе у Б. Павловић своди на фарсу. У том погледу незоборавна је епизода са Секретаровим позивом Замјнику да кумује десетом дјетету брачног пара Јовановић, за који је Секретар процијенио да га Замјеник неће моћи одбити. Међутим, и кад је из Централне стигао одговор да је кумовање прихваћено и кад је Секретар помислио да се његов сан о уласку у недостижне одаје Централне почео остваривати, све се поново десило мимо очекиваног. Мада се Секретар здушно трудио да лице сурове стварности пред моћним гостом прикаже љепшим, све је било узалудно. Показало се потпуно безразложним присиљавање оца Феликса и мајке Фелиције да промијене своја лична имена јер, по Секретаровом мишљењу, нису била довољно народна, као што је била сулуда драма око исељавања пензионисаног професора латинског језика Витезовића из четворособног стана да би локална власт у њега уселила дванесточлану породицу Јовановић и да би, умјесто у трошној бараци у блатњавом насељу Голијанов поток, гдје су Јовановићи живјели, кумство било обављено у реновираном стану у центру града.

Приређивањем изненађења путем скретања фабуле у неочекиваном правцу, Павловић постиже значајне ефекте у романескној нарави. На примјер, кад је уз велико ангажовање локане власти све било припремљено за свечани дочек Замјеника, из Централне су јавили да ће

десетом дјетету Јовановића, кумовати његов Изасланик. Такав развој догађаја омогућава завршетак епизоде о кумовању апсурдним призором. У град Б. стиже тај кум Изасланик, „анемични старчић из Централе“, кога красе „блиједо избријано лице, проријеђена сиједа коса смотана и слијепљена на ћелавом тјемени, тамносмеђом бојом офарбани и уредно поткресани брчићи, празан поглед водњикавих очију, шиљаст нос, онакав какав дјеца срећу у сликовницама“ и ступа у необичан дијалог са родитељима који не знају ни имена својој бројној дјечи. Кад кум пита какво ће име дати новом члану породице, отац Феликс не зна ни то, али зато нову, за њега незавидну ситуацију, пропраћа сочним псовкама. Из заврзламе коју су му, ради своје промоције, приредили представници градске власти несрећни отац се спасава досјетком да дјетету дају Замјениково име. Ту „важну чињеницу“ сутрадан објављују и локалне новине као „историјско“ збитије у времену Секретарове владавине.

Како трећи мандат неумитно тече, Секретар схвата да мора предузети одлучујући корак. Даје инструкције вјерном сараднику Вајару да изради седмометарски бронзани споменик Замјенику са намјером да приволи тог моћника да присуствује величанственој свечаности и открије споменик самоме себи. А кад је Вајар потрошио много новаца и уложио силан напор да заврши бронзани монумент, наредни догађаји су и у Секретаровој огрубјелој души изазивали серију стресова, увјеравајући га да му било каква упорност неће помоћи да савлада невидљиве границе којима није дорастао.

Убрзано се нижу трагикомични догађаји. Прво стиже депеша из Централе да је Замјенику ампутирана десна рука, што потпуно ремети Секретаров план позивања Замјеника на велику свечаност у Б. Потом, у договору са Секретаром, Вајар тестером одсијеца руку бронзаном Замјенику да би

изглед споменика усагласио са оригиналом. Међутим, убрзо послѣје тога Замјеник се на телевизији појављује са обје руке. Избузумљен због брзоплете одлуке, Секретар тражи да Вајар врати одсјечену руку на споменик, али Вајар и Активиста утврђују да је бронзана рука украдена из гробља, јер и сахрањена бронза има своју цијену. Сада, већ потпуно изгубљен, Секретар захтијева да Вајар излије нову руку, али одани политички умјетник први пут одбија послушност незајажљивом господару, бранећи се да би поновни рад на завршеном умјетничком дјелу угрозио његов стваралачки интегритет.

Схвативши да битку за виши положај у власти неће моћи добити, Секретар се окреће спречавању ширења гласина о његовом промашају са огромном статуом. За укуп бронзане громаде, поред Активисте и Вајара, ангажује јединицу Цивилне заштите, предузеће Градско зеленило и раднике Завода за глухонијеме, јер само они не могу одати тајну. Необичан укуп обавијен ноћном тамом и изведен у најстрожој конспирацији писцу такође служи за исмијавање ћуди и карактера оних који, на разним мјестима у хијерархији власти, доносе непромишљене одлуке и троше велике суме народног новца.

Бронзана громада као симбол безумља на крају романа јесте сахрањена, али прича о времену апсолутне власти појединаца наставља да живи. Уз то, она много више него о Вођи казује о онима који послушност, додворавање и понижавање прихватају као нормалан пут освајања одређених позиција у друштву.

Увјерени смо да је роман *Громада* и написан са намјером да упозори куда води безусловно покораванье вољи једне личности и до које мјере сежу људске изопачености у борби за преимућства која пружа власт.

О АУТОРУ ПРИКАЗА

Цвијетин Ристановић рођен 1937. године у Модрану, општина Бијељина, Република Српска, БиХ. Пензионисани професор Универзитета у Источном Сарајеву.

Објавио више књига из области историје књижевности и књижевне критике: *Казивање као огледало живота* (1990), *Епик и лирик Петар Кочић* (монографија), (1995), *Српски пјесници за дјецу* (1997), *Огледи и прикази* (1999), *Простори дјетинства. Огледи о српским писцима за дјецу* (2002), *Књижевне теме* (2003), *Критички (п)огледи* (2006), *Књижевнокритичка освјетљења* (2009),

Вредновање књижевног текста (2014).

Објављује приче и есеје у књижевним часописима и листовима.

Главни је и одговорни уредник часописа за књижевност, науку и културу „Српска вила“ у Бијељини.

Члан је Удружења књижевника Републике Српске и Удружења књижевника Србије.

Живи у Бијељини.

О младима је реч

Пише: Марко Јуришић

ПРАВО НА ЛЕПУ РЕЧ

Живимо у тешком времену, али није одувек било тако. Но, не заваравајмо се. Још Хесиод, који је живео пре око две хиљаде и седамсто година, у својим Пословима и Данима говори о пет цивилизацијских раздобља, о златном, сребрном, бронзаном добу, о добу хероја и гвозденом добу. Гвозденим, дакле најзаосталијим добом, назива доба у којем сам живи, иако у то време Хелада доживљава експанзију у виду колонизовања и истока и запада. Нисмо, дакле, јединствени по томе што сматрамо да живимо у најгорем времену до сада. Сви пре нас су своје време сматрали најгорим, те ми сада кукамо само по инерцији. Или можда и није тако.

У културолошком смислу, за разлику од многих народа Европе, ми у двадесет први век нисмо ушли постепено, лепо, достојанствено. Ми смо у овај век убачени, насилно, брутално, мимо своје воље. Пред нама су сервиране многе вредности које наш етнос не познаје, од стране етноса који није наш. Наређено нам је да будемо део оног дела света који не познајемо, коме никада нисмо припадали, ни географски,

ни историјски, ни религијски, ни лингвистички, па самим тим ни етнички.

Историја познаје мноштво процеса сличних овом кроз који наш народ пролази сада. Током тих процеса, са европског континента нестало је мноштво народа који су правили исту грешку коју ми правимо сада – добровољно су покушали да се прилагоде. У нека давна времена, прилагођавање једног народа другом вршило се огњем и мачем и звало се освајање. Данас, када је Србија у питању, врши се (не искључиво) стриктим надзором културе и зове се *промена свести и прихватање демократских вредности*. Рат остаје последња опција која се примењује онда када покушај културног уништавања једне земље пропадне. Код нас, хвала Богу, за рат неће бити потребе.

А зашто код нас баш култура? Да ли је могуће да се једна земља најлакше може уништити уништавањем културе? Није ли лакше поново огњем и мачем? Та, без Руса 200 милиона, од Срба је пола камиона? На ова питања, на срећу, сама историја даје одговор. Преживели смо све покушаје, данас драге нам Византије, да нас уништи; преживели смо робовање под Турцима; преживели два светска рата и показали да ни један други начин није преостао.

Историјско памћење, историјска свест, сећање на велике људе, на велике догађаје, све до новијег времена и појаве телевизије, почива искључиво на писаној речи. Писана реч, поезија, лепа књижевност, у највећој мери је заслужна за одржавање националне свести сваког народа, па тако и нашег. Утицајем на писану реч, врши се утицај на целу нацију.

Пропадање савремене српске књижевности, очигледније је од било ког дугог пропадања којем је наша држава изложена. Али, запитаће се неко, како то знамо? Да ли у књижевности постоји неко мерило за квалитет исте? Да ли је

неко одредио неку скалу којом бисмо могли измерити да ли је нека књижевност у успону или опадању? На срећу, егзактни показатељ стања у уметности никада неће ни бити потребан. Прави и једини показатељ јесте укус једног сасвим обичног читаоца. Опет на срећу, није потребна наука, нису потребни факултети и институције да би један обичан читалац знао да ли му се неко дело свиђа или не, и да ли му је блиско по вредностима, схватањима и души. То му је Богом дано. А о томе шта читаоци мисле о одређеном делу, у крајњем случају не морамо ни да их питамо. Довољно је ући у књижару и узети у руке дело неког савременог писца који важи за „Српског Борхеса“ или „Српског Маркеса“ или „Српског Набокова“ (за сваког светског писца ми имамо по неког нашег). На полеђини тог дела, обично се, по узору на америчке издаваче, налазе цитати разних критичара и интелектуалних величина, који су то дело нахвалили до небеса, те читалац стекне утисак да у рукама држи књигу која је толико добра да је он можда неће ни разумети како ваља. Али одмах испод полеђине, обично на последњем листу књиге, крије се један парадокс који је тешко објаснити, ако се узму у обзир хвалоспеви са задње корице. Тај парадокс лежи у години издања и тиражу, на пример: година издања 2008, тираж 500 примерака, што читаоца упућује на то да се запита како се једно такво, антологијско дело, за више од осам година није могло продати у тричавих петсто примерака? Разумео би читалац да је у питању дело неког писца који тек што је ступио на књижевну сцену, али када је у питању „Српски Берtrand Расел“ или „Српски Солжењџин“, који је, по правилу, прву књигу објавио још и пре но што се родио, то је тешко схватљиво. Још ако је наш добри читалац пре уласка у књижару нешто појео, отварањем те, неизрециво добре књиге озбиљно ризикује да му припадне мука.

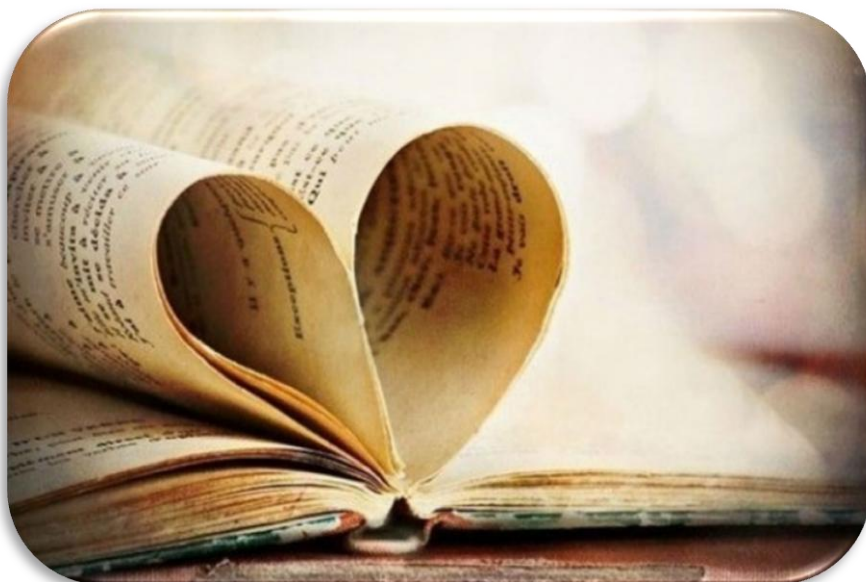
Зашто се данас такве књиге пишу, који је њихов циљ, ко их и из каквих побуда ставља у први план српске књижевне сцене, посебна је тема која заслужује мало више простора од једне реченице.

Али, од велике је важности то што ће тај исти читалац сутра, у разговору са својим пријатељем, уз кафицу, немарно и успутно рећи отприлике овако: „Јесу наши данашњи писци лоши, али, добро, шта да се ради. Какви су да су, наши су, ми немамо бољих“.

„Ми немамо бољих“, речи су које ће се попут најстрашније увреде зарити у срце свих младих писца који вапе да бар неко прочита њихова дела. Они за тиме вапе, не из жеље за самопромоцијом и експонирањем, не из жеље за наградама и славом, не од силе и беса и досаде, већ из жеље да сваком читаоцу који каже „Ми немамо боље“, ставе до знања то није истина, да је то срамна лаж и да је, у неку руку, несвесно изговорена дискриминација. Такви млади писци, који знају шта пишу, који имају шта да кажу, који би без страха од некаквих имена и квазивеличина своје дело са поносом представили читалачкој јавности, радујући се тријумфу над шундом и трећеразредном књижевношћу, такви писци се строго држе по страни. Њима се улазак на њихову сцену не допушта даље од којекаквих зборника радова, које, је л', баш свако чита, и који уопште нису намењени финансијском експлоатисању. Квалитетни писци који су путем конкурса дошли до своје прве књиге, веома су ретки, али је ипак велико охрабрење што постоје. О њима, као и о онима који су сами објављивали своје књиге, о њиховом делу и искуствима ће бити речи у неком од наредних бројева.

А за све оне који имају шта да кажу, а за то немају могућности, књижевни часописи који акценат стављају на сарадњу са младима су од суштинске важности, јер младим и квалитетним писцима пружају шансу да своја дела

представе широкој читалачкој јавности. Таквих часописа, који се међу осталима истичу несумњивим квалитетом и великом озбиљношћу има јако мало, али се глас младих у њима чује далеко, даље но у свим осталим књижевним гласилима заједно из једног простог разлога: ти часописи су некомерцијалног, непрофитабилног карактера, у којима се младим људима приступа као уметницима, а не као муштеријама. Но, отворено је питање колико су млади аутори свесни шансе која им се указује. Многи несумњиво јесу, што се може прочитати у часописима. Али, нажалост, многи и нису, те је отворено питање да ли су свесни тренутног стања српске књижевности и да ли им то стање одговара. Право на лепу писану реч, младима је данас ускраћено. Ко жели то право, мораће се борити за њега.

Поезија наших дана

СТУДЕНА СВЕТЛОСТ

Неком улицом, у касној ноћи,
сањивом, хладном, промрзлом од студи,
пролазим крај кућа, прозора светлих,
иза којих спавају спокојни људи.

Гледам у жуту трептаву светлост,
од заборављене свеће плашљиво тиња,
сетну додирујем полутаму,
мирисом ме мами кô презрела дуња.

Са танким велом туге трепери,
њише се, ломи и преда мном пада,
од тог златног снопа жалости, самоће,
обасјане руке дрхте, кô од јада.

Затворен прозор, ал' од благог ветра,
задрхти често, кô да се боји.
задрхти светлост, даљине празне,
улице тамне и снови моји.

Јелена Цветковић

ОЧЕ

Тако је тешко јер те нема више,
душа ми плаче, срце слабо бије,
од силних се суза очи заледише,
убише те злотвори усред Метохије.

Ако Бог допусти из раја се јави,
дођи ми у снове, дај ми неки савет,
поштење се твоје међ` анђеле слави
а твоје су речи мени свети завет.

Тако је лепо кад се тебе сетим,
кад ми у сан дође твоје строго лице,
само тада схватим, нећу да се светим,
Свети Георгије казниће убице.

Анђели су сада твоја породица,
поносан на тебе целим бићем дишем,
кад се сетим твога поштенога лица
ОЧЕ, великим словима име ти пишем.

Милован Илић

ПРЕДАК

Кад дух својих предака видиш
Осетиш како је твоје корење
Дубоко усађено у срж историје
Коју земља памти
У облику сећања
Уписаног на палимпсесту душе
Који се генерацијама преноси
Кроз дух времена
И испуњава твоје биће мирисом борова
Док корачаш кроз шуме

Плава гробница, Vidos Island, 15. јули 2012.

Тони Димитров

ОТИШЛА САМ

Осећам се као Неко
Ко је отишао
Напустио свет
Са звезданим кровом

Неко ко је заспао
Сред јалове шкољке
У чвору свога дисања
У жућеном Ја

Мирјана Дурутовић Мозетић

КАДА БУДИШ ЗОРО

Када будиш зоро изгубљене дане
разбуди из коме раштимане ноте,
овом пјесмом залијечи болне ране,
потисни у бескрај пакао Голготе.

Пијане боеме у сновима кудиш,
обасјаваш лица снених очајника,
тугаљивом сјетом за животом жудиш,
очи плове међу тисућама слика.

С тобом нестају преваре и лажи,
бунило снова у тами ишчезава,
краљица ноћи почивалиште тражи.

Кад мјесечини сунце постане јава
свјетлост новог дана људима угађа
док смисао живота опет се рађа.

Иван Гаћина

ИЛУЗИЈИ

Драга моја Илузијо
Одлучила сам да ти напишем писмо
Да остане бар неки траг
Нашег постојања
Доказ да била си моја снага а ја твоја робиња

Желим да ти напишем
Јер знакови живе дуже од гласова
У овом свијету кројеном по измишљеном просјеку
Свијету који прави мрље на асфалту од оних
Који желе да умакну
Сивилу просјечности

Драга моја Илузијо
Оставићу ти писмо
Прочитај га док будем спавала
Прочитај га у себи, немој да ме пробудиш
Не желим да видим кад будеш одлазила

Немој да се разочараш
Што је писмо кратко
Ја нисам прозни писац па да умијем да пишем
Надуго и нашироко

Драга моја Илузијо, волим те.

Јелена Глишић

БОГОСЛОВИМА ПРИЗРЕНСКЕ БОГОСЛОВИЈЕ (ПРИВРЕМЕНО У НИШУ)

Господу се за Вас молим, да пре заборавите да дишете
но да заборавите
Косово и Метохију.
Сваког јутра се са Призреном будили, ка Пећи ходили, на
леђима носили Љевишку и Архангеле, срећући се са
Дечанима.
На Бистрицама куће градили, на Ситници и Лабу жеђ
гасили,
на Паштрику и Шари стада напасали.
У Муштушту се крштавали, у Грачаници венчавали, у
Призрену школу учили,
у Крушевцу и Бањској столовали!
У Биначу Мораву кротили, у Девичу и Зочишту
тиховали, увек и свагда Бога молили, Христа Васкрслог
на Космету славили.
У Господу ми је нада, да се на Коритник попнем и
Паштрик загрлим, Призрен загрејем и са Вама у њему
смејем!
Липа богословска да процвета и врате јој се деца!
Када умрем са чика Симом над Коришом ме сахраните,
са Бистрицом окупајте,
молитвом у Љевишкој са мене грехе сперите.
Крст са Светог Спаса ми у руке снесите, на одру пред
Светог Ђорђа ме положите.
Мач са фреске скините, њиме ме уснулог дигните, да са
Ваших груди Газиместан и Крушевац гледам!
Грачаницу и Пећ ниједном некрсту не дам!

Бобан Миленковић

НЕЗАШТИЋЕНЕ ВРСТЕ

Ана,
Ана са негодовањем
изнад усне усиљено распоређује смех.
Можда се прошло подало будућем не верујући
у прејаку реч.

Ана,
Ана са меким н,
не осећаш ли се искоришћено? Потреба да те воле
не може бити оправдање.
Такве као ти не стасавају
за револуције.

Зато,
зато помињем јед.
Рекла бих,
жена новог доба хода брзо,
користи заштиту од експресије.
И могла бих се заклети,
исте су само предрасуде
Опиреш се,
опиреш општеприхваћеној слици
на којој гладна
пробадаш јастуче таме.

Ана,
Ана са мршавим шансама
стоји и тражи смисао.
Чека да воз протутњи.
И баца ледна мастила
на дно равнодушне осаме.

Јулијана Балабан

Путопис | Миљан Кујача

ОДЛОМЦИ НЕДОВРШЕНОГ ПУТОПИСА ОХРИДОМ

...Ко год стигне овамо опијен веселошћу узбуђеног посјетиоца, налетјеће на мало сјете и меланхолије што је немогуће избјећи дуж кривудавих улица града и поред језера, а ко дође тужан и потиштен, пронаћи ће зрнце благе радости, драгоцјено и ријетко као охридски бисер. Можда је тако стога што лијепе тренутке свако као залог за успомене са собом понесе, док су бриге и прећуткиване мисли језерским плавим ушима шапутане да их они у дубинама сакрију. Ко је овдје неко питање поставио, било наглас или бојажљиво у себи, није без одговора могао остати...

Јасно видљиве, примјетне са сваког мјеста на овом благословљеном рту, избијају ћутке и нестају још тише, понављајући ритуал докле год по води има сунца и мјесечевих зрака, сјајне, блиставе свјетилке као несагледивом љепотом очаране очи. Свјетлуцају у плићаку, над каменитим дном одакле опрезно провирују овећи комади истрошене стијене, испресијецане узаним каналићима, подно стрмог одсјека на чијем тјемени трава на вјетру трепери. Оне не признају латинску сентенцу о златној средини. Задовољство им је да путују од једне крајности ка другој, да заводе оне што на обали чекају долазак обећаног брода, или да подстакну оне што су на пучини да слиједе пламен неугаслих фењера, не посуставши због тренутка слабости што би их по обали просуо... У супротном постају очајем преливени бродоломници што чекају на долазак брода који је давно у далекој луци сидро спустио. Зато су ове

искрице видљиве још једино даље од обале, тамо гдје дубина језера скоро триста метара досеже.

На које било мјесто да допутује човјек, неопходно је да претходно упозна свете истине с којима се цијели тај крај у прошлости суочио. Сав простор Охридског језера, сабијен обручем 88 km дуге обале, вапи да његова прича не буде попут паучине разасута у ваздуху већ да пронађе мјесто у нечијој ријечи. Нема ништа снажније нити врједније од живе људске ријечи што легенде претаче у врсних антологија достојна казивања...

Ријетки ће назријети да ови неправилни колотови што са средине језера према обалама путују нису рођаци дивљим таласима из недогледних пространстава сланих вода свијета, него видан одраз залуталог уздаха, посљедњег издисаја с којим је душа из плућа излетјела, с лакоћом се одвојивши од тијела у којем никад смираја нашла није.

...Да само језеро није попримило од неба које се у њему огледа ову плаву боју што хипнотише, већ отуда што је ојађена душа, док је у тамници туцала камен, изгубила огањ несмирених осјећања који јој дотле у души тињаше, те јој око изразиту азурно плаву боју задобило – боју ока утамниченог мученика. Она се усула у очне јабучице као што је много година прије дубоку котлину испунила вода и у води језера остала да до данашњих дана живи. Из масива жалости и горчине издвојило се нешто од неизмјерне туге и чежњивости за човјеком. Језерска плавет изврсна је представа којом се настоји кобност помрчине сакрити. Игра се драма без наслова, без утврђеног сценарија, у амфитеатру околних узвисина, а под рефлектором јединог сунца.

...Потом, да је то велико удубљење што сеже пар стотина метара испод наших стопала, дубока јама, можда она у чемерној епохи опјевана јама Ковачићева, пријашњи дом крупном оку које ратно безумље ископа, незнаном као што је сијасет хероја са животног беспућа... рупа у коју је изможден

путник искашљао нешто сукрвице, попут изнуреног војника при повлачењу што оружје из руку испушта...

...Да је кржљаво растиње за које би се рекло да муку мучи док у грчу пружа своје гранчице ка сунцу што га жива спаљује, потргани праменови косе дјевојачке што је даноноћно ридала за погинулим вјереником којем нема повратка домовини нити хумке на туђинској земљи... Или је пак састругано паперје са дјечачког лица који у петнаестој мисли да је одрастао па узима бритву покојног ђеда да би се, сав важан и свечан, по први пут у животу обријао... А рука којом је горњу усну сапуњао изгубила се на Колубари, или на југу куда се у зиму смрзнутих крила отетураше српски птићи, код Солуна гдје се с одјецима махнитих топова судараше кликтаји слободи, гдје се гвожђе у срце залијетало али га није успјело распршити... Или је то коса с тјмена искушеника који није животним страстима обузет и који не тражи друго до унутрашњи мир којег све мање у васиони има. Можда туда бесциљно лутају, као олујом почупане влати јечма, пострижене власи тог на ћутање зареченог калуђера, вјетром разнесене, по бреговима разбацане као убога сирочад од свијета напуштена.

Најпослије, и оне бљештаве искре, неуморне пливачице што гњуре у језеру па израњају у још већем сјају, нису друго до остатак заноса једне миле душе чије живљење постаде несрећна приповијест. Она од живота није узимала ништа а давала му је све што би стицала и добијала. Живјела је за друге док није скончала као вјечити дужник ономе ко јој највећа радост бјеше. Ње нема јер се жртвовала да би другима било боље. Покидала је модре жиле на мршавим рукама и пустила сву крв да се у језеро преточи. Жар из опржене блиједе шаке сручила је у воду, а у грудима је преостао да зјапи понор гдје је живо тукло ишчупано срце. Оно се преобразило у избраздан јалов камен, стуцан пред квргавим тијелом импресивног рта чији одраз у касно

послијеподне титра по језерској води. Осјен скамењеног срчаног мишића имитира некадашње струјање вреле крви кроз ходнике крвних судова. Трепери као драга успомена у ризници заборављених сјећања чију капију валови настоје да пробију.

Вода се залијеће и нагриза је са сваке стране. Опсједају валови укочено срце, желе да раздјевиче тајну камене грбине. Не вјерују, плаховити и силни, да је крв несметано текла коморама гдје сада хоће владавину да спроведу. Прескачу је, обилазе, цијелу је поклопе кад се невријеме над језером наднесе, па остане да вири тек мала избочина што се у сивилу замућене воде и облака над њом као мраморни стећак сјаји.

Ако на једној од овдашњих шљунковитих плажа налетите на шкољку, прислоните је на ухо и чућете сопствену крв како шуми попут мора усљед буриног бијеса. Срцу вашем биће пријатно што и даље уједначено куца, но ипак сажаливо у правцу неба погледајте, јер испод стијена и укопаног јерејевог тијела подно средњовјековне цркве, све наше тајне и гријехе ћути једно срце, закржљало и стврднуто, и распући ће се тек онда кад и посљедњи човјеков гријех буде окајало.

Зар се свјетски бол и тјескоба духа могу мјерити са патњом каква пали утробу једног човјека? Негда давно, у највеће дубине мора потонули градови с низом обелиска и велелепних палата, будним оком Океана миленијумима чувани, могу ли се мјерити са једним каменчићем што на дну Охридског језера спава? И толике љепоте шпанских плажа и грчких обала, зар су упоредиве са хоризонтом који се према албанским странама у предвечерје осликава? Ако је онај бескрај слане воде на Земљи, распршен по далеким пучинама, створен од суза миријада нараштаја људи и титана, онда је ово језеро кап што је из Божијег ока пала онда када се због човјека Он први пут расплакао.

...Цијелим језером господари тама. Рутама којима се крећу чамци ноћу је просуто мастило, а барке разгледају по хартији од језера гдје би исписали имена својих пожуда што их нагоне на сталну кретњу. У даљини мрк талас пажљиво одиже и спушта оштре палубе успаваних барки. Сањиве главе путника, уморне али разбуђене дашком вјетра бескућника, замишљају каквих загонетки има четврт километра испод њиховог пловила, гдје обитава скривени свијет језерског огледала по којем звијезде роне и свјетиљке са спрудова плутају, гдје сновиђењима човјековим нема граница. Све је достижно, ухватљиво и могућно на тој несталној површини што се раздваја испред кљуна споре лађе. Сваки путник је увјерен да га она носи баш на оно мјесто куда се одавно премишљао да пође... А кроз пола сата ће упловити у оно исто лијепо охридско пристаниште из којег се са копна отиснуо. До поноћи ће узбуђене ноге, које до тада клецаше између воде и небеса, ступити на излокан док. Увидјеће да се под њим више не гiba вода и да се ништа неће покренути док се стопала сама не сретну с врелином градског бетона. Како барка својим боком тупо удари о док гдје бива усидрена, тако човјек, враћен чврстом тлу, удари челом о стварност. Намјесто пљускања валова о бокове пловила, чуће се ударци клатна о бакрена звона с високих торњева црквених. У глави доскорашњег путника забрујаће обала, а шум валова наставиће да дремљиве барке проноси пучином. Недосањаним сном у мислима прошетамо и буде нам као да смо истински, па и најскривенијим чулом, чар жељеног живота осјетили. И будемо нарочито расположени, попут пера лаки, као облак којег сунце стријелама среће пробада. Невин осмијех лице нам кити све док оно разбуђене свијести не примијети кад невидљива суза низ бразгав образ

склизне и изгуби се ондје гдје смо душу своју згажену пронашли.

Већ је добрано освјежило кад звијезде почеше одозго по нама сипати разбијене леденице са њихових трепавица. Нешто у малој ували близу плићака једнако свјетлуцаше. Примакох се да примирим знатижељу. Тамо је језеро избацило било беживотно тијело мале рибе. Гледајући сасушену кожу и изгрижена пераја прилијепљена за мокро камење, запитао сам се да ли свако заврши као она, риба избачена из станишта гдје је требало да јој буде гроб, издана од стране живота од којег, за вјеровати је, очекиваше много...

Бродићи на Охридском језеру - Глозић Милан

Модерна у књижевности | Софија Ивановић

Свака књижевна средина је под појмом модерна подразумевала неку другу садржину у односу на друге књижевне средине. Оно што је заједничко је да млади више нису могли да се задовоље једним стилским правцем и једном поетиком. Везивали су се за низ индивидуално комбинованих и субјективно протумачених стилских идејних тежњи. Ове тежње су увек биле анти или ареалистичке.

На одлике романтизма, представници модерне се надовезују истичући вредност субјекта, његовог унутрашњег живота, уздизању стилских средстава и уметничке форме. Надовезивали су се и бављењем мистичним, ирационалним видовима стварности. Представници ове епохе поштују индивидуални доживљај и лично тумачење поетичког начела. Основно начело, или девиза, модерниста је: „Свако на свој начин, свако према свом виђењу и разумевању света.”¹

Најистакнутији представник ове епохе је Васко Попа. У његовој првој збирци песама *Кора*, човек и његов свет приказани су у присном односу према космосу. Песник не пристаје на законитости које владају у космичком простору, не покорава се ономе што захтева телесни живот који спутава људски дух. Начин спутавања је сличан начину на који спутавају земаљски и свемирски простор. Попа се одриче заноса и снова који животу дају дозу привлачности и чине га лепшим него што јесте. Смело срља у мрак космичке чељусти. Његова храброст се огледа у одлучности да без икаквих илузија, улепшавања и маскирања прикаже свет. Спреман је да суочи себе, али и читаоца, са реалношћу у којој

¹ Деретић, Митровић 2006: Деретић Јован, Митровић Марија, *Историја књижевности*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства

се налазимо и суровошћу људи који су око нас. Трагична судбина човека који није заштићен од сила разарања и ништавила, у овој збирци, представљена је са аспекта неког ко је већ прошао искушења и искусио патње.

Кад је реч о љубави, она је представљена као животворна, као сила која преображава. Љубав се велича и она је стваралачко начело света.² Виђење љубави као силе која преображава, води ка добру, појављује се и у *Песми над песмама*. Оно што повезује две различите књижевности, у овом случају мудрачку књижевност и књижевност модерне, јесте поимање љубави као покретачке силе. Схватање љубави као духовног савршенства, слаже се са оним што у *Песми над песмама* називамо агапе – хришћанска љубав. Љубав се не може замислити без љубави према Богу јер она долази од Бога, а ми је враћамо њему волећи друге.

Васко Попа пише и мисаону поезију, њом се бори против неправде, мрака и мржње који доминирају. Међу мисаоним песмама се издваја песма *Каленић* која обједињује све горе поменуто. Ово је песма у којој се сусрећемо са хришћанским мотивима што потврђује љубав као агапе и као покретачку силу и као надахнуће. Да би се ово уочило, у овај рад треба уткати анализу ове песме.

Каленић

Песник стоји пред иконом анђела у манастиру, гледа у њега осећајући братску повезаност са њим. Опија га лепота тог анђела, па се и он осећа лепо.

Дошао је у манастир по мраку и са собом унео два мрака. Први мрак представља ноћ, доба дана, а други мрак је у њему. Изгубио је оптимизам и наду у победу добра.

² Петров 1978 : Петров Александар, *Поговор у Васко Попа, песме*, Београд: Београдски издавачко-графички завод

Гледајући у анђела, дочекује зору у манастиру. Боје свитања се појављују у тренутку када је био спреман да одустане од борбе и правде, кад се спремао да се помири са злбом и неправдом.

Нада која се појавила са бојама свитања, још увек није толико јака да заборави да му људи не дозвољавају мир и спокој. Они му не дају да врати мач мржње на дно живота и прекрије га ведрим бојама.

Дан добија своје праве боје и одмиче све више. Песник мисли да се анђеол инати, па неће да му испуни жељу за правдом, ни да му да мир и спокој. Анђеол осећа слабост његове наде и жели да га погура напред својим инатом.

Боје дана у песнику горе јаким пламеном. Осећа се као младић који по сваку цену мора да уради оно што је замислио. Он неће бити задовољан, миран и спокојан док зло влада у његовом окружењу.

Сада се треба осврнути на хришћанске мотиве како би била уверљивија тврдња да је најбоље посматрати љубав као агапе. Први хришћански мотив је манастир Каленић. У самом наслову песме се наговештава да се ради о духовном клонућу. Песникова осећања и мир, спокој и топлина коју нуди манастир као простор у коме живи Бог са својом пратњом (анђели), су у контрасту. Светост манастира и побожна тишина која влада, предзнак су да мора доћи до преображаја песниковог расположења. Духовну клонулост мора заменити радост живота јер Бог је створио свет из љубави. То значи да у Његовој кући нема места ни за шта осим за љубав. Манастир нуди уточиште клонулима, а тишина и иконе, сва та величанственост, нуди и даје наду у боље сутра.

Други мотив јесте мотив анђела. Опште је познато да су анђели најближи Богу. Та чињеница доказује веровање да су анђели посредници између Бога и човека. Мало пре је речено да Бог има своју пратњу, а да ту пратњу чине анђели.

Овако постављена слика подсећа на слику војсковође иза кога су војници. Анђели су гласници који човеку доносе лепе вести. Њихов глас може чути само душа испуњена вером и љубављу.

У овој песми, анђеол поред своје примарне улоге да преноси Божју вољу, има улогу спасиоца. Приметивши песникову песимистичку природу која у том тренутку преузима власт над оптимистичком, анђеол у његову душу улива зрно наде путем боја свитања. Не жели да испуни песникову жељу док нада у њему не очврсне. Бојама које најављују дан, наговештава се свитање и рађање наде у песниковој души.

У песми нема описа песникових осећања након што је напустио манастир, али се може претпоставити да је изашао препорођен. Овај закључак се изводи на основу тога што Бог никог не оставља да пати. Бог својом љубављу и вером у нас, људе, лечи наше ране и враћа спокој у наше душе.

Напомена аутора

Прва референца се односи на прва два пасуса. Све до следеће референце је оригиналан рад. Након пасуса обележеног другом референцом, следи оригиналан рад аутора рада. Анализа песме је потпуно самостална без коришћења икакве литературе која се бави њеном анализом.

Роман у наставцима | Ђуро Маричић

Крајишка трилогија - Дјечак са сунчаних брда

13. ПОВАМПИРЕНЕ УСТАШЕ

У понедељак, у рано јутро, Петар Савић, када се враћао из Ријеке, из млина, сусрете Дмитра Вукомановића. Старац је запртио полупразну торбу и пошао на плац у Босанску Крупу.

– Куда чика Дмитре?

– Идем отићи мало на плац у Крупу, можда нађем нешто да купим.

– Дмитре, наступила су гадна времена. Свијет се изопачио, било би паметније да се вратиш, догађа се свашта – покушао је Петар уразумити старца. – Говори се о некаквом логору у Дому културе којег је формирао онај наш учитељ Хусеин Муратбеговић, кажу да у њему убијају људе. Хапсе Србе! Кога су стрпали у Дом никада није изашао из њега.

– Петре, ко би нешто нажао учинио старом човјеку? Нисам ни ја ником ништа ружно урадио, никог нисам с мржњом погледао. – Није се Дмитра дало увјерити.

Никада се Дмитар није вратио својој кући, не зна се да ли је страдао у Великом Дубовику или у Крупој. Срби су почели нестајати, ко оде у Крупу не враћа се.

У петак у Савића кућу, с пушком у руци бану Мујица Бегић, усташа из Великог Дубовика. Раскопчане блузе, под утицајем алкохола без којег није могао ни у џамију, низак растом, бахато је ушао у кућу у којој није било никог него Даница и Драган. Мујица је ушао као да се већ одомаћио по српским кућама, постало му је природно да претура по њима.

– Гдје држите шеницу? – упита он Даницу.

– На тавану, ће би је држали!?

– На тавану? Ајмо виђети колко имате! – слинав од пића поче се он успињати уз басамаче. Пазио је да се не спотакне.

Даница пође за њим. Остаде на степеницама, гледала је шта он ради на полупразном тавану, освијетљеном само малим прозорчићем који гледа према цести с другу страну Ријеке, у брдо Метла.

– Ће је преостала шеница, мајку вам влашку?

– Ће би била, појеле је врућине.

– Врућине? Сакрили сте ви њу, влашки гадови!

Даница уздрхта при помисли да је Милан пред само пола сата однио врећу пшенице у шуму, у Прогон. Не да се Мујица преварити, зна он да су све фамилије посакривале жито. А зашто да га и не сакрију? Турска држава, каже Туре. Па нека јој онда Турци дају жито кад је њихова.

– Ће је шеница, мајку ти влашку? – зграби Мујица Даницу за кошуљу на прсима.

– Себи руке, Турчине! – истрже се Даница.

– Шта себи руке, мајку ти курву. Сад те могу убити а да ником не одговарам.

Драган је гледао шта се догађа, није поглед скидао с Мујице, бојао се његове пушке и зле нарави. Мујица није више могао издржати тај упитни дјечји поглед, нешто се преломи у њему и он напусти кућу мрмљајући псовке.

Потјера ће услиједити неколико дана касније. Петар од тада није смио ноћити код своје куће. Из дана у дан тражили су га жандари. Нико није знао како је име убици коцкара, нису познавали ни Петра Савића, али су многи знали за коња. Таквих коња није било, осим Лисана, на подручју среза Босанска Крупа. Лако су установили ко је његов власник.

Петар се једно вријеме сакривао у Мркаљима код тетке Марије Половине. Милоша нико није тражио, он је ћутао, ником ништа није говорио шта се десило. Изгубили су наду

да ће наћи Петра па се он осмјелио, почео је ноћивати код куће, обрађивати њиве.

Ноћу су усташе из Великог Дубовика шенлучиле по хашанској цести. Пијани, трком су гонили коњске запреге, веселили се, дозивали виђеније Србе, изазивали их.

– О, Петре Савићу, кожу ћемо ти одерати! – чуо се из мрака непознат глас. Тијесто таме су сјекли повици мушких гласова и вриска разударених жена. Точкови кола су поскакивали по калдрми, ландрлали. Испод коњских потковица сијевале су искре. Понекад би из побјешњелих кола прснуо пуцањ из пушке према некој од српских кућа.

Мушкарци су се искупили испред Савићевих кућа, на ледини испод кленића. Забринути ршумом и пријетњама, питали су се шта предузети.

– Могли би срушити у Ријечи стабло преко цесте, када се зауставе, оспемо их камењем и отмено им пушке – предложио је Петар Савић.

– Што можеш друго чути од будале него лудост – јави се припит Урош Будимир – хоћеш ли да неко главу изгуби.

– Овако чекајући нећемо их сачувати – отрпи Петар увреду. Нико не рече ни ријечи.

– О Уроше Будимиру, твоју главу ћемо на колац набити – добацио је неко из усташких кола.

– Види, и ја сам им на мети. Што сам им ја учинио? – лецну се Урош.

– Ударила им лудост у главе – рече Јово Будимир. Нико им се није замјерио, а пале српске куће, отимају, пљачкају, убијају – пијани су!

– Нешто ће се морати предузети – јави се поново Петар – овако се даље не може.

– Јуче су палили куће по Средњем Дубовику – сутра ће у Хашанима – рече као за себе Исо Сучевић – моја је најближе цести, прва ће изгорјети.

Дјечак Драган Савић се пришуњао близу мушкараца, стао уз кленић и слушао њихов разговор. Постало му је јасно да је дошло зло вријеме.

14. УСТАНАК

Петар Савић је заложио ковачку ватру у љетњем дијелу куће, добро му је дошао угљен којег је прољетос палио, да га има за сваки случај. Ковач, комшија, Исо Сучевић када неком кује поткове, или некакав други потребан предмет, тражи да му се донесе угљен, он нема времена да га пали, заузет је ковачким пословима. Сада је још више заокупљен ковањем копаља и другог хладног оружја. У селу је мало ковача, много људи долази Иси, спремају се људи за обрачун с усташама.

Заложио је Петар ватру, одлучио је да ће сам исковати копље, Исо је сада преоптерећен, многима требају копља. Гледао је пажљиво како то Исо ради, загледао је боју жељеза, оцјењивао када је оно довољно усијано за ковање. Учио је занат гледањем. Сада је наложио ватру, у средину ставио комад жељезне шине, нагрнуо на њега угљевље, новинама распирује огањ. Посматра како жељезо постаје црвено, а затим почиње добијати жуту боју.

Клијештима је извадио шину из ватре, донио је на наковањ и почео тешким чекићем да је обрађује. Окреће шину и дотјерује њезин изглед, она све више поприма облик који он жели да јој да. Жељезо је изгубило сјај потребан за ковање, он га враћа назад у ватру и чека да се загрије.

На вратима стоји његов најстарији синчић и са занимањем гледа како отац први пут кује. Никада до сада то није радио. Отац сав предан послу, којег први пут ради, не види ништа око себе, само у шиљат усијан врх копља пиљи. Дотјерује врх да буде чим оштрији, треба му то једино оружје, оно је убојитије од МГ пиштољчића. Дојадио му је усташки зулум, убијање невиних људи, отимање жита,

сталне пријетње, бјежање. Више се не бјежи! Осјећа да му је зид иза леђа. Шкрипи зубима, спреман је и он да убије прије него буде убијен.

Сви остали укућани су на пољским пословима, само Даница чува стражу да усташе не налете. Петар осјећа и зна да се устанак припрема, ићи ће и он с копљем у рукама, не да да му иду браћа, они су наивни, не знаду се они чувати. Биће за њих других послова. Иде и он на Велики Дубовик! Дојадило му је то усташко гнијездо из којег сваки дан као осеви из осињака излијећу злотвори и пале људима куће.

Прошлу ноћ су одвезли у Кућерину сву грађу Савићевих, припремљену за Симину кућу, чију су изградњу започели. Тамо су у тој долини дубоко увученој у брдо Метлу, подигли надстрешницу, за сваки случај, да жене и дјеца имају кров над главом. За ту долину не знају усташе, не знају чак ни многи становници засеока Ријека. Увече се све жене и дјеца из Ријеке нађоше у Кућерини. Формиран је мали логор за оне које треба чувати. Нико не зна шта може донијети устанак, не зна се ни колико ће слабо наоружаних људи кренути у битку, могу се усташе одбранили и кренути у осветнички напад, попалити и хашанске куће, поклати жене, дјецу и старце, оне који не могу бјежати.

Стараца додуше и нема, најстарији Дмитар Вукомановић већ је заглавио у Босанској Крупи, остали су већ помрли, овдје, у Подгрмечу, ријетко ко да доживи дубљу старост.

У сред ноћи наднесоше се тешки црни облаци над Хашане. Са врх Метле, одакле ли, чуо се добро познати глас Јове Богуновића – Јапана:

– Еј, Петре Савићу, устанак! Идемо на Дубовик!

Зашто Јапан зове баш тату, питао се Драган Савић, зашто не зове никог од Будимирових, Сучевића, Вукомановића? Зар они не иду на устанак, шта је с њима? Дјечак није могао одговорити на та питања, није видио да ли су ти

мушкарци овдје у логору или су негдје друго, мрак је био као у поклопљеном лонцу. Није могао установити ни чије су све породице присутне у логору. Многе он у Ријеци још не познаје.

Тмурни дебели сочни облаци су се нагомилали, ни најслабије свјетло звијезда ни од куда није се могло пробити кроз њих. Уз то висока стабла стољетних храстова су наткриљивала надстрешницу подигнуту на брзину, свјетло као да је било нестало у цјелости и за сва времена. Одједном као да се небо отворило, без муња и громава сручио се пролом облака. Киша, какву је мало ко памтио, излила се на жедну земљу. Зачас се показало како је надстрешница лоше направљена, цурило је између дасака.

Пробуђено процурилом водом заплака, у повојима, тек који мјесец дана старо дијете Зорке Вукомановић, Михајлове жене.

– Дави га, сунце му криво! – повика глас одраслог мушкарца.

Зорка стави дјетету руку на уста, плач нагло умуче.

Драган Савић је био почео тонуту у сан. Пробуди га глас тог мушкарца. И одрасли се скривају овдје умјесто да иду на устанак, помисли он. Није могао установити ко би то могао бити. Мало, онако бунован, још је у полусну размишљао о храбрима и кукавицама. Био је поносан на оца који је отишао на устанак много прије него што га је Јово Богуновић позвао. Ниједног часа није помишљао да би отац могао погинути. Убрзо, иако су га росиле ситне капи кише, које су се прокрадале између слабо сложених дасака, Драган је заспао. Пробудио се ујутро када је мајка одлучила да иде кући нахранити свиње. Он је одлучио да иде с њом, узалуд га је она покушавала оставити ту у скровишту, није могла сломити његову тврдоглавост.

Још се ништа није знало шта се догодило у Турском Дубовику. Било је рано јутро, облаци су одјездили негдје

преко хашанских брда, тамо на сјевер, преко Сане, према Козари, за коју Драган Савић није чуо ни да постоји. Тамо, на западу, према Босанској Крупи, преко Шита, види се црвенило од многобројних пожара, горјеле су нечије куће, није се знало да ли муслиманске или српске.

Даница и Драган дођоше кући. Свиње су дивљале, тражиле су храну. Даница оде да их нахрани.

Ускоро се на тратини, испред кућа Савићевих, окупило неколико жена из комшилука, Смиља и Милка Сучевић, Марија, Јела и Милка Будимир, жене које су дошле нахранити свиње, међу њима је био од мушкараца само Јово Будимир. Драган Савић се придружио тој скупини која нагађа шта се ноћас догодило у Дубовику. Нико ништа поуздано није знао, нису знали ни чије су куће изгорјеле.

Управо је наступила дјелимично помрачење сунца. Тамо, на истоку, изнад Козина, окрњен је један дио сунца. Драган ништа о помрачењу није знао, а чини се да су и овдје присутни знали колико и он. Забринут, престрашени Јово Будимир дао се у гатање:

– Помрачење сунца – пропаст Срба, помрачење мјесеца – пропаст Турака!

Драгану се те ријечи као ножем урезаше у памћење. Видио је Јовино уплашено лице, ништа на њему од оне очеве одлучности, све је на њему било оно што је налазио и код Јовине дјеце, Николе, Пере...плашљивост и кукавичлук, оно што се Драгану најмање свиђало, ништа мушког, спремног да се бори. Јово и његова дјеца су умирали унапријед, меки, меки као тијесто којег можеш мијесити како желиш, препуштају се судбини, очекују само милост.

Писање удвоје

БЛЕСАК НЕДОГЛЕДА

Аутори

Милош Петронијевић и Касијана Милошевић

Кад сам те нашао
где ме у себи самој
по ливадама тражиш
и међу варкама
изгубљених светова,
знао сам
да нисам трајао узалуд
и да ми се чежња,
расута иза ветрова,
смеши на твоје длану.

Нашла сам те, јер си ме тражио на местима где сам те тражила. Ноћи сам бојила у плаво и подрезивала данима крила, да не журе погрешнима у сусрет, и нашао сам те, јер сам се одазивала еху, кад си ме дозивао да кренем, да не стајем, да утрчим ти у срце, да рукама голим загрлим сунце, да љубав у недра ставим... Нашла сам те да бих те волела, да с тобом љубав славим.

* * *

У дану, када смо постали Ми, где сам ја ти и где си ти ја, осванули су пред нама пропланци, којима ишли нисмо. Пођимо њима, љубави моја, са узајамном пажњом, јер свет је онакав каквим га видимо, докле смо живи, а ти си Ти моје душе, коју сам тражио, коју волим...

И Ти си Ја, мога ја, баченог у таму иза мене, кад био ниси. Светлост си светлости онога што је, и моје и твоје љубави, наше, досад неоткривене. Осванули су дани пред нама, и пођимо им у сусрет, радости моја, држећи се за руку, сада, за свагда и увек...

* * *

И ишао бих,
ма куда пошли,
и кроз најгушћу таму,
држећи те за руку...
Не зато што четири ока боље виде,
него што наслутих
да би у нас двоје
једине праве зенице
биле твоје.

Гледала бих за обоје, ма куда пошли. Кротила сам разуздане жеље да стигнем до тебе, а пут је пред нама љубав, и заједно ћемо ићи.

* * *

Ноћас си вриснуо неко име.
Није било моје.
Ветру се учинило,
да сам ја шапнула твоје.
Скупљала сам и неке
по коси расуте пољупце,
магличасте и нестварне –
њима запалих звезду
и пружих ти је.
Ниси је узео, ниси разумео...
Нехајни пољубац
остао ми је на длану
као детињи осмех
међу сенкама
разливеним у мојим венама...
После...
Украдох ти ову песму
и то је моја песма.
Само моја!
Знам да је твоја
и само твоја,
али је посветих себи.

Како ми можеш украсти ма шта када је све што сам ја твоје. Моје је само твоје име, у бунцањима, у шапатима *Волим те!* – посланим низ ветар теби. Прекрила си ми све мисли, и не одлазиш из њих, мада се понекад правим да те не видим. Чак ни не знам да ли си радост, или си мука у болу уздаха за тобом. И идем тако путем, шутирајући каменчиће, а дани су нехајно леви, и ти си у њима. Знам да се играш, и кријеш, да

бих те тражио, иза брегова, у песмама твојим... И не знам...
Да ли ја сањам љубав или то љубав сања мене?

А песму твоју, ако је моја, нећу ти дати – са њом ћу
писати своју, да бих је теби дао.

Похвале

Приредила: Споменка Денда Хамовић

Похвала је беседа која на јединствен начин снагом речи слушаоцу, гледаоцу и читаоцу предочава оно што је јединствено и непоновљиво у култури, духовности и историји једног човека, друштва, света. Ван постулата етике похвала не постоји а то је Аристотел суштински објаснио речима: *Сви напори људски у знању, умењу и бирању тичу се добра*. Похвале су вредне спомена и памћења јер су проистекле из страсти речи а сведочанство су о личности, делу, жртви за незаборав. Зато је још називају и крилата реч јер је краси, више него друге врсте говора, узвишен и свечан тон. Кресе је хармонија знања, истине, вештине, дара и љубави за узорно и трајно вредно у појединцу, народу, човечанству. Вредне су у пуном смислу јер бране постојаност и истину која доспевши у једно време постаје узор за сва времена. Имају вредност записа у камену.

Јефимија

**МОЛИ ПОБЕДИТЕЉА БОГА ДА ПРАВОСЛАВНА ВЕРА
ХРИШЋАНСКА НЕОСКУДНО СТОЈИ У ОТАЧАСТВУ ТИ**

Похвала Светом кнезу Лазару

У красотама овога света васпитао си се од младости своје, о нови мучениче кнеже Лазаре, и крепка рука Господња међу свом земаљском господом крепког и славног показа те.

Господствовао си земљом Отачаства ти, и у свим добротама узвеселио си уручене ти хришћане, и мужаственим срцем и жељом побожности изашао си на змију и непријатеља божаствених цркава, расудивши да је неистрпљиво за срце твоје да гледаш хришћане Отачаства ти овладане Измаиљћанима, не би ли како ово постигао: да оставиш пропадљиву висоту земаљског господства и да се обагриш крвљу својом и сјединиш са војницима небеског цара.

И тако две жеље постигао си: и змију убио јеси и мучења венац примио јеси од Бога.

Сада не предај забраву вољена ти чеда која си сирота оставио преласком твојим, јер откако си ти у небеском весељу вечном, многе бриге и страдања обузеше вољена ти чеда и у многим мукама живот проводе, пошто су овладани Измаиљћанима.

И свима нама је потребна помоћ твоја, те се молимо: моли се заједничком Владици за вољена ти чеда и за све који им с љубављу и вером служе.

Тугом су многим здружена вољена ти чеда, јер они што једоше хлеб њихов подигоше на њих буну велику и твоја добра у забрав ставише, о мучениче.

Но ако си прешао из живота овога, бриге и страдања чеда својих знаш и као мученик слободу имаш пред Господом.

Преклони колена пред Владиком који те венчао, моли да многолетни у добру живот вољена ти чеда проводе богоугодно, моли да православна вера хришћанска неоскудно стоји у Отачаству ти, моли победитеља Бога да победу подари вољеним ти чедима, кнезу Стефану и Вуку, за невидљиве и видљиве непријатеље, јер ако помоћ примимо с Богом, теби ћемо похвалу и благодарење дати.

Сабери збор својих сабеседника светих мученика, са свима се помоли прославитељу ти Богу; извести Георгија, покрени Димитрија, убеди Теодора, узми Меркурија и Прокопија и четрдесет севастијских мученика не остави, у чијем мучеништву војују чеда твоја вољена, кнез Стефан и Вук; моли да им се ода од Бога помоћ.

Дођи, дакле, у помоћ нашу, ма где да си.

На моја мала приношења погледај и у многа их урачунај, јер теби не принесох похвалу како приличи, већ колико је могуће маломе ми разуму, па зато и мале награде чекам.

Но ниси ти тако, о мили мој господине и свети мучениче, био малодаран у пропадљивом и маловечном, колико више у непролазном и великом, што примио јеси од Бога, јер телесно страну мене у туђини исхрањивао јеси изобилно, те сада те молим обоје: да ме исхраниш и да утишаш буру љуту душе и тела мојега.

Јефимија усрдно приноси ово теби, Свети.

(1402)

*Антологија српских похвала (XIII-XX век) –
Јован Пејчић, Београд, 2006.*

Матија Бећковић

САМО ДЕЦА НЕ ПРЕСТАЈУ ДА БУДУ НАРОД У ВРЕМЕ КАД ЈЕ ЈЕДИНО ПОШТЕНО И ПАМЕТНО – БИТИ ДЕТЕ

Похвала Душану Радовићу

Иво Андрић је неке поверио как не воли да пише писма, јер му свака лепа реченица треба за прозу.

На разгледницама које је Душан Радовић слао пријатељима има више поезије него у читавим збиркама песама. Те реченице би се комотно могле укључити у његова сабрана дела. А писао је као што је говорио, и подједнако се мучио и са једним и са другим.

Нико није био дубљи на плићим местима, нико није трошио скупљи дар на јефтиним пословима, нико није заложиио већу памет у свакодневной служби своје народу, нити смо имали крупније главе на нижим положајима.

Душан Радовић је Иво Андрић који је одбио да одрасте. Андрић који се постидео и почео да пише за децу.

У ствари, био му је потребан народ, а само деца нису престала да буду народ у време када је једино било поштено и паметно – бити дете.

Радовић је себе доживљавао као примењеног песника који ради по кућама, а сам је написао да је почео да пише за децу *из кукавичлука књижевног и животног*.

Сад је све готово, и кад му нико не може ништа, можда смемо одати последњу тајну. Тајну коју је песник и од себе крио.

Овај Змај после Змаја, пристао је да буде и писац за децу. Његов проициљив и довитљив ум само се послужио овим жанром као лукавством да на што безазленији начин покрене што крупнија питања, да што чистије, здравије и ведрије изрази што дубље и заумније садржаје.

Што је могло за децу, не би могло за одрасле. Све је казао као да неће, као да не зна шта говори, да би надмудрио и опростио онима који не знају шта раде.

Радовићеве песме имају дупло дно и могу се разумети најмање на још по један начин. Свака је уникат и свака је послужила као матрица са које су други отискивали оно најбоље што имамо у такозваној дечијој књижевности.

У нашој модерној поезији имамо мало шта озбиљније од Радовићевих дечијих песама, а скоро ништа слободније и дубље мишљено, необичније виђено и скупље казано – од његових афоризама.

Писао је за децу, а највише читалаца имао међу одраслима.

Исувише мудар да би био дубљи од свог језика и паметнији од свог народа.

Неостварена жеља била му је да напише буквар.

Мислим да би тај буквар био – за одрасле. Да смо га добили, имали бисмо рашчишћене бар основне појмове. Вратили бисмо се себи и још једном кренули испочетка.

Оваако смо остали без буквара и без Душана Радовића.

Али ако бисмо једном и ми на великом планинском венцу клесали главе наших великана, један од ретких који би то заслужио, а имао и одговарајућу главу, био би Душан Радовић.

(1984)

*Антологија српских похвала (XIII-XX век) –
Јован Пејчић, Београд, 2006.*

Две приче | Дијана Тошић

КРОЗ СЕЋАЊЕ

Поново бука. Ево, сад ће и звук разбијеног стакла о зид. Отварам врата и већ знам шта ћу видети чим се заврши шетња од десет метара. Стојим на прагу и иста сцена као некада. Црнокоса, уплакана, превише мршава прилика склупчана у ћошку, рукама обгрлила колена. Ни јецање се не чује. Непомична на први поглед. Преко пута ње, за великим, округлим столом седи он. Некада прелепе плаве очи, сада крваво црвене, велики подочњаци, језиком отеклим од алкохола покушава да изговори све псовке које је људски род смислио. После сваке гађа о зид било којом недужном посудом која се затекла на столу. Она ћути, тргне се само када стаклићи почну да падају по њој. Увек исти разлози: мала или никаква плата, хладна вечера, неопеглана кошуља, нека друга жена, превише јак алкохол.

Гледам и сада, поново просипа по њој исте увреде, исте псовке, и даље страда нетакнута вечера како би глава породице била задовољна. Попут уплашене срне подиже главу ка мени, свесна мог присуства, очекујем да у очима видим страх, бес, тражење помоћ. У очима јој не видим ништа, ни жељу да све прође, ни наду за спасом и животом, видим поглед који се полако гаси. Предаје се. Она, која то никада није допуштала, она која ме увек у овим моментима грлила и лагала да ће проћи, да је лош дан. Љубила ме крвавим и отеклим уснама од његових удараца, слана од суза, и говорила да неће више никада, да се заклео пред иконом, пред нама, да смо му светиња, да смо једне једине. Она, која је умела да узврати, да казни, да воли и поштује кад и не треба, сада се гаси, напушта све, препушта њему на

милост и немилост. Гледам свој идол, свог хероја како губи последњу битку, а ја стојим и не реагујем. Чујем његово шуштање, сиктање као у змије, главни тужилац окривљује је за последње године живота, за непружену љубав, за небригу и немар према њему, за сваки одлазак у кафану, за препуштање сластима алкохола, за сваки одлазак другој жени која би га дочекала увек раширених руку. Као и у детињству притрчавам јој са потоцима суза на лицу, и поново ме дочекују кржаве руке и усне. Моли, преклиње да не плачем, да заборавим, исте речи свих ових година, али без оне наде као некада. У тражењу бар зрна емоције у њеним очима, осећам стаклиће по рукама, не боли, не пече, али ствара бес. Мајка као мајка, препознаје чак и кад лажеш а камоли не почетак мржње. Док као на фронту, узвраћам истом мером чујем врисак:

“Не! Отац ти је!”

Који отац тако подиже дете? Какав то отац растура породицу? Колико си отац ако ти твоје најрођеније није довољно да будеш срећан? Како неког називати оцем док сумња да сте му дете? Низ питања већ сложених у глави прекида њен нежан додир, и поглед тек пробуђеног детета.

“Зашто нас дека не воли?”, упитала ме својим танким гласом. Узимам је у наручје, љубим борећи се са сузама, лажем је као мене што је мајка. Воли њу дека, само му је лош дан, изнервирао се на послу па ће проћи, ми ћемо отићи ускоро на једно лепо место где ће сви људи да нас воле.

“Молим те, немој код тате да ме водиш, он увек има лош дан.”

А ја је грлим, и обећавам као што је и мени много пута. А онда плачем јер се плашим да ни она неће побећи од истог. Да ће плаћати грехе које не треба, да је кажњена рођењем.

ГРЕШИО САМ

Грешо сам, Господе. Много сам јој бола нанео. Варао сам, Оче. Био сам млад, нисам знао колико је жена нежна и крхка. Нисам препознавао искрене додире од нагона. Све су ми биле исте, исто нашминкане, са истим фризурама, сјајним ноктима. Носиле су све те високе потпетице и уске хаљине. Знам, није оправдање. Желео сам ја, Оче, да у мору њих нађем једну различиту којој ћу се пред Тобом заклети на верност и љубав, ваљда нисам био довољно упоран. Лагао сам, превише. Свакога дана, некако механички те су лажи изговаране. Лагао да волим, лагао где сам и са ким сам, лагао да се не опијам. Био сам горд, летео високо, мислио да знам све. Срдио се, Господе, на најближе. Терао их од себе, повређивао. А само њу једну си ми оставио на овом свету. Чак се и на њу љутио безброј пута. Знао сам ја да није она крива за сиромаштво у ком сам одрастао, шта је друго и могла поред њега. Нисам ценио њене проплакане ноћи и искидано срце. Нисам желео да разумем недостатак образовања који су јој ускратили па се стидео њеног присуства много пута, а не видех љубав у тим плавим, сјајним очима.

Заривао сам, Оче, многе речи у њено срце као жилет, називајући је свакаким именима долазећи као младић припит дому. Кривио је што нисам као сви „нормални“ момци дотакао земљу велеграда. Жудео сам за новцем, лаким девојкама, лепом одећом, скупим колима, прескупим ситницама. Одбијао сам веру... Гурао је са врата собе кад ми принесе кадионицу и тамјан. Ружно сам о Теби говорио кад Те спомене, опрости ми. Викао сам на њу, чак и ударио пар пута. Не примећивах да понављам очеве поступке. Упитала ме једном:

„Како ћеш жену сутра поштовати, ако не поштујеш ону која ти је живот подарила?“

Оћутах јој на то, плунух на кућни праг и такав живот. Не видех у тим годинама шта значи родитељска љубав, не схватих да се то не купује новцем, не схватих да ми многи завиде на тој безграничној љубави и мајчиној пажњи. Био сам глуп за похвале које су јој упућиване, био сам слеп за њено мило лице, срећан осмех када бих био присебан и трезан. Убио сам, Господе. Одлазећи од ње нисам видео да сам је убио. Моја глад за новцем и лагоднијим животом није разумела њену љубав и страх. Ја нисам разумео њене сузе на вратима капије када ме је молила да не одлазим. Годинама се нисам јављао, ни пожелео да јој чујем глас.

Успео сам у животу, живео у најлепшем делу града, имао добро плаћени посао, куповао шта и где пожелим. На мајку ни помислио нисам. Како сам је заборавио ја, тако су је полако заборавили сви. У немаштини и беди, одбијајући сваку помоћ и храну, душу Ти је предала. Ја сам крив. А касно је – знам. Тек када изгубиш видиш где си грешио. И сада видим да си добио анђела, да сам могао да имам оно без чега ћу ти једног дана доћи. Не тражим опрост од тебе, већ од ње.

Мајко, опрости што од мене љубав ниси осетила, што ти никада нисам био понос и снага, опрости што сам се срдио и љутио на тебе, што никада под руку са тобом нисам прошетао градом, опрости ми на свакој погрдној речи, опрости што си језера суза због мене исплакала.

Мајко, опрости што ти никада нисам рекао да те волим, нисам ти рекао да си увек била дама, опрости ми што ти никада нисам ни кафу скувао, узимао последњи динар, опрости што те нисам поштовао и што сам те заборавио.

Мајко, опрости ми што ти живот нисам продужио, унуке и нову породицу подарио, опрости што си увек са сузама о мени причала и сагињала главу кад ми име чујеш, што ти осмех нисам опет вратио на лице, опрости ми што сам био као он, што те никад нисам пољубио и рекао да сам без тебе заправо ништа.

Афоризми | Ненад Максимовић

- Покварио сам звоно на вратима, да и мене неко зове газда.
- Власт уводи модернизацију. Њима џипови, нама чипови.
- Код нас песимиста мисли да смо пропали, а оптимиста мисли да још увек пропадамо.
- Неки политичари баш лепо певају. Добра су то грла.
- Шта нас чека у рају ако је батина из раја изашла.
- Такво је време дошло да су гладни сити свега.
- Ми смо једини народ који одваја од уста да би преживео.
- Да нема земљине теже, стварно би били небески народ.
- Новцем се може купити звање, не и образовање.
- Култура нам је на високом нивоу. Никако да је дохватимо.
- Није све тако црно, имамо и жуту штампу.
- Политичари немају рок трајања. Одмах су покварени.

- У поремећеном систему вредности, прави се луд да те не препознају.
- Док је била црно бела телевизија свет је био у боји. Данас је телевизија у боји, а све је црно.
- Што више сталежа то мање падежа.
- Џаба нам власт кроји капу. Ми смо гологузи, не гологлави.
- Не треба нам зид плача, ми то можемо на сваком месту.
- На Балкану вам не треба гориво. Све иде низбрдо.
- Да је Леси живео у Србији, шипак би се вратио кући.
- Не мора свака глупост да се потпише. Препознајемо рукопис.

О АУТОРУ

Рођен је 27.02.1967. године у Гњилану на Косову и Метохији. Сада живи у Гроцкој. Издао збирку родољубиве поезије *Сачувано од заорава* и књигу афоризама *Пао ми шећер* у издању Књижевне омладине Србије. Објављује афоризме и песме у књижевним часописима и на друштвеним мрежама. Осведочени је љубитељ

слаткиша, и дете у души.

Три песме | Драгана Зорић

ВУК

У крвотоку твојем кључа бела пена,
усне нагриза,
и ти је зовеш жар.
Није ватра.

Има ли чега у набреклости жила?
Физика преточена у додир није нужно милина.
Ко ти даје за право да тврдиш да те у другоме више има?

Ноћас ће у хуцима,
јер овде су речи ређе звук.
Умрети лаж оживела у мук.

Чељуст ће твоју послужити мојој,
не као љубавни дар,
већ као љубављу раздеветану лаж.

Клештима лупаћу ти зубе при удару клатна,
јер треба имати ритма,
чак и кад се ломи.
Чак и кад су снови.

Пред зору ће крик осванути нем,
уклесан у дрво од ког фруле неће бити,
оваплоћен у плоду у ком ћемо Пана скрити.

* * *

Дођи.
У михољско лето.
У рану јесен.
Преваспитај јутра.
Начини тако да ноћи буду паметније.
Ја ћу ти то дозволити.

Немој ми отети мене.
Онда нећемо имати нас.
Ја бих са кровова радо у приземља,
мораш ми опростити по који спрат.

Иди.
Кад зима проспе
прве пахуље по твом капуту, и
кад се у твоје груди настане друге жене.

Понеси ме.
У постеље каљаве од зноја,
мирисне од пожуде.

Кад се вратиш.
Познаћу те још једном,
пространством напетих нерава.

Не остављај ме.
Празним зидовима,
празним листовима,
и постељама које то никада нису,
али празне душу.

АМАНЕТ ДИМА

Кликери у башти слеза,
пробуражени трбуси.
Ливада твог детињства.

Сан о јединству,
или кнедла у грлу наших очева.
Закрепе на постељама,
твоје и моје мајке.

Наша љубав, послератна.
Режија је потомка ничије земље.
Очи са друге стране астала,
упрте у границе,
снебиване у помисли њиховог преласка,
и оних прелазака у нама.

Загасла сунца на капцима,
уморна од далековидости,
рађају се у боли чамотног јутра,
док нечиста крв слива се у пете оних који одлазе.
Али куда?
Може ли се још отићи?

Барут смо и варница
очима оних жедних земаљског мира.
Бесом избраздано лице, и
крвав додир под опсадом туђих руку.

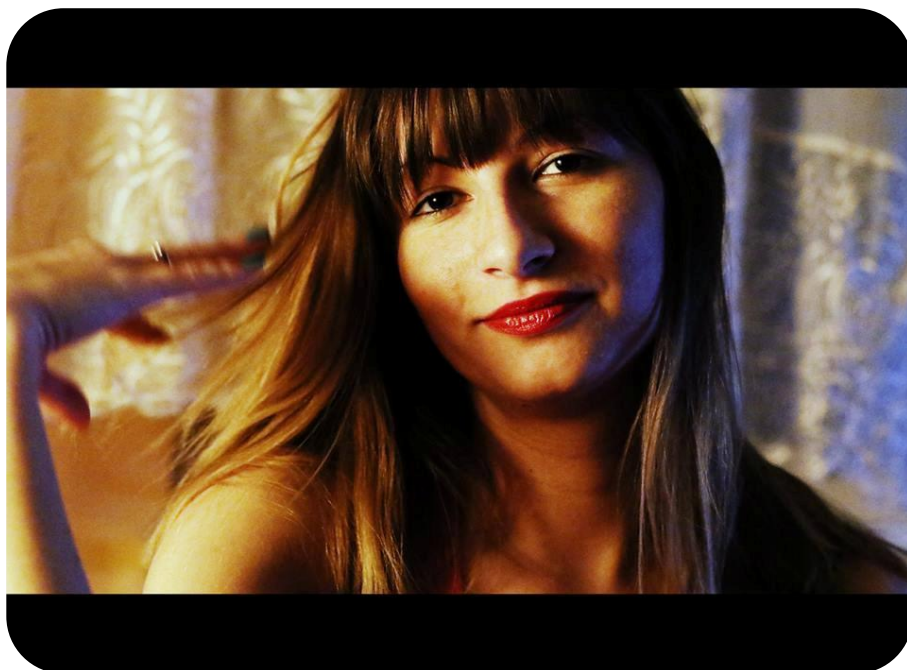
Гину.
Растрзане наде.
Заборављена вера и проћердано наслеђе.
Коме ме остављаш?
Њима.

О ПЕСНИКИЊИ

Драгана Зорић

Рођена је у Книну 1991. године. Дипломирала је на Филозофском факултету у Новом Саду на одсеку за Српску књижевност и језик. Поред књижевности интересује је филм, плес, филозофија и психологија. Пише поезију и прозу.

Живи у Новом Саду.

Књижевна студија

Пише: проф. др Слађана Миленковић

ИМАГИНАРНИ СВЕТОВИ У КЊИЖЕВНОСТИ ЗА ДЕЦУ

Књиге су главни преносник литерарног наслеђа с једне генерације на другу. Литература такође помаже да схватимо и проценимо властито културно наслеђе. Развој позитивних ставова и уверења о властитој култури и другим културама неопходан је и за лични развој. Дакле, очаравајући доживљаји описани у књигама, осим што нуде уживање, подстичу и лични развој. Без литературе деца не би могла осетити различите емоције као што су: радост, туга, бол, срећа, задовољство, неправда и др. Историјске књиге пружају деци могућност да живе у прошлости. Научна фантастика им омогућава да размишљају о томе „шта би било кад би било”. Савремена дела помажу им да искусе однос с данашњим људима и њиховим окружењем. Из литературе деца могу научити како други људи савладавају своје тешкоће, а дељење искуства с ликовима из књиге деци може помоћи у суочавању са сличним проблемима и у разумевању осећања других људи.

Многобројни аутори истичу значајну улогу у подстицању дечијег развоја помоћу литературе. Проучавања показују да постоје препознатљиве фазе у развоју личности, у језику, мисаоном, осећајном и социјалном развоју детета.

Током процеса сазревања сва деца пролазе кроз поменуте фазе, али треба знати да брзина преласка из фазе у фазу није једнака за сву децу. Развојне фазе су повезане са узрастом детета, али та веза није потпуна већ делимична. То значи да се особине поједине развојне фазе могу преписати многој, али не и свој деци одређеног узраста.

Литература представља модел за развој језика и подстиче различите врсте усменог и писменог изражавања (слушања другог како чита, потом препричавање прочитаног, самостално читање, драмско приказивање дела), што значајно унапређује развој и усвајање језика.

Фантастика

Фантастика је врста уметности, литературе, филма, телевизије и музике која користи магију и остале натприродне појаве као основни елемент заплета, теме, оквира радње или свега тога заједно. Жанр је у основи различит од научне фантастике и хорора по изгледу, атмосфери и теми, али ипак постоје бројна преклапања између та три жанра заједнички позната под именом наративна фикција. У најширем смислу, фантастика обухвата рад многих писаца, уметника и музичара, од античких митова и легенди до савремених радова који се обрађају врло широкој публици.

Попут осталих облика фикције, догађаји и акције у фантастици често су немогући у стварности. У многим случајевима, нарочито када су старија дела у питању (али и многа савремена дела такође), то је објашњено божанским деловањем, магијом или неком другом натприродном појавом. У другим случајевима, најчешће у делима савремене фантастике, радња је смештена у измишљене светове, у

потпуности различите од овог нашег, употпуњене необичним природним законима који у себи садрже магију.

Дефиниција

Дефиниција фантастичне фикције као и бројних преклапајућих подврста предмет је расправа међу писцима, научницима и фановима широм света.

Једна од чињеница које се често користе за дефинисање фантастике јесте да је оквир приче смештен у измишљени свет чија разлика од нашег света није резултат развоја науке и технологије, већ је чешће резултат магије и осталих натприродних феномена. Ова дефиниција је уобичајена, али не и опште прихваћена. Као пример можемо узети чињеницу да би већина дечије литературе могла одговарати овој дефиницији, али се ипак у већини случајева сматра потпуно одвојеном књижевном врстом.

Као жанр фантастика је и повезана, али и супротна научној фантастици и хорору. Сва три жанра користе елементе фантастичног те „беже” од стварности. Неки писци и критичари радо користе израз наративна фикција за све учесталије прелазе из једног жанра у други. Израз научна фантастика такође се користи за научно фантастичне приче које користе елементе фантастике, или за фантастичне приче које користе елементе уобичајене за научну фантастику.

Историја

Иако ова књижевна врста у својој модерној варијанти није старија од два века, корене вуче из давне прошлости. Митски и остали елементи који ће с временом дефинисати фантастику и њене различите подврсте су део неких од

највећих и најславнијих књижевних дела. Од најстаријих писаних докумената у историји човечанства, *Епа о Гилгамешу*, *Артуријанских легенди* до епске поезије *Божанствене комедије* – фантастичне авантуре неустрашивих јунака и јунакиња, смртоносних чудовишта и тајних мистичних краљевстава очарале су многе читатеље. У том смислу историја фантастике и историја књижевности су нераскидиво повезане и испреплетане.

Историја модерне фантастике почиње са Вилијамом Морисом, пионирем тог жанра из касног XIX века и лордом Дунсанијем који је наставио традицију у XX веку. До средине XX века већина фантастичних дела била је објављивана у истим часописима као и научна фантастика, а често су је писали и исти аутори.

Средином прошлог века две подврсте фантастике постале су врло популарне и утицајне – тзв. племенита фантастика и роман мача и магије. Што се племените фантастике тиче, најважнија дела су Толкинов *Хобит* и *Господар прстенова*. Врло су значајна дела и К. С. Левисове *Нарнијске хронике*. Неки од најзначајнијих аутора романа мача и магије су Фриц Либер, Роберт Е. Хауард и Кларк Ештон Смит. Фантастика је доживела велики повратак у другој половини XX века, често под утицајем ових најпопуларнијих аутора, и по узору на њих „посуђујући“ из митова, епова и средњовековних романа.

Популарност фантастике наставља расти и у XXI веку што се може видети и по резултатима продаје серијала о Хари Потеру, а такође и по филмским адаптацијама фантастичних књига које су постигле статус „блокбастера“ што се посебно односи на трилогију *Господар прстенова*.

Фантастика у књижевности за децу

Уместо појма фантастично често се употребљавају речи: чудновато, иреално, онострано. Покаткад се за подручје фантастичног каже да је нестварно, а при том се мисли да није истоветно са стварношћу на коју смо навикли, коју видимо, чујемо и осећамо, дакле – доживљавамо у будном стању и дакле можемо објашњавати рационалним мерилима. Међутим, не сме се заборавити да и фантастично има своју реалност. Можда се оправданим може сматрати мишљење да је оно што се дешава у просторима фантастичног само продужено трајање неке претходне стварности. У тој новој реалности све се одвија по одређеном редоследу: увод, заплет, кулминација, расплет. За писца је било важно да је искорачио из реалности, али он и даље мора да усмерава наратију. Фантастично скоро да увек подразумева извесну недоумицу у смислу да ли је оно што се догађа истинито или нестварно. Отуда Цветан Тодоров каже да „фантастично заузима време те неизвесности”³, мислећи на то да се „посматрач догађаја мора одлучити за једно од два могућа решења: или је реч о заблуди чула, производу маште, те закони остају онакви какви су, или се то доиста збило, догађај је саставни део стварности, али тада овим светом управљају закони који су нама непознати”⁴.

Фантастична прича користи немогуће, нереално и измишљено да би детету читаоцу показала да поредак ствари у свету није вечан и да смисао борбе није очување датог поретка или поновно успостављање равнотеже, ако је поредак нарушен, већ, напротив, стварање неравнотеже која, у крајњем циљу, има промену постојећег стања. Тако у

³ Цветан Тодоров, Увод у фантастичну књижевност, Рад, Београд, 1987, стр. 29

⁴ Цветан Тодоров, Увод у фантастичну књижевност, Рад, Београд, 1987, стр. 29

фантастичној причи *Стара кућа број три* Еле Пероци, фантастика и прекорачење датости, у служби су стварног прекорачења датости, у функцији откривања потенцијала који се крију у деци, могућности да не буду само посматрачи и пасивни ученици у животним збивањима док не порасту, док не постану одрасли. *Прича о непослушној нози* Душана Радовића, открива у обичном, скромном, марљивом и честитом обућару Клину потенцијале које он није ни наслућивао у својој тежњи да буде у оквирима устаљеног и уобичајеног реда, у сигурности коју му је обезбеђивало припадање стаду.

Фантастична прича би да промени свет или бар да изрази сумњу у ваљаност његовог устројства. Она је од бајке ближа уметности и поезији, јер је упућена на трагање за неутуђеним смислом ствари. Иако су понекад фантастични ликови двојници бајковитих (пети најмањи прст у *Причи о малом прсту* Душана Радовића варијација је лика најмлађег брата наивка, глупка и будале), они се од својих прототипова разликују што изражавају критички однос модерне књижевности према животу. Критички се односећи према ограничењима стварног света, фантастичка прича се супротставља свеукупној књижевности за децу (и реалистичкој), која обилује митовима, окамењеним и стереотипним представама, као што су: дечија небрига за хигијену (а не општа небрига и деце и одраслих), чачкање носа (такође), лењост (исто тако)... – коначно, читаво детињство као царство среће и безбрижности свеопшти је мит који се у књижевности за децу упорно брани од подривања и дела која о детињству говоре на другачији начин.

Фантастична прича омогућава својим јунацима и својим читаоцима да искоракну из ограничености и ограничења реалног света, да превазиђу достигнуто, да се не мире са постојећим. Не смеју нас заварати чудесне приче, које нас након искорака поново враћају на старо и

непромењено, које су прерушене бајке. Тако нас прича *Петар Пан* Берија Џемса, после откривања могућности одласка у Недођију, смешта у ограничавајуће оквире реалности и подручје да када порастемо и оседимо, више не можемо летети. Зар? Ако летење схватимо као метафору за слободу, креативност, надрастање и уздизање, није ли онда овде прерушено лицемерје одраслих, који деци не дозвољавају да „лете” – завидећи им, тобож, што они то могу чинити у машти? Антоан де Сент Егзипери, такође, у *Малом принцу*, дечију побуну против света одраслих доживљава само као сентиментално путовање у прошлост, са носталгичним реминисценцијама, у тренуцима животних недаћа.

Идентитет фантастичне приче

Разлика између бајке и фантастичне приче

Старија по постанку, сматра се да је припадала свету детињства и у време када књижевности за децу није било, бајка је и данас једна од најпопуларнијих и најзначајнијих врста у овој књижевности. Порекло фантастичне приче се изводи из бајке; фантастична прича се понекад истиче као њена млада подврста, чији се развој прати од Луиса Керола и његове *Алисе у земљи чуда* до данас. За бајку се везује појам чудесно „оно што не може бити”, а за фантастичну причу категорија фантастичног, сродног, али ипак нијансирано – диференцијалног значења. Извесни аутори фантастично третирају као невероватно, али не и немогуће већ само човеку недоступно и неприхватљиво. (То се најчешће потврђује научно – фантастичним причама, нарочито онима чија је фантастика постала реалност, као што су романи Жила Верна). И чудесно и фантастично се у критичкој литератури најчешће користе за означавање својства неког lika или догађаја као натприродног, немогућег, обележеног

чудом, али неки аутори виде разлику у природи и карактеру чудесног у бајци и фантастичној причи, које се, у првој, појављује у облицима натприродних бића која не припадају овом свету, као што су аждаје, дивови, патуљци, змајеви, док је у другој натприродно отелотворење човекових снова и жеља, сањарења и халуцинација. Суштинску разлику између бајке и фантастичне приче Роже Кајоа види у томе што се „свет бајке и стварни свет узајамно прожимају без икаквих тешкоћа и конфликта”⁵, а и други аутори разликовање бајке и фантастичне приче заснивају на измешаности и јединству реалног и иреалног у бајкама, насупрот њиховој раздвојености у фантастичним причама. То се нарочито огледа у односу њихових јунака према појави натприродног (чуда): ако се чудо прихвата без унутрашње побуне, сумње и неверице, као могуће (алтернативна реалност) – оно се категоризује као чудесно (бајка); ако се, пак, оно не прихвата и одбацује, ако се са појавом чуда јави недоумица, забуна, страх, отпор, и агресија јунака – одређује се као фантастично (фантастична прича). Овакво разликовање, може вредети само између бајке и фантастичне приче за одрасле (и то оне у којој се натприродно појављује као зло, монструозно и застрашујуће), док се у фантастичним причама за децу чудо готово редовно прихвата као могуће, природно и жељено. Тешко се, наиме, може повући оштра граница између бајке о жељеном детету (*Граф Котрљан, Биберче, Палчица*) и фантастичне приче Карла Колодија *Пиноккио*, између прихватања летећих ћилима у бројним бајкама и чуда да кишобран може бити балон у причи Еле Пероци. У бајци Немушти језик, јунак се заиста не изненађује што животиње говоре, али се не изненађује ни јунак у фантастичној причи *Краљевих и песник* Пере Зупца што дечак са друге планете и из друге галаксије говори не отварајући уста, што су његове

⁵ Роже Кајоа, „Од бајке до science - fiction”, превео са француског П. Вујичић, Књижевна критика, Београд 1971, стр. 71

речи обојене љубичасто, што му, кад мисли нешто лепо, из рукава испадају звезде.

Према Милану Црнковићу (он у свом одређењу користи и ставове других аутора), фантастична прича се од бајке издваја својом уверљивошћу („унутар неверодостојности постоји веродостојност, унутар ирационалности рационалност, унутар сна јава”)⁶. Вредности фантастичне приче су у имагинацији, у саосећању и разумевању, у визији и вери – али зар то нису и вредности којима располаже бајка? Црнковић, даље, као битну карактеристику фантастичне приче узима оригиналност – стоји да постоји само једна *Алиса у земљи чуда* и један *Ветар у врбаку*, али, наглашавамо и само једно *Царево ново одело* и једна *Шума Стриборова*.

Тешкоће разликовања чудесног и фантастичног, бајке и фантастичне приче, истицане у теорији, нарочито се огледају у конкретним одређењима и сврставањима појединачних остварења. Неизведена до краја, опозиција између бајке и фантастичне приче резултирала је крајњим шаренилом и произвољношћу књижевних критичара и историчара, али и самих аутора (у насловима прича или збирки) – *Мали принц* се, на пример, одређује и као бајка и као фантастична прича, своје приче Бранко В. Радичевић именује бајкама, а књижевна критика их сматра „симбиозом бајке и фантастичне приче”, уз увођење термина „бајковита прича” и фантастична прича „нонсенсног типа”, евидентна је егзистенција и реалистичких прича (и народних и уметничких) над којима лебди ореол бајке (*Све, све, али занат; Бајка о Тадији* Стевана Раичковића).

Коначан биланс је да се и бајка и фантастична прича за децу подводе под један кров, своде се на исто – и једна и друга прибегавају иреалности да би се боље приказала реалност. Бајка води порекло од мита, а преображавање

⁶ Милан Црнковић, „Помак у иреално у фантастичној причи”, Багдала, Крушевац, стр. 158

мита у бајку било је праћено деритуализацијом и десакрализацијом, слабљењем строге вере у истинитост митских догађаја, развојем социјалног на рачун космичког, замењивањем митских јунака обичним људима (најчешће обесправљенима), супституцијом митског времена неодређеним, слабљењем и губљењем етиологичности, трансформацијом интересовања са колективних на индивидуалне судбине, демократизацијом која се манифестовала у појави шале, хумора и ироније у сферама озбиљности и патетике. Фантастична прича, настала је даљом и радикалнијом демитологизацијом саме бајке, потресањем утврђених истина и смислова које је она нудила, али у њеном уобичавању значајна су и искуства реалистичке књижевности, а посебно романтичарске и неоромантичарске тежње модерне књижевности за стварањем нове „митологије”, не више опште већ индивидуалне, која испољава чудесним и трансцедентним у супротстављању појединаца и њиховог духовног света безличној, рационалној, механичкој и крутој стварности. За разлику од бајке, која је натприродно и чудесно користила (по узору на мит) у објашњавању и тумачењу стварног живота, фантастична прича своја измишљавања и измаштавања, користи у циљу критичког сагледавања реалности. У том смислу фантастична прича се обрачунава са бајком и старим митовима, али и са митовима који су резултат новог времена, речју, са свим што је укалупљено, укочено, петрифицирано. Фантастична прича, чија ирационалност делује на врло широком простору (визије, халуцинације, снови, путовања у онострано, оживљавања предмета, укидање важећих узрочно-последичних веза, промене простора и времена), нашла је плодно тло у књижевности за децу новијег времена, које је открило дуализам света одраслих и света деце, и код оних писаца који су сматрали да свет детињства није лишен судара између индивидуалног и општег, штавише да су у

њему антагонизми спонтаности и природности и цивилизацијских норми веома изразити. Док бајка, напуштајући стварни свет и одлазећи у сфере чудесног и непостојећег, не потреса нимало смисао и логику реалности, не угрожава сигурност и извесност постојећег, фантастична прича својим „бекством од стварности” чини побуну против детерминизма, чврсте логике, проверених и вечних истина; док бајка штити постојеће стање, кочи преображај и све своди на непромењиви прототип, фантастична прича уклања границе, отвара просторе непосегнутог и слободног.

Имагинарни светови у књижевности за децу: бекство као повратак

Модерна књижевност за децу, могло би се рећи, почиње од *Алисе у земљи чуда* Луиса Керола. Земља чуда је истовремено и један од најпознатијих имагинарних светова (овде тај термин користим у ужем смислу, дакле не означавајући било који фикционални, описивани свет, већ управо свет који се бар једном одликом упадљиво разликује од стварно постојећег; такви су превасходно светови који се описују у области фантастичне књижевности и за које ћу у даљем тексту користити одомаћени назив „секундарни светови”, који је први увео Џ. Р. Р. Толкин.)

Структура секундарних, фантастичних светова у књижевности за децу ограничена је истим нормама које важе за сву дечју књижевност. Не прекорачују се одређене границе – нема агресивног, вулгарног језика, детаљног приказивања сексуалности нити упечатљиво приказаног насиља; такође, пожељно је да дело има оптимистичан тон и срећан завршетак, али не и обавезно. Протагонисти оваквих наратива најчешће су деца која на неки начин (путем магије

или научно-фантастичних помагала) доспевају из примарног у секундарни свет. Као што примећује Марија Николајева у *Магичном коду*, та путовања су већином кружна, завршавају се повратком у примарни свет. Постоје, међутим, и значајни изузеци (*Браћа Лавље срце* Астрид Линдгрен, *Хронике Нарније* К. С. Луиса).

Фантастична књижевност за децу је током одређених периода у појединим земљама критикована и чак активно сузбијана из идеолошких разлога (земље Источног блока у периоду ждановизма, али и западна Европа). У последњих двадесетак година, напротив, доживела је невероватан успон како на комерцијалном тако и на критичком плану. Тренутно је једна од најпопуларнијих светских списатељица Џоана К. Роулинг, позната управо по фантастичној серији о Харију Потеру. У ограниченом оквиру овог чланка, позабавићу се разлозима за популарност фантастичне књижевности за децу.

Једна од главних критика упућиваних фантастици одувек је била та да одваја читаоце од „стварности”, нудећи им јевтини ескапизам. У књижевности за децу ова се тенденција могла сматрати нарочито опасном, будући да је, према критичарима, могла навићи децу да не траже решења за своје конкретне проблеме, већ да се повлаче у сопствене имагинарне светове у којима су тешкоће из стварности или унапред решене или једноставно прећутане. Ерик Рабкин у својој књизи *Фантастика у књижевности* посвећује читаво поглавље фантастичном и бекству, закључујући да „ако познајемо свет у који неки читалац бежи, онда познајемо свет из ког долази”. Од шездесетих година датира својеврстан обрт у проучавању и писању књижевности за децу, на сцену ступају радикално лево орјентисани теоретичари који захтевају њено преосмишљавање, нове текстове који неће одражавати старо виђење света већ ће децу подстицати на самостално размишљање и делање.

Упоредо са тим, појављује се низ књига које одговарају новим условима и које би раније биле незамисливе – рецимо, *Конрад из конзерве* Кристине Нестлингер, у којој фабрика деце заинтересованима испоручује конзерве са већ развијеном, образованом и лепо васпитаном децом. Главни јунак, Конрад, успева да се избави од родитеља којима је намењен управо стицањем здраве дозе непослушности и самосталности.

Упадљиво је да су у савременој књижевној продукцији овакве књиге мањина. Већина секундарних светова у последњих двадесетак година има заједнички именилац – слабо прикривену носталгију за прединдустријским добом и стабилним, конзервативним друштвом. Огромна већина савремених књижевних дела за децу која постулирају имагинарне светове припада жанру епске фантастике. Ти секундарни светови су ретко када урбани, описивана друштва углавном подсећају на (западно)европски средњи век, што се делимично може приписати томе што користе мотиве и опште реквизите бајки. Најјутицајнија су свакако дела Џ. Р. Р. Толкина, који је стварао светове са великим отклоном ка англосаксонском наслеђу, покушавајући, према сопственим исказима, да синтетише енглеску псеудомитологију. Од средине педесетих година, у књижевности на енглеском говорном подручју, а касније под њеном превлашћу и другде, постоји стални ток књига са мање-више истим толкиновским репертоаром чудесног, и бићима преузетим из нордијске и келтске митологије (вилењаци, тролови, змајеви итд.), која се до бесвести рециклирају. Извесно освежење је наступило када се негде крајем осамдесетих година, најпре у научној фантастици, развио поджанр стимпанк, да би касније, преко дела попут романа Филипа Пулмана, ушао и у књижевност за децу. Писци стимпанк-а углавном постулирају алтернативне светове у којима се технологија развијала другим путем а фосилна

горива нису потиснула пару као погонско средство (одатле и назив поджанра). Временски – или би правилније било рећи стилски – ова дела су углавном смештена у мање или више препознатљиво позно викторијанско доба крајем XIX века, на први поглед далеко од уобичајеног средњовековног миљеа. Јасно је да важну улогу има привидна временска и културна удаљеност од савременог света. Тиме се бар делимично може објаснити и нагла популарност стимпанк-а: смештен је у епоху која из данашње перспективе може да се посматра (и приказује) као јединствено, целовито раздобље са карактеристично стабилним друштвеним односима и моралним нормама; такође, за популарну књижевност XIX века је, у целини гледано, типичан технолошки оптимизам у стилу Жила Верна – напредак технике се поистовећује са напретком човечанства у целини. Стимпанк преузима то становиште и/или приказује алтернативне моделе технолошког развоја, засноване на еколошки нешкодљивијој пари; чести су врло детаљни описи економије и технологије алтернативних светова (Кит Робертс, *Паване*). На нешто сложенији, заобилазнији начин, и ови текстови нуде својим одраслим читаоцима осећање непроменљивости и стабилности које им недостаје у савременом свету; класичну идилу заменила је раноиндустријска идила, из доба пре широке употребе електричне енергије.

Овако профилисана дела углавном нису писана хуморним тоном, нити су њихови писци склони језичким и логичким играма. Потиснула су на маргину нонсенс-књижевност, какву негују писци попут Паула Мара, и која је ближа Кероловој традицији. Очигледно је да се релативно мало цени језичка креативност, модерни фрагментисани наративи, као и аутентичност секундарних светова. Када би се најпознатији наслови тренутно на тржишту анализирали према чувеној Тодоровљевој подели фантастичне књижевности на чудно, чудесно и фантастично, огромну већину

бисмо без оклевања могли сврстати у чудесно: „У случају чудесног, натприродни чиниоци не изазивају никакву посебну реакцију, ни код јунака, ни код подразумеваног читаоца. Чудесно није одлика односа према испречаним догађајима, већ својство саме природе тих догађаја. Већина приказа фантастичних бића и светова, дакле, није усмерена на то да код читалаца изазове изненађење пред непознатим, већ чак рачуна са његовим препознавањем и са унапред задатом реакцијом. Мада на први поглед могу деловати „отуђено“, појаве и нарочито друштвени и породични односи у фантастичној књижевности за децу заправо су само танко прерушене околности које затичемо у савременом друштву, понешто стилизоване и неретко идеализоване. Што је још важније, тиме се предупређује било каква озбиљнија друштвена критика – књиге попут *Чоколадног рата* Роберта Кормијеа постале су крајње ретке. Најбољи пример за то представљају управо изузетно успешни романи Џоане Роулинг. Они описују секундарни свет који постоји напореда са нашим, свет чаробњака и вештица у коме је магија савршено свакодневна ствар. Што више детаља Роулингова пружа, то јаснија постаје суштинска идентичност та два света. Постоје паралелне владине институције (штавише, Министарство за магију сарађује са британским премијером), чаробњачка болница Св. Мунго делује скоро као савремена лондонска болница, чаробњачки школски систем до танчина је описан и структуриран скоро као савремени британски школски систем – једино што се, рецимо, уместо математке учи аритманџија. Паралеле су спроведене и у најситнијим детаљима свакодневног живота – тако постоје чаробни селотејп и чаробњачка варијанта телефона, а кричави дневник Дејли Пропет отворено алудира на енглески Дејли Њуз. Тематски, романи о Харију Потеру такође не представљају неку посебну новину, глатко се уклапајући у стари и добро познати круг књига о животу ученика у

интернату (у енглеској књижевности ова подврста се зове „јавна школа фантастике” и може се подичити чак и Киплинговим делима). Ново је то што овај поджанр списатељица спаја са друга два потпуно различита жанра – заплети су класичне детективске приче, смештене у фантастичном миљеу.

Понајвише изненађује идеолошка конзервативност Роулингове, лако видљива у већини тематских елемената романа – од стереотипне мушко-женске поделе улога па све до једва прикривеног национализма у четвртој књизи у серији, *Ватрени пехар*, где се сусрећемо са класичним карикатурама фриволних Француза и примитивних Бугара. Позитивне личности и ауторитативни ликови за Харија јесу његови професори, пре свега управник школе. Важни узорци су за Харија и његови родитељи, који су погинули у борби против зла. Роулингова нам представља и идеалну функционалну породицу, Визлијеве: седморо деце, од тога само једна девојчица, брижна мајка домаћица и расејани отац, вечито на послу. (Овде морам нагласити да у петој књизи у серији, *Ред феникса*, Роулингова показује одређене тенденције ка превазилажењу клишеа. Остаје да се види како ће се то даље развијати.) Тај конзервативизам може објаснити, на дубљем нивоу, изузетну популарност њених књига међу децом. Мада су је често оптуживали због „мрачног тона” и насиља, коначни утисак који њене књиге остављају на читаоце знатно је другачији. Свет који Роулингова описује је стабилан, чврсто структурисан свет са јасно одређеним и општеважећим етичким нормама, једноставно оцртаним црно-белим ликовима, са непроменљивим друштвеним структурама које су имплицитно позитивне. У прве четири књиге заплети су конвенционално детективски и радња се одвија шаблонски – Хари са својим пријатељима решава постављене задатке и побеђује зло. Све у свему, детету које чита књиге о Харију Потеру пружа се простор за лаку

идентификацију са главним јунаком. Бекство од стварности је темељно и успешно не зато што дете-читалац улази у потпуно другачији свет, већ управо стога што је тај секундарни свет само прерушени, поједностављени приказ стварности, који читаоцу може пружити осећај познатог, постојаности и безбедности – на крају сваке књиге, зло бива побеђено или бар привремено сузбијено. Истовремено, нуди се сведен и једноставан модел света, очишћен од већине „реалних” савремених проблема; тамо где их се дотиче, они су доследно поједностављени и/или маскирани (расизам у виду нетрпељивости између чистокрвних и нечистокрвних чаробњака) како би се могло понудити неко лако решење. Књиге Џоане Роулинг читаоцу поручују да је сваки свет устројен према одређеним друштвеним правилима којима се треба покоравати јер нуде безбедност и духовну удобност; у исти мах, списатељица удовољава дечјим ескапистичким жељама и њиховој потреби за социјализацијом.

Постоје, дакле, две основне одлике имагинарних светова у књижевности за децу, наизглед супротне: очуђеност, необичност приказаног света, и његова суштинска присност и познатост. Временско измештање у неку, ма колико фантастичну, прошлост популарно је управо стога што спаја ове две тенденције. Док бришу проблеме савременог доба – еколошку катастрофу коју проживљавамо, распад старих вредносних система, општу економску несигурност – имагинарни светови у дечјој књижевности отварају могућност да се о тим истим проблемима проговори метафорички, да би се свели на размере „примерене деци”. На тај начин, забрињавајуће теме могу се актуелизовати било као непроменљиви део устројства света, било као стање које се може побољшати личним делањем. Све зависи од писца и од склоности читалачке публике.

Закључак

При свему томе, млади читалац, због специфичности поимања света, писану реч више прихвата емотивно (према Гетеовој класификацији, дете припада типу читалаца који ужива а не просуђује). Реч има за њега другачију конотативну и денотативну вредност. Прихватајући дело наивном непосредношћу, меша раван реалности и фикције, не поставља дистанцу као одстојање између себе и дела. Уживање и велико задовољство причињава му занимљивост теме, развој и догађаји у њој, пустоловине јунака, одважне акције, па и онда када све није дато на завидној уметничкој висини. Једноставно, у делу му се допада све што је као у животу. Не занима га, такође, високи циљ коме писац стреми. А из овакве хипотезе о дететовој недовољно издиференцираној слици света, његовој наивнореалистичкој представи о уметности и животу, проистекла је хипотеза која се супроставља оцени о његовој критичности.

Захваљујући књижевности за децу, одраслом читаоцу детињство траје као жива успомена, „као далеки, познати и драги сан који досањали нисмо”. У потрази за срећом, свесни свог проклетства и крхкости наде, погрбљене и тужне стварности (старости), човек је увек њој окренут, ма колико ово било невесело и пролазно у његовом маловечном животу.

Литература и извори

- Деј, Дејвид (1998). *Толкинов прстен*, Београд: Esotheria
- Деј, Дејвид (1998). *Толкинов речник*, Београд: Esotheria
- Кајоа, Роже (1971). *Од бајке до science-fiction*, превео са француског П. Вујичић, Књижевна критика, бр. 5-6, Београд.
- Марковић, Слободан Ж. (1978). *Записи о књижевности за децу*, Београд: Научна књига
- Миленковић, Слађана (2012). *Бајковит свет детињства*, Сремска Митровица ВШШСОВ
- Тодоров, Цветан (1987). *Увод у фантастичну књижевност*, Београд: Рад
- Толкин Џ. Р. Р. (2000). *Господар Прстенова: Дружина Прстена*, Београд: Esotheria
- Толкин Џ. Р. Р. (2000). *Господар Прстенова: „Две куле“*, Београд: Esotheria
- Толкин Џ. Р. Р. (2000). *Господар Прстенова: „Повратак краља“*, Београд: Esotheria
- Толкин Џ. Р. Р. (2000). *Хобит*, Београд: Esotheria
- Толкин Џ. Р. Р. (2000). *Силмарилион*, Београд: Esotheria
- Црнковић, Милан, *Помак у иреално у фантастичној причи*, Багдала, бр. 16, Крушевац

Критика

Пише: Сања Живковић

ПАПИНА КЋИ | ДАРИО ФО

Фоов роман *Папина кћи* представља осврт не само на лик и дело Лукреције Борџије какав до сад нисмо имали прилике да видимо, већ се на интересантан начин бави другим члановима породице Борџија, као и онима који су били у контакту са њима. Такође, ово дело је особено и по неким другим карактеристикама, о којима ћемо у наставку детаљније говорити.

Најпре се ваља осврнути на централну личност овог дела, тј. Лукрецију Борџију. Досадашња књижевна дела углавном је приказују као жену лаког морала, која је ступила и у родоскрвне односе, убицу, прељубницу без трунке људскости. Фо слика нешто другачији портрет. За њега је она жена, чији је усуд то што је кћи озлоглашеног папе, због чега се можда и одлучио за наслов *Папина кћи*. Он не тежи осуди, већ узроцима за одређене Лукрецијине поступке који датирају из њеног детињства. Иако је приказује и као ћерку и као сестру и мајку, у назнакама, аутор ставља акценат на њену константну потребу да воли и буде вољена од стране мушкарца и сваки њен поступак биће у складу са тим. Тако

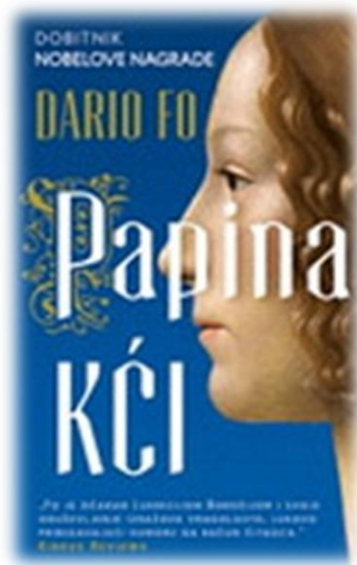
ће, да би спасила првог мужа од смрти, пристати да се изјасни као да брак није конзумиран, док ће за другог учинити све да га спаси од погубљења, али ће Чезарова суровост победити. Трећи брак, такође је био плод жеље оца и брата, али је и у њему Лукреција постала жена која воли и која је вољена. Све време писац је приказује као жену која не чини грешке само кад је вољена. Чим осети недостатак пажње и љубави, она је потражи у ономе ко је спреман да јој је пружи и ко са њом дели најчешће љубав према уметности. Такође, у овој књизи Лукерција је приказана и као изузетно вешта у вођењу послова, толико да јој је свекар Ерколе д'Есте до краја живота слепо веровао и као таквој јој поверио важне одлуке, које нису карактеристичне за жену тог доба.

Што се тиче осталих ликова, који су историјске личности, дати су у функцији што вернијег приказа Лукрецијиног лика, али тако да ни њихове индивидуе нису занемарене. Другим речима, сваки лик приказан је кроз поступке, који осликавају његову најдоминантнију особину. Међутим, из овога треба изоставити Родрига и Чезара Борџију, којима се Фо бавио детаљније.

Оно по чему је ово дело интересантно јесу његова структура и стил. Роман је подељен на увод и два дела, а сваки од њих на мање делове означене насловима, који су дати у форми или врцавих интригантних синтагми или таквих реченица. То за циљ има да заинтригира читаоце и проба да их наведе да наслуте о чему ће бити речи. У оквиру датих делова писац даје коментаре, који понекад имају духовит тон, а понекад се позивају на дати историјски израз, те добију и елементе дигресије. Због уплива реченица, које подсећају на разговорни стил, читалац стиче утисак да писац са њим разговара и дели неке своје недоумице и премишљања у вези са темом. Такође, дело је тако структурирано да се чини да је Фо са историјске мапе из времена Борџија „извлачио“ оне које су неопходне не само за Лукре-

цијин лик, већ и оне које су ту да дочарају целокупну атмосферу у Италији тог доба. Приметно је да физичких описа готово и да нема, те да је само на почетку у једном пасусу описана изузетна лепота Лукреције Борџије, а да је то надомештено бројним портретима који су уметнути у дело. Овај поступак могао би се тумачити као пишчева жеља да се не бави описивањем ликова који су већ увелико познати историји, те да је хтео да се бави њиховим карактером и психолошким профилима. Фреквентност дијалога варира и највише их има у моментима Лукрецијине комуникације са мужевима.

Из свега наведеног можемо закључити да је Фо својим интересантним стилем читаоцима приказао Лукрецију Борџију, која има и позитивну страну, воли живот, испрена је и спремна на све зарад оних до којих јој је стало. На граници историје, новине и књижевног дела овај роман је штиво које интригира и мами на читање, те као такво завређује пажњу.

Сонетни венац | Мирослав Бакрач

КОСОВСКИ БОЖУРИ

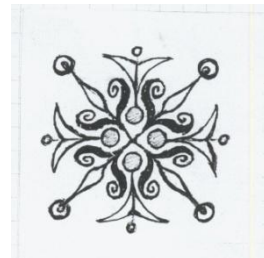
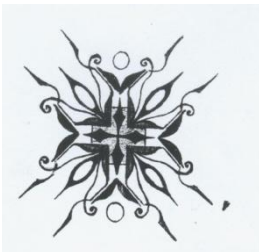
Магистрале

Крсне ми славе светога Јована
Одметнућу се одмах у хајдуке
Свестан да није време од земана
Отићи ћу. Терају ме српске муке

Војеваћу за свето српско име
Српску признату част и српску славу
Косово српско ја бранићу тиме
И пркосно стати пред аждају троглаву

Бог ми је сведок у овоме часу
Окренућу се народу и Богу
Животу српскоме и српскоме спасу

Уверен у љубав и српску слогу
Радоваће ме права српска срећа
И име српско скинуто са распећа

Крсне ми славе светога Јована

Дошла су доба смутна и тешка
Српство анатему прима сваког дана
Прошла су времена часна и витешка

Насрће сила злбом задојена
Пуних стомака а празнога срца
На славу и част српскога имена
Великим злоделом под којим се грца

Безочни, горди фарисеји зла
Без милости ломе све што је свето
Трују нам душу и чистоту тла

Насрћу на земни и небески престо
И зато, ради те големе муке
Одметнућу се одмах у хајдуке

Одметнућу се одмах у хајдуке

Да имам с киме мегдан да делим
Као кад су ми преци ишли на Турке
Заратићу са злочинством целим

Јер ретко има земаља и људи
Који поштено гледају на нас
То код мене стално силну жељу буди
Да се хватим мача, и да тражим спас

Недодирљиви су иза плашта силе
Јаки у снази а разума плитка
Покрећу их страсти само њима миле

А носи им душу ђавоља логика
Зато ћу у бој поћи овог дана
Свестан да није време за мегдана

Свестан да није време за мегдана

Нећу часити ниједног часа
Ниједног момента, сата ни дана
Ради српске среће и српскога спаса

Данас је време нејунаштва дошло
Сербезно нас газе силом која хучи
Време витештва одавно је прошло
Васељеном неморал с поганством се лучи

Не питају ко смо. Где су нам корени
Не штеде ништа човеку блиско
Занесени снагом у души погани

Насрћу на сваког, ударају ниско
Због такве њихове велике бруке
Отићи ћу терају ме српске муке

Отићи ћу терају ме српске муке

И судбина која само јад доноси
Ареј је поново узд мач у руке
Недужне ломи, убија и коси

Надвила се тама сред људског образа
Част је ратничка нестала са мачем
Победу силници праве из пораза
Дође ми да кукам и заплачем

За временом чојства у ватри и боју
И славом јунаштва Мићуновић Вука
То потреса разум а и душу моју

Над судбином људском гласно ми се кука
И зато што се не мирим са тиме
Војеваћу за свето српско име

Војеваћу за свето српско име

Уклето код оних што владају светом
Стао бих пред њих, показао тиме
Да сам одлучан пред силом проклетом

Данас светом мора наопака влада
Интерес људе од људскости дели
Као да сви нисмо божја стада
Јаки својим свет сматрају цели

Гасе нам кандила, преврћу кости
Предака који почивају смерни
Господе Боже, ако можеш опрости

Људски су пориви баш неизмерни
Сачувај, Господе, за истину праву
Српску признату част и српску славу

Српску признату част и српску славу

Кроз историју пронело је време
Свет је знао за српску вредност праву
И српско јуначко неизмерно бремене

Данас и они што су били с нама
Одбацују мисао својих предака
Уместо светлости њихова тама
Обавија животе српских потомака

Ништа није свето, ни прошлост ни дела
Ни крв пролита за људску правду
Искварила се Васељена цела

Људима нуди злону и неправду
Устаћу зато, у свето српско име
Косово српско ја бранићу тиме

Косово српско ја бранићу тиме

И људским добром растеривати тугу
Да умине бол у роду српскоме
Станућу смерно пред колону дугу

Изгнаника што беже беспућима наде
Док за њима кости у ракама плачу
А преци са неба мач освете ваде
Силнику спремају небеску ломачу

Светитељи цвиле са црних зидова
Ридају светиње, огањ сузе суши
Помамила се браћа Каинова

А мене стеже тескоба у души
Због тога ћу поћи у битку крваву
И пркосно стати пред аждају троглаву

И пркосно стати пред аждају троглаву

Пред канибале што се месом хране
Нећу жалити ни живот ни главу
Јуришаћу да светим српске ране

Јер време је дошло Солане, Кларка и Била
Вокера и Цимермана
Сервилне Европе која се скрила
Иза швапских газда и њихових рана

Потомак финских фашиста нам мери
Метром зла правду која дух убија
Народу суди, истини се цери

Над Србијом коло окрутности свија
Народ се нашао у страшном ужасу
Бог ми је сведок у овоме часу

Бог ми је сведок у овоме часу

Да нам живот кроји светска камарила
Злочинци знани и на светском гласу
Заточници зла, неправде и дрила

Измишљају ствари: Рачак и Маркале
Кажњавају охоло, строго, без милости
Даривају патњу, гласе невеселе
Отимају детињству осмехе радости

Краду нам време, у таму нас шаљу
Без права на истину и мишљење своје
Прорачуне праве за будућност даљу

Да Србина снизе злобе нове кроје
Зато врло радо, а морам и могу
Окренућу се народу и Богу

Окренућу се народу и Богу

Да молим небеску и земаљску правду
Призивам веру, верујем у слогу
И српску истину и српску наду

Молићу Вишњег да им на пут стане
Да забораве прошлост што им не да мира
И поразе старе још неоплакане
Чија судбина у срце их дира

Да се сете кад су се повлачили срамно
После злодела која починише
И схвате да је историја давно

Учинила нешто што не чини више
Да оставе места смеху, не ужасу
Животу српскоме и српскоме спасу

Животу српскоме и српскоме спасу

Који је због њих пропати силно
Кô библијски Јов према божјем гласу
Искуша себе дуго и обилно

Мучили су нас, убијали наду
Ломили веру у наше постање
Изддржали смо страшну канонаду
И вером у Бога дали им на знање

Да је овај народ умирати свико
Задојен правдом и вером у себе
Воли корене из којих је нико

Пред судбином својом не кука, не зебе
Свестан да му силници баш ништа не могу
Уверен у љубав и српску слогу

Уверен у љубав и српску слогу

И вечно постање српскога имена
Уз веру коју поклањамо Богу
Наша судбина је јака и стамена

Не може вечно да живи неправда
И овај чвор ће разрешен бити
Српско ће име обасјати правда
Неће га покров моћних вечно крити

Под плаштом злочина и геноцида
Које му приписа нечасна хорда
Та светска багра, васељенска гњида

Која своју душу Луциферу прода
Зато очекујем нова пролећа
Радовала би ме српска срећа

Радовала би ме српска срећа

Божјим даром силним добивена
Кад дођу српска радосна пролећа
И правда за српство заслужена

Кад се мрак нечасти са Србина склони
И сунчани зрак обасја му душу
Кад Бог Васељени разум поклони
И са душе моћних растера тмушу

Окрене их Богу и земаљској правди
Разум настани у њихова срца
Кад љубав замени злобу и неправду

И насмеје народ што плаче и грца
Кад свет обасја љубав и срећа
И име српско скинуто с распећа

И име српско скинуто с распећа

У име правде потребне човеку
Нек нестане злобе, нек завлада срећа
У овом нељудском и страшном веку

Нек не буде силе, да једнакост влада
Да великим словом реч Човек се пише
Нек умукне страшна ратна канонада
Погрома и рата да не буде више

Нек Косово српско српско име носи
И црвени божури расту и цветају
Нек се цео свет Србином поноси

Нек салве слоге светом запуцају
И српска слава поново се вине
Са Косова српског, изашлог из тмине

Деца пишу поезију

ДУГА

Шта се оно на небу шарени?
Лептир?
Цвет у пољу?
Књига на полици или столу?

Нит` је лептир
нит` је цвет у пољу
нит` књига на столу.

То је дуга дугачка као пруга,
лепа као љубав,
као очи мамине,
као књиге татине.

*Јана Атанасковић, 9 година
Крагујевац*

ЗИМА

Веју, веју пахуље, стиже нама зима,
све около бело је, посланица има.

Деда Мраз ће доћи баш,
донеће поклоне за нас.

Око мене бело све је,
и тера ме у слатке сне.

*Милица Нешић, 12 година
Крагујевац*

ЗИМА

Прошао нам септембар,
дошао нам децембар,
са пахуљицама бијелим,
и са вјетром лудим,
који помахнитало дува,
и са бијелим мразом,
што се ујутро појави,
и са облацима тмурним,
који иду кораком журним.

Кровови кућа се бијеле,
ко и гране зелене јеле,
прекривене малим пахуљицама,
што их држиш на свом длану,
оне спавају и сањају,
и лагано падају читав дан,
и слете на твој длан.

Дјеца у снијегу се играју,
и зимске пјесме пјевају,
желе разне жеље,
играчке, љубав и весеље,
снијег је оно што им највише треба,
и мале пахуљице које падају с неба.

За дјецу је зима уживанција права,
досадила им више зелена трава,
кристалне пахуљице сијају,
и малој дјечи се радују.

*Дуња Зец, 11 година
Бања Лука*

КОБРА

Оштре предње зубе има.
Отровна она је.
Хладна као зима
врло опасна је.
У потезу једног миша поједе.
Умрети можеш када те уједе.

*Анђела Зуковић, 8 година
Крагујевац*

ЛУТКА

Лутка розе хаљину има;
не носи је кад дође зима.
Ципеле сиве када обује
тада весела је.

У ташни ствари носи
и тиме се поноси.
Минђуше јој округле
личе на стаклене кугле.

Са њом ја се дружим
радост да јој пружим.

*Ангелина Поповски, 5 година
Крагујевац*

ПЛАВА

Плава је боја мира.
Небо се у њу улива.
Очи плаве покрива.
Она им је попут дара.

Шналу плаву када носим,
ја се њоме поносим.
Плавом и нокте бојим,
чини ми се, свет ћу да освојим!

*Елена Раковић, 9 година
Крагујевац*

ДЕТИЊСТВО

Детињство је пријатељски загрљај,
што се у дворишту са децом игра.

Детињство је љубав права
и кад се друг са другарицом смеје.

Детињство је оловка плава,
којом цртати могу.

Детињство је микрофон мој,
којим лепо певам.

*Анђела Крстић, 12 година
Крагујевац*

ЗИМА

Јесен је прошла.
Зима је дошла.
Снег ће падати.
Деца ће се грудвати.
У чизме ће она упасти
и скафандер обући.
Животиње ће заспати.
Пећине ће се попунити.
Деца ће се радовати.

*Давид Стојиловић, 12 година
Крагујевац*

*Напомена:
Деца из Крагујева су полазници школе **Пишем, дакле
постојим.***

Одломци које памтим

Приредила: Сања Живковић

Оноре де Балзак – Сјај и беда куртизана

„Кћери моја, има једна љубав која се никако не поверава људима, а кад се повери анђелима, они ту исповест прихватају са осмесима среће...

...Љубав без наде, кад она надахњује живот, кад у њу уноси закон оданости, кад оплемењује све поступке мишљу да ће се постићи идеално савршенство. Јест, анђели одобравају такву љубав, пошто она води ка познавању Бога. Ваља да се неко непрестано усавршава да би био достојан онога кога воли, да за њ кришом подноси безброј жртава, да га обожава из даљине, да му даје своју крв, кап по кап, да му жртвује своје самољубље, да не зна више ни за охолост ни за срџбу са њим, да му не да да зна за свирепу љубомору коју он потпирује у срцу, да му даје све што зажели, па ма и на своју штету, да воли оно што он воли, да је лицем увек окренут њему, како би га пратио погледом а да он то не зна: такву љубав би вам опростила религија, пошто се њоме не би нарушавали ни људски ни божански закони....“

Виктор Иго – Човек који се смеје

Сав ван себе, пун презира и грчевито прибравши сву снагу Гвиплен се испрси и нетремице баци поглед на све:

– Шта ћу ја овде? Долазим да будем страшан. Ви кажете да сам чудовиште. Не, ја сам народ. Да ли сам изузетак? Не, ја сам као и сви остали. Изузетак сте ви. Ви сте варка, ја сам стварност. Ја сам Човек. Ја сам страшни Човек који се смеје. Чему се смеје? Смеје се вама, себи, свима. Шта представља његов смех? Ваш злочин, а његово мучеништво. Тај злочин треснућу вам о главу. То мучеништво пљунућу вам у лице. Смејем се, значи: плачем.

Овде застаде. Наста тишина. Још су се смејали, али тише, тако да је могао да у себи помисли како је привукао пажњу. Он предахне и настави:

– Овај смех на мом лицу урезао је један краљ. Овај осмех израз је општечовечанског бола. Овај смех значи мржњу, принудно ћутање, бес, очајање. Овај смех је последица мучења. Овај смех потиче од насиља. Када би овај смех имао Сатана, то би била осуда Бога. Али вечито није налик на пролазно; пошто је оно апсолутно, оно је праведно; Бог мрзи оно што раде краљеви. Ах, ви ме сматрате за изузетак! Ја сам симбол. О, ви безумни силници, отворите очи. Ја оличавам све. Ја представљам човечанство онакво каквим су га учинили његови господари. Човека су унаказили. Оно што је мени учињено, учињено је људском роду. Унаказили сте му право, правду, истину, разум, као мени очи, ноздрве и уши; и њему су као и мени у срце ставили изметлиште гнева и бола, а на лице маску задовољства. Милорди, кажем вам, ја сам народ. Данас ме угњетавате, данас сте ме извиждали. Али будућност је мутна југовина: што је било лед, постаје талас! Што је изгледало постојано, биће сатрвено. Једна грмљавина, један тресак – свршено је. Ближи се час када ће један грч срушити ваше угњетавање, када ће рика бити одговор вашем звиждању.

Енеини огледи

*Пише: Енеа Хотих,
проф. српског језика и књижевности*

САМО НАМ ЈЕ ЉУБАВ ПОТРЕБНА

Претпоследњи дан школе. Лијепо је то кад угрије у децембру па ти се лице раскрави, а руке могу слободно да се крећу не тражећи топле џепове. Некако ми топло и око срца. Ниједна улица ми није толико дугачка, ниједан проблем не изгледа тако огроман. Нисмо ни свјесни колико то магично сунце зна да ублажи све па и оно што директно нема везе са њим. Све ја то знам, но, не бих сад да дијелим савјете како шта треба. Сви паметни људи знају доста о себи самима или се Живот постара да то сазнају прије или касније.

Прије школе сам отишла да себи пред Нову годину купим још мало слободе – читај платила сам рачуне, па сад тако идем улицом привидно безбрижна, мада ми примисли као леденице долазе у главу, али ја их одбијам и топим својим лаганим ходом и погледом према небу. Тамо и јесу сви наши одговори... Примијетила сам да и дјеца кад одговарају кад се премишљају и траже одговоре, често упуте поглед према горе, ваљда сви очекујемо да нам небеса

помогну у ситуацијама кад не знамо шта ћемо. Но, данас сам одлучила да не дам своје расположење ни за какву секирацију (читај – нервирање).

Улазим у двориште своје школе као да сам ослободила Бањалуку, што би се рекло по народски. Спретно улазим на врата, насмијана лица, насмијана ја, све идеално. Састанак почиње. Занимљиво је да у свакој прилици постоје особе које више причају од осталих и да обично то што говоре и није у директној вези са свима осталима, али да сви остали ћуте и слушају, ма колико то излагање трајало. Све мислим проћи ће, покушам и ја коју да „пропелим“ (бакин израз, преведен значи „покушати нешто рећи“), али не иде! Одустанем и помолим се да нам некако крене и да завршимо, и да коначно схватимо шта је проблем а шта проблем није. И вјеровали или не, све се ријешу у тренутку! Јеееее, одлазим међу дјецу и захваљујем се Богу јер ми је одраслих већ преко главе у овој години (част изузецима).

Некако сад, након свега што ми се десило у протеклој години, више осјећам људе око себе, осјећам и саму себе више и молим се. Док ми један дјечак рецитије пјесму за предстојећу свечаност, а други ученици припремају представу, ја не осјећам ни тренутак нервозе нити ми је бучно, нити ме ишта нервира. Све тече, све некако иде. Понекад помислим да у свеопштој ери врло амбициозних подухвата у области образовања (пројекције, презентације, огледни часови) најамбициознији би можда био када би се више радило на јачању личности наставника и личности ученика. Та веза је једина сигурност у настави која нам треба, а данас, чини ми се, у свеопштој ери некомпетентних на свим пољима, а не само у образовању, то заиста и јесте оглед. Доста више папирића, коцкица, презентација! Презасићени су и ученици да им ми лошије него што они то умију, кориштењем савремених технологија и разних видова квази креативних ствари, објашњавамо лекције. Засићени су и када

се оде у другу крајност, када се само „бифла“ (читај – непрекидно говори), а не објасни се ништа. Када ученик заволи предмет, нема тога што не може научити! Тако је и са мном, са свима нама. Потребно је да и ми, наставници, заволимо те наше састанке, рецимо да не буду мучни, да говоримо колико и кад заиста требамо. Дијелимо несебично разумијевање и знање. Ријечи нису свемоћне, поготово кад се бацају у вјетар.

Представљамо нову књигу

Тако некако | Мирјана Бекчић

Над стиховима Мирјане Бекчић ЉУБАВ ЈЕ У НАДИ И ВЕРИ | Анђелко Заблаћански

Већ сами наслов друге збирке песама Мирјане Бекчић – *Тако некако*, наводи на помисао да је то књига о тражењу, али не било каквом ни било чега, већ тражењу нечег посебног, нечега за чим овај свет већ дуго жедни, па и песникиња. Читајући песме, искрене до краја и без зазирања од помисли „шта ће неко рећи“, увиђамо да је ово збирка трагања за љубављу. Песникиња, понекад, ту љубав идеализује дајући јој бајковити облик и смисао, али је то у ствари само хипербола која јој служи да би контраст био јаснији. Контраст између истинске и лажне, праве и привидне љубави. Љубави која је у свету трке за моћи и новцем замењена привидом вољења. Тако у песми *Другачије* – стиховима */Загосподари и мојом планетом/ која је на рубу твог свемира/* пева о љубави као давању (јер истинска љубав то и јесте), мада далекој, али и великој као свемир. А већ у песми *Безимена*, тај контраст је изражен сасвим другачије */како сам у бесцење продавала осмехе,/ теби, за кога помислих познајем те/*, јер у њој Мирјана Бекчић пева о љубави тражења, узимања, што њој, као тананој лирској души, причињава терет, па каже: */док ћу ја наставити даље/ носећи сву своју љубав у недрима/ за неког коме је ко засушни хлеб потребна/*. Уморна од тражења истине у себи и око себе, бежања од лажних и тражењу идеалних љубави и смисла живљења, песникиња, као и свет који нас окружује, клоне питајући се чему све то. Иде чак до невероватног песимизма својственог неким надреалистима, па у песми *Убиство*

љубави с предумишљајем каже: /и знам убићеш ме заборавом,/ најстрашнијом смрћу/ од свих страшних смрти/.

Поезија Мирјане Бекчић, мада по мотивима не много широког дијапазона (љубав и живот) никако није једнолична, шаблонска и досадна. Напротив, песме су разноврсне, пуне слика из спољашњег света осликаних унутрашњом страном душе. Сlike су живе и у боји које трепере негде између црног и белог, унутрашњег и спољашњег. Танане душе, а ово и јесте поезија за осећајне читаоце, Мирјанине стихове могу доживети као своје. То је посебна снага песама у овој збирци, јер у ствари, сврха

поезије је у том тренутку који сваки читалац осети на својствен начин.

Песникиња користи метафоре у приметно неуравнотеженом ритму. Као да то зависи од околности, или њеног расположења и надахнућа у којима је писала песму, јер могло би се рећи да има циклусе песама са и без метафора. Много је више оних са незнатним коришћењем метафоре као стилске фигуре, али ако се узму у обзир дањашњи поетски трендови онда је сасвим разумљива и донекле оправдана Мирјанина употреба метафоре тек у назнакама. Песме су писане слободним стихом, и то не *елитовски* - где постоје неке нормe у метрици, већ *паундовски* – слободне до краја, што је песникињи свакако дало већу могућност поетског изражавања.

Треба напоменути да су све (или скоро све) песме устрофљене и то тако прецизно одређене, да се читаоцу може учинити да је крај песме после сваке строфе. Тиме је, без обзира на слободни стих песникиња Бекчић показала да је, као и многи песници пре ње, и те како водила рачуна о форми својих песама.

Но, и поред тога што је форма битна, поезија није форма већ суштина, а поезија Мирјане Бекчић јесте суштатствена. Њен стих, ма колико био емотиван и емоционалан (некад пренаглашено), непрестано трага за суштином љубави или свеопштег битисања човека као јединке и друштвеног бића. Човека који је само половина без сродне душе, где обоје постану целина тек љубављу повезани. О томе Мирјана врло успешно пева (*Мене нико није умео да држи за руку,/ нико као ти,/ ни да ми длан угреје и кад није ту* – из песме **Ти**). Колико је снажан осећај припадања љубави и колико је љубав потребна сваком, па и самој песникињи види се у песми **Дишем у теби**. Стихови као Микини („Љубав је једини ваздух који сам удисао“), боје невидљивом четкицом ту магију звану љубав, али тако јасно као да ништа друго и не постоји осим ње. Да јој ништа није препрека осим нас самих.

*Могу те имати или немати,
можеш ми припадати
овде и сада
сутра или никада.*

*Можеш бити удаљен
небројено много километара,
свеједно,
увек те могу загрлити
свим својим чулима.*

Наравно, треба рећи да збирка није уједначеног квалитета и сензибилитета. Има у њој песама које су можда могле и да се изоставе, али суд о томе најбоље ће дати читаоци и време. Уосталом, у уметности, а посебно у поезији је тако одувек. Мало је песника чије су песме уједначене по свим мерилима поетике, версификације, осећајности и мисаоности. Јер, како је један песник рекао, најправедније би било да свака песма буде посебна књига, јер свака је дело за себе. Такође не треба прећи преко чињенице да је песникиња направила видан напредак у односу на своју прву књигу *Не дам ти моје шаренило*. У сваком погледу: стилски, поетски, занатски...

И на самом крају, књига песама *Тако некако*, београдске песникиње Мирјане Бекчић, сигурно заслужује да буде представљена у штампаном издању данашњој читалачкој публици и критици.

О ПЕСНИКИЊИ

Мирјана Бекчић

Рођена је у Београду 17. априла 1971. године. Одувек је волела да пише, а неки кажу и да је у томе успешна. Она сама тврди да ће писати док год је то чини срећном. После њене прве збирке *Не дам ти моје шаренило* (2015), на светлост дана излашла и *Тако некако* (2016).

Живи у Београду.

БЕЗИМЕНА

Знаш ли ти добро знани странче,
колико сам суза исплакала у овој луци
док си милио чворовима на једрењаку без кормилара,
пучином која је недодирљива?

Памтиш ли незнани познаниче,
мој смех када сам те испраћала
на путеве којима те живот носио,
мирисима жене која теби поклони
своје сопство?

Знаш ли ти знани странче
каква су мора пелина плавила моје очи
док сам те чекала,
теби се надала
да ћеш ми доћи после прокоцканих ноћи
у мрачним кафанама,
док си плаћао туђе цехове
и окајавао своје грехе на погрешном олтару?

Памтиш ли незнани познаниче
како сам у бесцење продавала осмехе,
теби, за кога помислих да те познајем
јер си са мном грумење соли са трпезе кушао,
и нестао, са другима лоше вино испијао,
тражећи грешку у мом огледалу,
не гледајући у своје?

Не знаш ти и не памтиш ништа,
ал' то је твоја казна за веке векова,
које ћеш усамљенички да проживиш
док ћу ја наставити тамо где сам стала
носећи сву своју љубав у недрима,
за неког коме је коме је ко насушни хлеб потребна.

ЈОШ САМО ОВДЕ СЕ СРЕЋЕМО

Пишем ти
јер једино тако још удем
оно што мислим негде да сместим.
Занемела сам,
свака реч у грлу ми застаје,
баш онако како си желео да буде.

Пишем ти
и нек ово буде последње писмо
и последње место на ком се срећемо.
Пишем зарад прошлих дана
оних који су се таљигали,
и оних ноћи у којима
једино звезде знају
како смо љубав тамничили
и убили.

Пишем ти
због сваког сутра,
у која идем са два кофера -
не пакуј ми ни мрве своје жртве
тај терет, ипак, теби остављам.
Пишем ових неколико редова
јер желим да знаш
да имам још дуге између два длана
и вере у један обичан загрљај
у свим бојама.

ТИШИНА

Усели се тишина између нас
као оловни војник у свој вечити рат-
без крви побеђује
једну реч,
осмех
и безвремени загрљај.

Лаже да уздах не познаје,
лаже да не слути на невољу,
док отима мир у грудима
и заводи реке узводно да теку
стрмим кањоном ка мојим очима.

Усели се тишина између нас
и слади се неделима-
чија је реч некад била гласнија,
чија је жеђ за отровом била највећа.

Од олова нову армију лије
да љубав никад не победи.

Поетски времеплов

Припремила: Јелена Глишић

Бранко Ђопић

рођен 1. јануара 1915. године

КУДА ЂЕШ, МЕСЕЧЕ

Куда путујеш, месече снени,
дечаче тихи, замишљени,
куд ли је поглед уперен твој?
Зашто те мајка пустила строга
по хладној ноћи босонога,
у плавој хаљи свиленој?

Читаве ноћи небом се скитам,
где ли је звезда најлепша, питам,
док модру зору не зовну петли.
А кад је нађем, кући је носим,
нек мојој мами у седој коси
вечери сваке светли.

Шандор Петефи

рођен 1. јануара 1823. године

СЛОБОДА СВЕТА

Једна ме само тишти мисао:
на душеку не скончати тек,
истиха свенути као цвет
потајно коме црв подгриза луч
што тиња ту у пустој одаји.

Не дај ми, боже, такву смрт,
не мени, само такву смрт!
Нек будем муњом ошинут, опружен бор,
из корена ког чупа буре бес;
ил` стена коју с врха планине
у провалију руши урнебес.

Кад целом ропском свету том
дојади јарам, па се успропне,
завитла, румен, жарком заставом,
а на њој свето, пламено слово то:
Слобода целог човечанства!

И то загрми од запада на исток,
и с тиранима букне бој -
о, да ту паднем – на том ограшју!
Младости моја, ту ми проспи крв;
нек трубе звук и мачева звек,
топова рик, угуше занавек.
У налету ка победи,
атови, ржући,
прејур`те ме, прегазите,
на бојишту нек остане мој крвави леш!

А сване л` дан великог погребѣ,
уз гласе тужне и торжествене,
под тешком сенком црних застава,
расуте кости прикупите ми
у заједнички гроб јунака свих
што падоше за твој победни стег.

Препевао Вељко Петровић

Слободан Ракитић
умро 1. јануара 2013. године

НЕ СМЕМ ДА ЗАВРШИМ ПЕСМУ ОВУ

Облак не пропушта кишу,
облак не пропушта зраке сунчеве,
свет се не мења, рекла си.
Ал, погледај, још једном,
моје очи запаљене,
јесам ли то пред тобом,
јеси ли ти то преда мном?

Гледам свет
који се не мења, рекла си.

Гледам плод невидљиви
и мислим на корен.
Гледам стабла, северна и јужна,
и мислим на земљу
која ми се све више
осипа под ногама.

Гледам прах на столу
и прах у књизи
и прах на мојим прстима.

Гледам слова како се расипају
из редова.

Не смем да завршим
песму о јутру,
не смем да завршим
песму о заласку сунца,
јер ће се тог тренутка, бојим се,
завршити и живот мој,
а ти ћеш бити далеко.

Никола Шоп

умро је 2. јануара 1982. године

МОЛИТВА ЗА ВЕДРУ СМРТ

Дај ми, о Боже, да заспим насмијан
радошћу ситих препелица,
под крушком зрелом, у хладу слушајући
све даљу пјесму бијелих жетелица.

И узглавље ми дај од свјежег, младог сијена.
И покров од бисерне росе нанизан.
О дај ми да умрем у мирису жита и траве,
кад буду сва поља покошена.

Тада још једном да равницом родном
видим жетелице ко голубице бијеле.
Кућерке далеке и у двориштима крошње тамне,
гдје старе баке дуго у ноћ преле.

И плодови зрели нека тад затутње око мене,
са грана које све тише шуморе.
О Боже, и нека у поноћ дођу у трави скривене
кријеснице тихе и за моју душу дуго горе.

Васко Попа

умро 5. јануара 1991. године

КОСОВО ПОЉЕ

Поље као свако
Длан и по зеленила

Млад месец коси
Пшеницу селицу
Два укрштена сунчева зрака
Слажу је у крстине

Кос наглас чита
Тајна слова расута по пољу

Божури стасали до неба
Служе четири црна ветра
Сједињеном крвљу бојовника

Поље као ниједно
Над њим небо
Под њим небо

Карл Сандберг

рођен 6. јануара 1878. године

ВЕЛИКИ ЛОВ

Не могу сад да ти кажем
Кад ме не буде више
Гонио и витлао ветар
И кад се претвори најзад у шапат-
Можда ћу, једном, рећи.

Кад ружин одсјај на сунцу
Клоне у измаглицу
И када ружа буде само минула румен
Кад лице које волим одлута,
Када капија последњи пут забруји,
Када више не вреди
Махнути и рећи довиђења -
Можда ћу, једном, да ти кажем.

Од тебе лепшу не упознах:
Ловио сам те и иза твојих мисли,
сагињао сам се под ветром
и испод ружа тражећи те.

Од тебе узвишенију
никада наћи нећу.

Василиј Симоненко

рођен 8. јануара 1935. године

ДУНУЋЕ СМРТ

Дунуће смрт из зарђале трубе,
И ја, заборавив да пролази рок,
У лету за тобом, кроз светло ћу кубе
Поћи у жуте кудраве звезде ток.
У свемиру ћу његов бескрај таћи,
Као гост незван свуд ћу да пролећем,
И ту ћу неумољиву, чврсту наћи
Тебе, богињо и суза и среће.
Па ћу под шатром осликаног неба
Да пољубим твоје очи зле и худе -
Узећу све, о блуднице, од тебе
Чиме на земљи обилазиш људе!

Пол Верлен

умро 8. јануара 1896. године

МЕСЕЧИНА

Пејзаж без премца, то је ваша душа
Где иду љупке маске, плешу кринке,
А сви, док звонка лаута се слуша,
Кô да су тужни испод чудне шминке.

Премда у песми сетно им трепере,
Победна љубав, живот дневног сјаја,
У срећу као да немају вере,
А песма им се с месечином спаја.

Са месечином и тужном и лепом
Од које птице сањају у борју
И водоскоци у заносу слепом
Јецају, витки, у своме мраморју.

Добриша Цесарић
рођен 10. јануара 1902. године

ТИХО, О ТИХО

Тихо, о тихо говори ми јесен:
Шуштањем лишћа и шапатам кише.
Ал зима срцу говори још тише.
И када снијежи, а спушта се тама,
У пахуљама тишина је сама.

Јелена Спиридоновић Савић
рођена 11. јануара 1890. године

САЊАЛИЦА

Ти стојиш на рубу живота
као на рубу шуме
огромни бели цвет;

и сјајем очију твојих
продиреш кроз све магле
у чаробног Светла свет.

Ти чујеш Песму Сунца
и шарене цветне корале
у краљевско — плави дан;

и музику свих звезда,
магијску Тајну ноћи,
и птице ти Лет је знан.

Гором те чекају срне,
лептири венац ти праве,
ласте на руке лете;

пути те далеки здраве
јер ти си њихов цео:
песник и велико дете.

А промичеш ко ветар
крај наших улица, кућа:
усамљен, близак и стран,

и носиш наш заједнички живот
ко звездану заставу сјајну
дигнуту у неба Сан.

И док занесен идеш
цвет заборави ниче,
где твоја нога крочи,

а вечно цветају плава мора
тамо... иза зелених гора
азурно за твоје очи

те бездане... бездане очи.

Томас Харди

умро 11. јануара 1928. године

ЗАБЛУДА

Прегнух да нађем неки кутак скрит,
Да је безбедан, тих,
Који би био мојој драгој штит
Од светских бура свих;
Да непристојних теревенки свет,
Ни звук возила што дречи,
Нити зујних жица сплет
У дому јој не зајечи.

Настојах да свагдањи таштина вир
Не успе како
Да усиса је и узме мир
Подло и полако,
И поуке те лукаво сруши,
Што с љубављу започех ја;
Па одох да јој с радошчу у души
Изложим дична дела та.

Погледа ме, па казујућ свој суд,
Сажалив осмех даде:
“Зар само због овога толики труд?
Зар зато с ногу спаде?
Јаднице сустали, поврати дах.
Оронулости то води.
Све за цабе! То чега те због мене страх
Мени понајвише годи.”

С енглеског превео Борис Хлебец

Душан Срезојевић

умро 15. јануара 1916. године

СЕНКЕ

Мирно бих да спавам докле поља хује
И таласи траве уморне ме хладе;
Успаване слатко кђ после олује,
Већ спавају жудње с миром нове наде.

Докле бледе мисли издишу и чула,
Осећам шум страсни сочна млада биља;
У уху мом свира још чаробна фрула
Поново нађене мелодије миља.

Прелазе лагано небом неке сени;
Свежа киша хладна тихо веје доле.
Као саркофаг сам, без даха у мени.
И с велом баченим на све моје боле

Мене опија један рефрен свега.
Радостан? Ил' тужан? Не знадем. Али да
Запевам гласно, с оне стране брега,
Чуо бих кђ да неко тихо рида.

Александар Тишма
рођен 16. јануара 1924. године

ПОДЛАЦИ

Сами,
иза неиспијене чаше
вина,
седе у кафанама
завидећи
испод ока
бучним пијанцима
на испршеном певању,
на стоткама што их лепе
о чела свирача
и на снисходљивом
тапкању
жена,
које онда они,
сами,
користећи метеж и општу
посусталост,
изводе у нужнике
или коморе
и светећи се
унижењу унижењем
насилно узимају.

Радјард Киплинг

умро 18. јануара 1936. године

АКО

Ако можеш да сачуваш разум кад га око тебе
Губе и осуђују те;
Ако можеш да сачуваш веру у себе кад сумњају у тебе,
Али не губећи из вида ни њихову сумњу;
Ако можеш да чекаш а да се не замараш чекајући,
Или да будеш жртва лажи а да сам не упаднеш у лаж,
Или да те мрзе а да сам не даш маха мржњи:
И да не изгледаш у очима света сувише добар
Ни твоје речи сувише мудре:

Ако можеш да сањаш а да твоји снови не владају тобом,
Ако можеш да мислиш,
А да ти твоје мисли не буду (себи) циљ,
Ако можеш да погледаш у очи Победи и Поразу
И да, непоколебљив, утераш и једно и друго у лаж;
Ако можеш да поднесеш да чујеш истину коју си изрекао
Изопачену од подлаца у замку за будале,
Ако можеш да гледаш -
Твоје животно дело срушено у прах,
И да поново прилегнеш на посао са поломљеним алатом;

Ако можеш да сабереш све што имаш
И једним замахом ставиш све на коцку,
Изгубиш, и поново почнеш да стичеш
И никад, ни једном речју не поменеш свој губитак;
Ако си у стању да присилиш своје срце, живце, жиле
Да те служе још дуго, иако су те већ одавно издали
И да тако истрајеш у месту, кад у теби нема ничега више

До воље која им говори: "Истрај!"

Ако можеш да се помешаш са гомилом
А да сачуваш своју част;
Или да општиш са краљевима и да останеш скроман;
Ако те најзад нико,
Ни пријатељ ни непријатељ не може да увреди;
Ако сви људи рачунају на тебе, али не претерано;
Ако можеш да испуниш минут који не прашта
Са шездесет скупоцених секунди,
Тада је цео свет твој и све што је у њему,
И што је много више,
Тада ћеш бити велики човек, сине мој.

Превео Иво Андрић

Велимир Рајић

рођен 20. јануара 1879. године

ЗАШТО

И ноћас, опет, седео сам, пио,
Са људма који тугу своју блаже,
У вину покој и заборав траже, -
И опет нисам задовољан био.

На душу моју тешки јад се свио;
Ни вино мени ништа не помаже:
Са сваком чашом сињи јад се слаже,
К'о да се чемер с рујним вином слио!-

Што вечно туга, и јад, и бол расте?-
Што песма моја, тужна писка ласте
Без гнезда, вечно да Бога призива?

Што вечно да сам бекрија а трезан?
Што вечно да сам слободан а везан?
Што да сам мртав сред живота жива?

Војислав Илић

умро је 22. јануара 1894. године

ЗИМСКА ИДИЛА

Зима је покрила снегом долине и поља равна,
И тавне високе горе. Вихори снежног праха
По пустом вију се пољу, и цела природа ћути,
И листак последњи вене од зимског студеног даха.

Весело пуцкара пламен у скромној избици нашој,
И мачак на банку дрема. Кроз таму вечери бледе
Дугачке и светле сенке по зиду чудно се вију,
А око огњишта сниског озебла дечица седе.

Деда узео лулу и с пажњом о длан је бије,
Па испод појаса вади листове дувана сува,
И кад их изгњави добро, он онда напуни лулу,
И мирно пушећи слуша ветрину што пољем дува.

По кашто зашкрипе селом волујска дрвена кола,
И гавран над њиме гракне. За тим се разговор чује.
То се комшија Панта, сигурно из горе враћа,
Па журно испреже стоку и чељад по кући псује.

Милорад Панић Суреп
рођен 27. јануара 1912. године

ВОДЕНИЦА

П остоји једна река
ни мала ни велика,
река кривудава
са горовитим обалама;
и воденица једна на њој постоји
стара
поклекла од гордости и ишчекивања помељара.

И да ме шибаш
рећи ти не могу где је
та река и
за кога
та воденица стара меље.

Али ако си заиста гладан
и од искрена
помало невешта кова,
стрпљиво прати ми срце
кад пође по своју врећу снова.

Вилијам Батлер Јејтс
умро 28. јануара 1939. године

ЖЕНСКО СРЦЕ

О, шта ће мени соба пуста
што молитве је пуна била;
он позва ме сред мрака густа;
и на груди сам му груди свила.

О, шта ће мени дом мој сретни,
ни брига мајке ми не треба;
од мојих власи кров ће цветни
од олујног нас скрити неба.

Душко Трифуновић
умро 28. јануара 2006. године

ХИЉАДЕ ЧУДА

У свету овом са хиљаду чуда
сваки човек живи своје драме
и моја песма нека пође туда
у свему томе има нешто за ме.

И баш ме брига и све ме се тиче
јер песма која долази из таме
и речи њене на молитву личе
у звуку њеном има нешто за ме.

У руци која маше или прети
у ноћи кад су звезде тужно саме
у сунцу које никад неће умрети
у свему томе има нешто за ме.

Бранко Миљковић
рођен 29. јануара 1934. године

КАП МАСТИЛА

шта све може да стане у капи мастила
једно ненаписано сунце
једна непотписана птица
један ненацртани цвет
и још ће остати толико
да се напише епитаф:

две су звезде заноћиле
у чијем срцу у чијој ноћи
затим су два цвета никла
из чије крви из чије крви
и две су птице полетеле
из чије главе у чију ноћ
две звезде два цвета две птице
нико не зна чије су
нико не зна одакле су

Слободан Марковић Либеро
умро 30. јануара 1990. године

ЈЕДНОМ У ГРАДУ КО ЗНА КОМ

Једном у граду ко зна ком
Ти ћеш имати топли дом

И прозор с видицима без дна
и собе пуне дечјег сна.

А ја, не питај, о ја ћу тада
престати већ да будем млад.

И ако те сретнем било где
неће нам бити као пре.

Једном у граду ко зна ком
светлеће у ноћи твој топли дом.

Извор Поезија суштине

Уредниково ћоше

Пише: Анђелко Заблаћански

СЕЋАЊЕ НА ПЕСНИКА

Већ је година како небески сањар небом сања, а и за живота његов поглед је врло често био упрт ка небесима. Богу или висинама којима је стремио, верујем и припадао. Годишњица од смрти највећег мачванског песника Борисава Боре Симића је била 3. јануара. Отишао је Бора, дохватио те висине које му нису дате за живота.

Ћерка му је подигла леп споменик, написала да је песник, а они који су га за живота облачили у мачванску народну ношњу да им велики поета својим стиховима отвори или улепша неку свечаност, ништа. Ни прстом нису мрднули. Чак су, баш они који су га највише водали, на предлог да се у општини где је провео цео свој живот установи песничка награда са Бориним именом, где би локална библиотека добијала књиге пристигле на конкурс, а општина издвојила уз помоћ спонзора награду победнику, брзоплето рекли – па он је био сељак. Замисли, сељак у сељачкој, пољопривредној општини. А читао је више него интелектуалци, све док му вид није ослабио. Тачно је да је отад Борина поезија почела да клизи надолу, али он је већ имао толико добрих песама да те позне ни он сам није узимао за озбиљно.

Био је разочаран, и како је старио расло је и његово разочарање, али како га је Бог створио добродушног ником није замерао. Међутим, почео је да одбија новинаре и телевизијске екипе које су долазиле да праве репортаже с њим. Нарочито после изласка поштанске марке са његовим ликом у Америци. Е, кад неко ко није био свеопште популаран одбије новинаре, онда нам остаје само да слутимо колика је његова рана била.

Боро, Кућо моја, како си ти мени често говорио, недостајеш ми, и да знаш да често цитирам оне твоје шаљиве, невино безобразне узречице. Нека те анђели чувају, а овде доле ови који се канда нешто питају и одлучују, не знам да ли ће се некад тебе сетити и одужити твом поетском таленту.

БОРИНА ПОЕЗИЈА

САН

Девојчица плава
откуд стиже мени,
и шта ми то збори
неполегла трава
о њој?

Цвет ливада мојих,
шапат реке Битве...
Буди ме у сени.
По њивама пао облак вран,
топао
као
летњи дан.

МАЧВАНКИ

Мачванко!
Белого мог имена,
молитво моје сенке,
у мени си земља, ја у теби — цвет.
Песма се грлице срцем ти стишава,
венчала се са летом пшеница,
и већ се даљина летњег јутра мути...
Мачво, какве ме опседоше чини?
Попала је роса по нашем сокаку,
а ноге ми горе у златној прашини.

ГРЛИЦЕ

У соби ћутања
донеше ми семе песме
и на раме самоћу.

1964.

ЂУРЂЕВСКА КИША

Број ружа мог певања
с њим и пролетњи ветар,
ђурђевска киша
- тихо збори.
Сребрни свици
око дуге
шију зелено коло...
Уцвета радост
земље и срца,
четрдесет јата мразева
прелете ливаде моје.
Број ружа мог тела
ватрено исти.

1959.

БИТВА У МЕНИ

Кад ме загрле твоје обале без бола
млеко твог питомог неба
ороси моје стрњике очију
тад нисам жељан ни хлеба.

Кад вивак из шевара
постане звоно песме моје
у освит дана
тад ми у души пчеле се роје.

Кад пусто подне
пољима трешти у сјају
тад ми у души штенци врућине
гладни залају.

Кад јаблани јесење сањалице
и луди багреми - свати пролећа
милују сребро звезда
тад ми се душа умрлих сећа

Кад ме загрле уједрале гране
твог зеленог ћутања
душу ми
тад цркви води путања.

ПИШИТЕ ЗА СУШТИНУ ПОЕТИКЕ

1. Своје радове шаљите у једном ворд документу
2. Мејл за ваше радове је sustinapoetike@hotmail.com
3. У тексту обавезно ставите своје име, годину рођења и свој e-mail
4. Документ означите својим именом и формом текста који шаљете (песме, прича, афоризми, есеј...)
5. Прозне радове слати у формату до 12 000 карактера, величина фонта 12 и проред 1
6. Радове слати од 8. до 28. у месецу
7. По правилнику Суштине поетике плаћање хонорара није предвиђено

Главни уредник: **Анђелко Заблаћански**

Суштина поетике

ЧАСОПИС ЗА КЊИЖЕВНОСТ

www.knjizevnicasopis.com

sustinapoetike@hotmail.com

Народна библиотека Србије

ISSN 2334-9417

COBISS.SR-ID 204386828

Излази месечно
Глушци